CORINT
ISTORIE

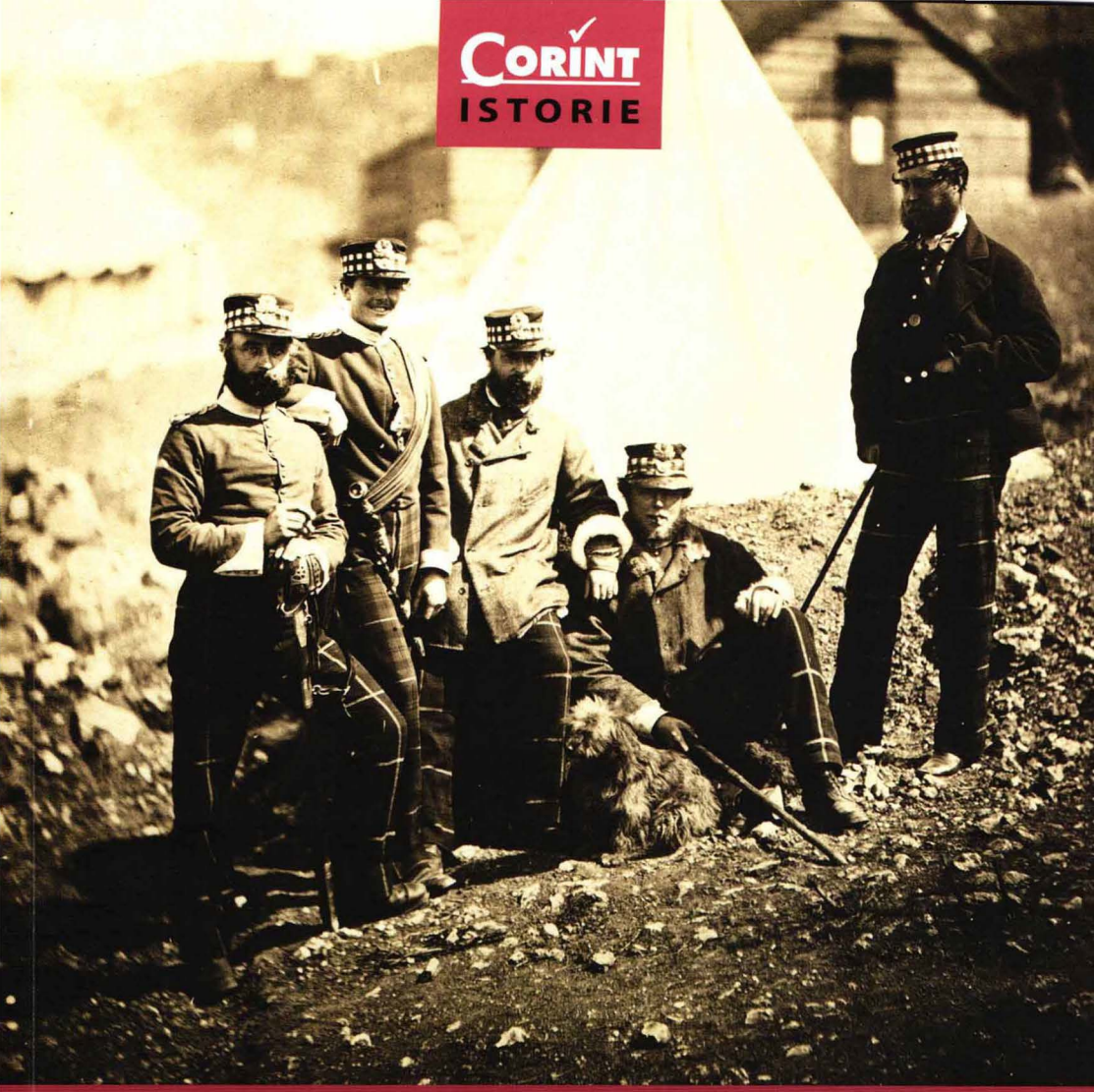

John Sweetman

RĂZBOIUL CRIMEII 1854-1856

Războaie care au schimbat lumea

Războiul Crimeii

1854–1856

John Sweetman

Războiul Crimeii

1854–1856

Traducere din limba engleză de Mihai Drumur

CORINT
ISTORIE

JOHN SWEETMAN este unul dintre cei mai cunoscuți istorici militari din Marea Britanie. Și-a luat doctoratul în filosofie la King's College din Londra și a fost director al Departamentului Apărare și Afaceri Internaționale de la Academia Regală Militară Sandhurst. Este autorul mai multor lucrări bine documentate despre Războiul din Crimeea, despre Primul și al Doilea Război Mondial.

Redactare: Geanina Radu
Tehnoredactare computerizată: Simona Bănică
Ilustrație copertă: Ofițeri din Regimentul 71 Highlanders, 1 ianuarie 1856, fotografie de Roger Fenton.
(Prin amabilitatea George Eastman House)
Design: Ken Vail Graphic
Selecția fotografiilor: Image Select International
Cartografie: The Map Studio

John Sweetman, *The Crimean War 1854-1856*

First published in Great Britain in 2001, by Osprey Publishing Ltd, Kemp House, Chawley Park, Cumnor Hill, Oxford, OX2, 9PH
All rights reserved.
Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

978-606-8623-77-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SWEETMAN, JOHN
Războiul Crimeii: 1854-1856 / John Sweetman;
trad.: Mihai Drumur. - București: Corint Books, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-8623-77-1

I. Drumur, Mihai (trad.)

94(100)"1854/1856"

Cuprins

Cronologie 7

Contextul istoric
Privire de ansamblu asupra conflictului 9

Forțele beligerante
Cele două tabere 17

Începutul războiului
Un război drept 22

Luptele
Încleștarea armelor 28

Portretul unui soldat
Căpitanul Lewis Edward Nolan 76

Portretul unui civil
Femei în război 79

Sfârșitul războiului
Când armele tac 84

Concluzii și consecințe
Evaluarea costurilor 90

Bibliografie 94

Cronologie

1853 **28 februarie** Misiunea diplomatică Menşikov soseşte la Constantinopol.
21 mai Menşikov părăseşte Constantinopolul.
8 iunie Flota britanică părăseşte Malta, îndreptându-se spre estul Mediteranei.
2 iulie Trupele ruseşti trec Prutul şi invadează Moldova şi Ţara Românească.
14 octombrie Flotele britanică şi franceză ancorează în Dardanele.
23 octombrie Imperiul Otoman declară război Imperiului Rus.
30 noiembrie „Masacrul" de la Sinope; flota turcă este scufundată.
24 decembrie Sir James Graham cere distrugerea Sevastopolului.

1854 **3 ianuarie** Flotele britanică şi franceză intră în Marea Neagră.
11 ianuarie Imperiul Rus este avertizat să-şi retragă la Sevastopol navele de război din Marea Neagră.
13 februarie Cabinetul aprobă numirea lordului Raglan în calitate de comandant suprem al Forţei expediţionare britanice.
22 februarie Primele trupe părăsesc Anglia.
27 februarie Imperiul Rus trebuie să se retragă în şase zile din Moldova şi până la sfârşitul lui aprilie din Ţara Românească.
11 martie Flota baltică pleacă din Portsmouth.
26 martie Primele trupe franceze pleacă spre Turcia.
27 martie Franţa declară război Imperiului Rus.
28 martie Marea Britanie declară război Imperiului Rus.
30 martie Forţa expediţionară britanică din Malta pleacă spre Gallipoli.
8 aprilie Trupele britanice sosesc la Gallipoli; francezii sunt deja acolo.
10 aprilie Marea Britanie şi Franţa semnează un tratat de alianţă; Raglan pleacă de la Londra.
15 aprilie Imperiul Otoman se alătură oficial aliaţilor.
22 aprilie Bombardamentul naval asupra Odessei.
29 aprilie Raglan ajunge la Constantinopol.
7 mai Saint-Arnaud debarcă la Gallipoli.
11 mai Începe asediul Silistrei.
23 mai Marea Britanie, Franţa, Austria şi Prusia garantează independenţa Imperiului Otoman.
25 mai Trupele franceze pornesc pe mare spre Varna.
29 mai Trupele britanice pornesc pe mare spre Varna.
22 iunie O escadră navală britanică blochează Marea Albă.
23 iunie Ridicarea asediului Silistrei.
2 iulie Rușii trec Prutul, părăsind Moldova şi Ţara Românească.
16 iulie Cabinetul îi ordonă lui Raglan să ocupe Crimeea.
18 iulie Reunirea Consiliului de război al aliaţilor pentru discutarea ocupării.
21 iulie Vărsarea râului Kacea este aleasă ca zonă pentru debarcare.
10 august Un incendiu puternic din Varna amână invadarea; se înmulţesc cazurile de holeră.
24 august Începe debarcarea; timpul nefavorabil afectează graficul operaţiilor.
31 august O escadră navală anglo-franceză atacă Petropavlovsk.
5 septembrie Raglan ajunge în Golful Balcic; comandantul francez (Saint-Arnaud) plecase deja.
9 septembrie Raglan întreprinde altă recunoaştere a coastei Crimeii şi alege Golful Calamita pentru debarcare.
13 septembrie Eupatoria se predă.
14 septembrie Debarcarea aliaţilor începe în Golful Calamita; va dura până pe 18 septembrie.
19 septembrie Începe înaintarea spre Sevastopol; lupte pe malurile râului Bulganek.
20 septembrie Bătălia de pe Alma.

23 septembrie Reîncepe înaintarea spre sud; nave de război ruseşti sunt sabordate pentru a bloca intrarea în portul Sevastopol.
25 septembrie Începe marşul pe flanc; Canrobert îl înlocuieşte pe Saint-Arnaud în calitate de comandant suprem francez.
27 septembrie Începe asediul Sevastopolului.
29 septembrie Saint-Arnaud moare din cauza holerei.
2 octombrie Debarcarea Brigăzii Navale britanice.
13 octombrie Înfiinţarea Fondului patriotic pentru văduvele şi orfanii soldaţilor căzuţi în Crimeea.
17 octombrie Primul bombardament asupra Sevastopolului.
25 octombrie Bătălia de Balaclava.
26 octombrie Lupta de la Micul Inkerman.
4 noiembrie Florence Nightingale ajunge la Scutari.
5 noiembrie Bătălia de Inkerman.
6 noiembrie Consiliul de război al aliaţilor decide continuarea asediului.
14 noiembrie „Marele uragan".

1855 **2 ianuarie** Regatul Sardiniei se alătură aliaţilor.
5 ianuarie Omer Paşa debarcă în Crimeea cu întăriri turceşti.
25 ianuarie Rezoluţia lui J. A. Roebuck, care critică desfăşurarea războiului, duce la demisia guvernului lordului Aberdeen.
5 februarie Lordul Palmerston devine prim-ministru.
17 februarie Asaltul rusesc de la Eupatoria.
24 februarie Alte nave ruseşti sunt sabordate la Sevastopol.
2 martie Moartea ţarului Nicolae I; îi succede Alexandru al II-lea.
5 martie Încep lucrările Comitetului Sevastopol desemnat de Parlament.
4 aprilie A doua flotă baltică pleacă din Anglia.
9 aprilie Al doilea bombardament asupra Sevastopolului.
3 mai Prima incursiune spre Kerci este abandonată.
22 mai Relansarea incursiunii spre Kerci.
6 iunie Al treilea bombardament asupra Sevastopolului.
7 iunie Capturarea fortăreţelor Quarry şi Mamelon.
11 iunie Marea Albă este din nou blocată.
13 iunie Trupele franceze părăsesc Kerci.
14 iunie Trupele britanice părăsesc Kerci; rămâne garnizoana turcă.
17 iunie Al patrulea bombardament asupra Sevastopolului.
18 iunie Atacuri eşuate asupra Marelui Redan şi bastionului Malahov; Comitetul Sevastopol îşi susţine raportul în faţa Parlamentului.
28 iunie Moare lordul Raglan; îi succede sir James Simpson.
16 august Bătălia de pe Cernaia.
17 august Al cincilea bombardament asupra Sevastopolului.
5 septembrie Al şaselea bombardament asupra Sevastopolului.
6 septembrie Omer Paşa părăseşte Crimeea.
8 septembrie Francezii cuceresc Malahov; britanicii eşuează la Marele Redan.
9 septembrie Aliaţii ocupă sudul Sevastopolului.
7 octombrie O forţă aliată navighează spre Nipru.
17 octombrie Cucerirea fortăreţei Kinburn de pe Nipru.
11 noiembrie Sir William Codrington îi succede lui Simpson în calitate de comandant suprem britanic.
15 noiembrie Explozia unui depozit de muniţii în liniile franceze.
25 noiembrie Predarea Karsului.
16 decembrie Planul de pace austriac este trimis la St. Petersburg.

1856 **16 ianuarie** Ţarul acceptă condiţiile de pace.
29 ianuarie Ultimul bombardament major rusesc peste Golful Sevastopol, dinspre nord.
28 februarie Semnarea armistiţiului la Paris.
29 februarie Ofiţerii din cele două tabere se reunesc amical în Crimeea.
30 martie Semnarea Tratatului de pace de la Paris.
27 aprilie Ratificarea Tratatului de la Paris.
12 iulie Ultimele trupe britanice părăsesc Crimeea.

Privire de ansamblu asupra conflictului

În anul 1783, Ecaterina cea Mare a anexat Crimeea, prefațând o serie de incursiuni militare pe țărmurile Mării Negre în vederea satisfacerii ambițiilor teritoriale ale Imperiului Rus. După 70 de ani, alt episod violent era pe punctul de a începe. Pe 27 martie 1854, Parlamentul Britanic a fost informat că „Maiestatea Sa se consideră obligată să acorde ajutor militar aliatului ei, sultanul [...], împotriva unor agresiuni neprovocate". Ziua următoare, *The London Gazette* a publicat declararea unui război care avea să se încheie oficial abia pe 27 aprilie 1856. Pe durata celor 25 de luni de conflicte, Marea Britanie s-a aliat cu Imperiul Otoman, Franța și Regatul Sardiniei împotriva

Trei aliați (de la stânga la dreapta). Lordul Raglan, Omer Pașa și generalul (ulterior mareșalul) Pélissier; comandații trupelor terestre britanice, turcești, respectiv franceze în Crimeea, 7 iunie 1855. Contingentul sard a fost condus de generalul A. La Marmora. (Hulton Getty)

Imperiului Rus. Ambele tabere au căutat să atragă de partea lor Austria și Prusia, care își păstraseră neutralitatea.

Amploarea luptelor

Multe străzi, clădiri oficiale, chiar și copii (fetițe botezate Alma) aveau să fie numite după victoriile soldaților britanici, primul lor comandant și eroii aclamați în Războiul Crimeii. Și azi pe multe clădiri publice sunt afișate cu mândrie inscripții de genul: „Bătălia de la Inkerman", „Corpul Sevastopol", „Lord Raglan" sau „Cardigan de Balaclava". Șarja Brigăzii Ușoare rămâne un exemplu mișcător de devotament față de datorie și disciplina militară, subiectul a trei filme artistice și a nenumărate articole, cărți și documentare de televiziune.

Această impresie de celebrare maschează realitățile unui conflict costisitor și epuizant, ale cărui deficiențe au fost evidențiate în epocă și au fost ulterior disecate cu entuziasm de critici. După ce flota rusă a fost blocată în principalul ei port de la Marea Neagră, o forță aliată formată din soldați britanici, francezi și turci a debarcat în Crimeea, la sud de Eupatoria, la 48 de kilometri nord de ținta sa: Sevastopol. Planul pentru un atac rapid, prin surprindere, s-a împotmolit însă și invadatorii au fost siliți să-și asedieze ținta de pe platoul înalt din sud, în condiții de iarnă aspră, în timp ce soldații și caii erau decimați de boli și foamete. Logistica de aprovizionare, transport și medicală s-a dezintegrat în mod dezastruos, întrucât nu fusese anticipată o campanie lungă în asemenea condiții. Înainte ca pacea să se instaureze peste dealurile, văile și ruinele Sevastopolului, pieriseră aproximativ 22 000 de britanici, minimum 80 000 de francezi, 10 000 de turci, 2 000 de sarzi și peste 100 000 de ruși.

Totuși, acesta a fost un război cu Imperiul Rus, nu doar cu una dintre micile lui peninsule sudice. Contemporanii l-au numit „Războiul Rus"; la scurtă vreme după terminarea sa, E. H. Nolan și W. Tyrell au publicat istorii ale „Războiului cu Rusia", în două, respectiv în trei volume. N-a fost tocmai un conflict pe plan mondial, însă teritoriile vaste ale inamicului au dictat operații pe distanțe mari. Astfel au fost atacate Petropavlovsk de pe țărmul Pacificului, peninsula Kola și țărmurile Mării Albe din Arctica. Britanicii au oferit susținere turcilor pe Dunăre

Flota baltică la Spithead, 1854. O flotă britanică puternică a pornit din Spithead în martie 1854; după patru luni, o flotilă franceză cu trupe i s-a alăturat în Marea Baltică. A revenit în Anglia în noiembrie. (Hulton Getty)

și în apărarea fără succes a Karsului în Asia Mică.

Expediții anglo-franceze importante au fost trimise în Marea Baltică în 1854 și 1855 (o a treia era plănuită pentru 1856), cu scopul de a descuraja navele de război rusești din Kronstadt să se aventureze în Marea Nordului și poate pentru a atrage Suedia în tabăra aliaților. Ambele au fost lansate cu mare pompă. Pe 11 martie 1854, flota viceamiralului sir Charles Napier, condusă de *Duke of Wellington* cu 131 de tunuri, a fost ovaționată la plecarea din Spithead de mii de oameni aflați pe țărm; regina însăși a asistat de pe iahtul regal *Fairy*. Se pare că Alfred Tennyson ar fi compus o parte din poemul *Maud* după ce văzuse acest exemplu măreț de putere maritimă: „Mai bine să lupți de partea binelui, decât să te raliezi răului". Celor

18 nave ale lui Napier, însumând 1 160 de tunuri, aveau să li se alăture 23 de nave de război franceze cu 1 250 de tunuri și trupe conduse de viceamiralul P. Deschenes, pentru a cuceri fortificațiile de pe țărm, formând o armadă aliată formidabilă.

Contraamiralul sir Richard Dundas a pornit pe 4 aprilie 1855 în fruntea celei de-a doua expediții, formată din nave de luptă și fregate, susținute de nave cu mortiere și canoniere, deoarece Napier revenise acasă înainte de începerea iernii. Toate navele lui Dundas erau cu elice, niciuna nefiind velier pur, însă escadra franceză care li s-a alăturat pe 1 iunie n-a mai avut trupe la bord. „Bomarsund" și „Sveaborg" aveau să apară pe

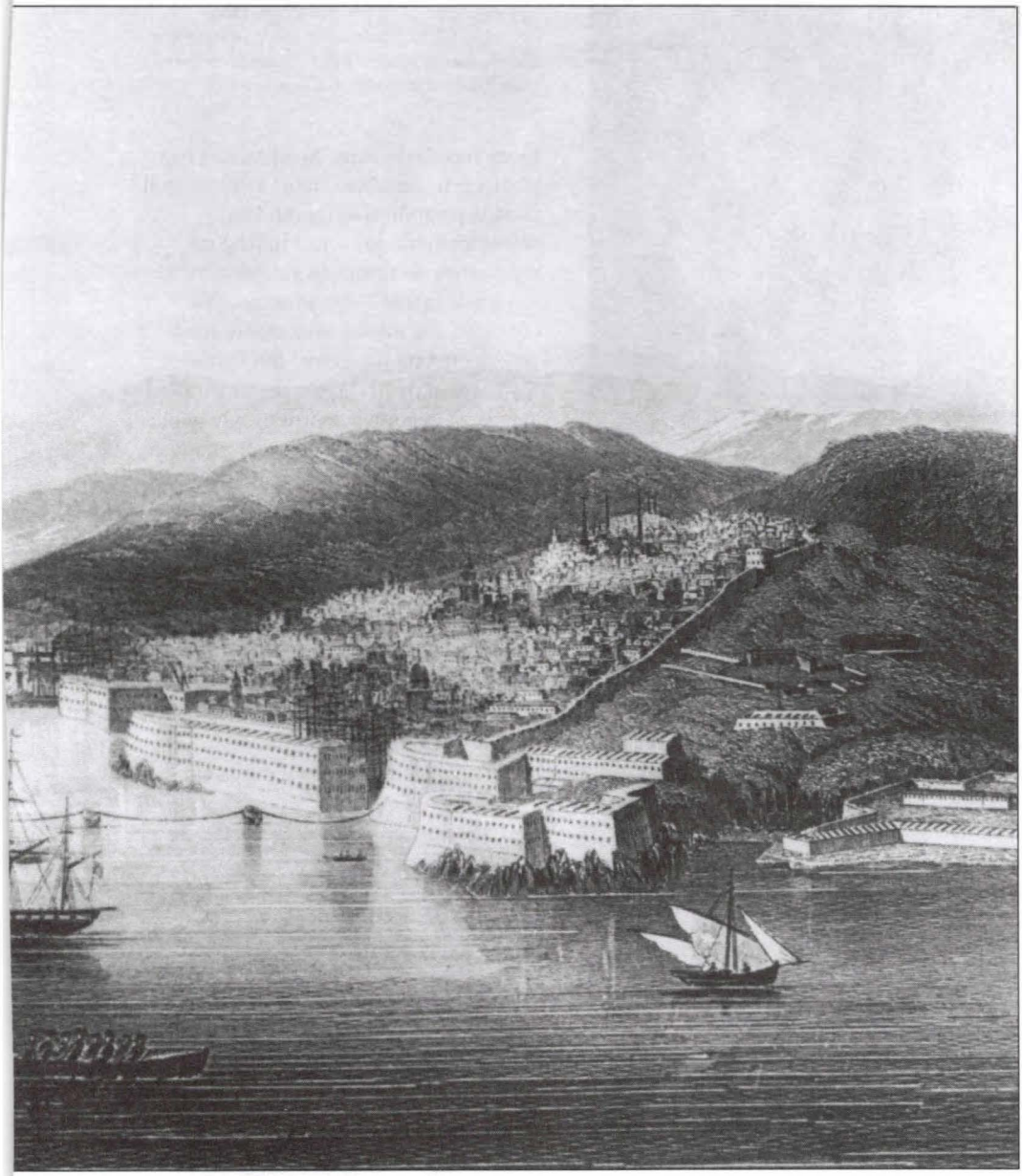

Sevastopol. Panoramă spre est, cu fortificații puternice acoperind intrarea în radă, șantierul naval în mijloc, în dreapta și farul vechi în depărtare. Suburbia nordică se află în stânga, de cealaltă parte a Golfului Sevastopol. (Colecția autorului)

obeliscuri, ca recunoaștere discretă a acțiunilor întreprinse cu succes în timpul celor două expediții baltice.

Acțiunile militare din afara Mării Negre au atras însă puțin atenția. Pentru posteritate, bătăliile din Crimeea — Alma, Balaclava, Inkerman, Sevastopol, Cernaia — sunt mult mai cunoscute. Conflictul dintre aliați și Imperiul Rus în perioada 1854-1856 este identificat imediat și într-o măsură mai mare cu activitățile militare derulate pe colțul sud-vestic al

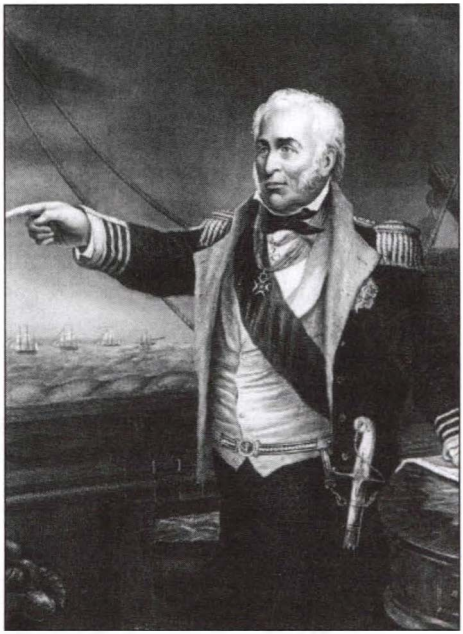

Viceamiralul sir Charles Napier (1786-1860). Comandantul flotei britanice în 1854; n-a înregistrat succese spectaculoase şi a fost înlocuit la conducerea expediţiei din 1855. (Hulton Getty)

peninsulei şi în jurul său. A intrat în istorie ca „Războiul Crimeii", nu „Războiul cu Rusia".

În plus, accentul pus de critici pe dezastrele mediatizate ignoră multitudinea jocurilor de artificii multicolore, paradelor militare flamboaiante, a serbărilor muzicale şi banchetelor municipale care au vestit semnarea păcii. Cetăţenii din Marea Britanie, Franţa, Imperiul Otoman şi Regatul Sardiniei au sărbătorit înfrângerea Imperiului Rus. Familiile au jelit pierderea celor dragi, însă corespondenţele de familie şi textele de pe monumentele de război au dovedit mândria pentru sacrificiul lor, care a păstrat onoarea naţională şi a înfrânt răul. În Marea Britanie, aceasta a întrupat spiritul preponderent la mijlocul epocii victoriene.

Influenţa presei

Războiul Crimeii a avut un caracter diferit prin faptul că publicul şi politicienii i-au aflat foarte repede detaliile. Acest lucru a fost posibil prin instalarea unui cablu telegrafic până la poziţiile aliaţilor din faţa Sevastopolului, care a fost utilizat cu regularitate de reporterii gazetelor. W. H. Russell de la *The Times* a fost cel mai cunoscut, dar nu singurul, dintre aceşti „corespondenţi de război" din Crimeea; reprezentanţii altor publicaţii au trimis, de asemenea, reportaje pentru marele public. În sine, noutatea procesului i-a sporit enorm impactul, similar cu cel al buletinelor de ştiri TV de la sfârşitul secolului al XX-lea. Martorii oculari, mai ales civilii neasociaţi armatei, au dobândit o aură de autoritate şi judecată măsurată. Simpatiile lor şi validitatea informaţiilor oferite nu erau verificate strict. Despre ştirile sosite direct de pe front se presupunea că sunt autentice şi exacte.

Îndemnurile zgomotoase pentru trecere la acţiune din editorialele publicate în primul trimestru al anului 1854 au dus la entuziasm

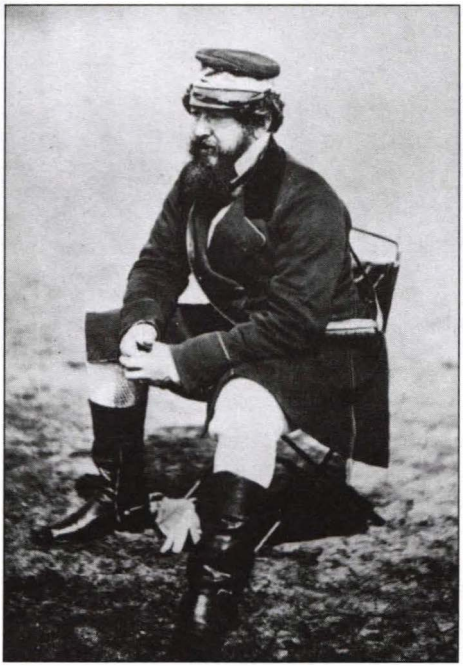

William Howard Russell (1820-1907). Corespondentul ziarului *The Times* în Crimeea. Reportajele lui au influenţat opinia publică şi politică în Marea Britanie şi au contribuit la căderea, în februarie 1855, a guvernului condus de lordul Aberdeen. (Hulton Deutsch)

public pentru declanşarea războiului. Dezvăluirea deficienţelor percepute de pe front a subminat reputaţia unor indivizi precum comandantul britanic, lordul Raglan, a evidenţiat instabilitate în structura arhaică a administraţiei militare, a dus la căderea unui cabinet la Westminster şi a creat un climat de opinie favorabil unor schimbări fundamentale în organizarea armatei. Miniştrii care au răspuns politic de desfăşurarea războiului au folosit reportajele din ziare pentru a-l critica pe Raglan şi statul-major.

Astfel, lordul Panmure a declarat: „statul-major trebuie schimbat, cel puţin asta va satisface publicul, şi... trebuie să fac ceva radical pentru a mulţumi Camera Comunelor". Membrii Parlamentului îşi obţineau informaţiile aproape exclusiv din periodice; predecesorul lui Panmure, ducele de Newcastle, a scos în evidenţă faptul că rapoartele oficiale de pe front erau sărăcăcioase şi inadecvate.

Fotografii au adăugat o nouă dimensiune războiului, cel mai faimos, dar nici pe departe unicul din Crimeea, fiind Roger Fenton.

Roger Fenton (1819–1869). Unul dintre cei câţiva fotografi care au activat în Crimeea, doar patru luni, în 1855. A realizat o serie de imagini impresionante ale vieţii de pe front. (Hulton Getty)

Impactul lor n-a fost însă imediat, ci mai degrabă retrospectiv.

Divizarea conducerii

Din păcate, reporterii civili nu erau familiarizați cu administrația militară și de aceea i-au acuzat pe Raglan și pe ofițerii statului-major pentru probleme asupra cărora aceștia nu aveau un control real. În momentul declanșării războiului, artileriștii și geniștii erau conduși de un general care răspundea de aprovizionarea militară, transport și spitale de campanie (Master-General of the Ordnance), și nu de comandantul Cavaleriei Regale, care comanda infanteria și cavaleria, astfel încât existau două armate oficiale și distincte.

Marina Regală era, bineînțeles, o entitate separată, care răspundea înaintea lorzilor amiralității din Whitehall și nimănui din Crimeea. De aceea, Raglan putea doar să solicite, nu să ordone, cooperarea comandantului naval din largul coastei în bombardarea Sevastopolului și asigurarea transportului pe mare spre partea continentală a Imperiului Otoman a bolnavilor și răniților. Departamentul Ordnance civil asigura echipamentele militare, în timp ce Comisariatul (un departament al Trezoreriei) se îngrijea de alimente și transportul pe uscat; Raglan se baza pe aceste diviziuni administrative, dar nu le comanda. În mod evident, întregii structuri prost organizate îi lipsea coordonarea.

În plus, spre deosebire de ducele de Wellington, care fusese comandantul suprem al aliaților în războiul peninsular, Raglan nu avea autoritate asupra celorlalte forțe naționale; contingentele turc, francez și sardinian aveau propriii comandanți, care erau independenți. Presa, publicul și politicienii n-au înțeles niciodată pe deplin limitările cauzate din acest motiv asupra întocmirii planurilor strategice sau executării operațiilor tactice împotriva unor fortificații ca Redan și Malahov din inelul defensiv al Sevastopolului.

Imperiul Otoman sau Imperiul Rus?

Persistă totuși o întrebare esențială. A meritat oare moartea unei cincimi din militarii trimiși în Crimeea, nepunând la socoteală pierderile navale și civile, tulburarea vieții interne și suferința prelungită a răniților și îndoliaților? În 1856, britanicii, francezii, turcii și sarzii au sărbătorit victoria, dar după nici 15 ani, Imperiul Rus a abrogat unilateral principalele clauze ale tratatului de pace. Privind retrospectiv și conștient faptul că partea europeană a Imperiului Otoman se dezintegrase într-un haos de conflicte internaționale, lordul Salisbury a spus că Marea Britanie ar fi trebuit să se fi asociat cu Imperiul Rus, nu cu Imperiul Otoman. El nu putea ști că semințele Primului Război Mondial germinau deja în Balcani. Oare catastrofa aceea europeană ar fi fost evitată, dacă n-ar fi existat Războiul Crimeii?

Cele două tabere

În martie 1854, era înțelept, dar și necesar ca Marea Britanie să declare război Imperiului Rus, ca sprijin acordat Imperiului Otoman. Motivele hotărâtoare erau pe termen lung și făceau parte din așa-numita Chestiune Orientală — problemele generate de decăderea Imperiului Otoman. Rusia, și în mod deosebit flota ei din Marea Neagră, reprezenta o cantitate necunoscută și amenințătoare în această ecuație, iar țarul, în conversații repetate cu ambasadorul britanic, descrisese Turcia ca fiind o poamă coaptă, gata pentru a fi culeasă, „bolnavul Europei". În ultimii 200 de ani, Imperiul Rus întinsese tentacule teritoriale din Moscova, către sud în Ucraina, iar în 1783 către Crimeea. Sevastopolul oferea acolo un port cu ape calde din care flota rusă putea naviga prin Bosfor și Dardanele în estul Mediteranei, amenințând în mod direct rutele comerciale britanice cu Levant și India.

Incursiunile terestre în Caucaz, la vest de Marea Caspică, au subliniat dorința rușilor pentru expansiune în Orientul Apropiat, dar teritoriile acelea erau prea îndepărtate pentru a neliniști Europa. Situația era însă complet diferită în privința înaintării peste Dunăre în Balcani, spre Constantinopol, a cărui ocupare ar fi îngăduit navelor de război rusești trecerea nestingherită în Mediterana. În 1829, doar presiunile diplomatice internaționale opriseră trupele rusești, aflate alarmant de aproape de capitala imperiului. O criză încă și mai serioasă a apărut în 1833. Deoarece Asia Mică era amenințată de înaintarea în Siria a trupelor rebele conduse de Ibrahim, fiul pașei Egiptului, Mehmet Ali, sultanul Abdul-Medjid s-a întors spre Rusia pentru ajutor. „Cine se înecă este gata să se prindă și de un șarpe", a observat ministrul său de externe. Prețul țarului Nicolae I pentru sprijinul moral și diplomatic, fără a trage niciun glonț sau fără a interveni în alt mod, a fost acordul turcilor de a închide Bosfor și Dardanele pentru navele străine la solicitarea Imperiului Rus.

Abia după nouă ani, Marea Britanie a reușit să-i alunge pe egipteni din Siria și să realizeze un nou acord, prin care Bosfor și Dardanele să fie închise pentru toate navele de război în timp de pace. Influența exclusivă a Imperiului Rus fusese așadar înlăturată, dar incidentul acesta a scos din nou în evidență planurile țarului pentru strâmtori. În ciuda comentariilor sale despre condițiile medicale din Turcia, Nicolae I i-a spus prințului Albert, în 1844, că el „nu dorea nicio palmă de pământ din teritoriile turcești". Palmerston a considerat afirmația „o minciună de proporții... dacă am crede că Rusia nu se gândește la extinderea spre sud, ar însemna să negăm învățămintele istoriei".

Nicolae I (1796-1855). Succesorul țarului Alexandru I, în 1826. Se spune că a murit de inimă rea pe 2 martie 1855, după eșecul Imperiului Rus de a recuceri Eupatoria. (Ann Ronan Picture Library)

Imperiul Otoman și Crimeea

Regiuni disputate

Majoritatea supușilor sultanului aflați în sud-estul Europei, între Marea Neagră și Marea Adriatică, erau creștini. Tratamentul aspru pe care ei susțineau că-l primeau din partea turcilor, a căror putere militară și politică slăbea vizibil, s-a dovedit un pretext viabil pentru intervenție externă. Perfect conștiente de aspirațiile rușilor, alte puteri europene trebuiau să fie vigilente. Țarul se baza însă pe letargia potențialilor oponenți, a căror cooperare, pusă în practică în 1829 și 1841, putea într-o zi să eșueze din cauza dezinteresului sau a preocupării față de probleme mai presante.

Varianta aceasta a părut probabilă, odată cu dezvoltarea crizei diplomatice din 1852. Nicolae I a căutat neutralitate măcar din partea Prusiei și Austriei, care beneficiaseră de ajutorul lui pentru înăbușirea revoluțiilor liberale interne între anii 1848 și 1851. Franța avea probleme interne grave, după ce-și detronase regele în 1848, pentru ca după trei ani să aibă parte de lovitura de stat care făcuse din Ludovic Napoleon împăratul Napoleon al III-lea. Țarul a apreciat că Marea Britanie era izolată, dar nu ținuse seama de puterea interesului comercial — în cazul Marii Britanii, de protejarea rutelor comerciale spre India, iar în cazul Franței, de ocazia favorabilă pentru viitoare piețe și investiții financiare în Imperiul Otoman. În plus, un triumf diplomatic sau militar asupra Imperiului Rus ar fi sporit legitimitatea noului împărat francez, atât pe plan intern, cât și extern.

Disputele nesoluționate în 1852 și 1853 între călugări catolici (susținuți de Franța) și ortodocși (susținuți de Rusia) cu privire la protejarea locurilor sfinte din Ierusalim, pe atunci parte din Imperiul Otoman, au fost pretextul, nu cauza Războiului Crimeii. De fapt, tensiunile cu origini îndepărtate au reprezentat adevărata cauză. Țarul a refuzat să accepte tentativele de compromis ale turcilor și a trimis la Înalta Poartă o misiune diplomatică pentru a cere recunoașterea tutelei Imperiului Rus asupra celor 14 milioane de supuși creștini ai Imperiului Otoman. Țarul Nicolae i-a scris prințului Menșikov, care a condus această misiune: „dacă Turcia nu cedează, atunci ambasadorul extraordinar [Menșikov] trebuie amenințe cu distrugerea Constantinopolului și ocuparea Dardanelelor." Între timp, Nicolae I a propus împărțirea părții europene a Imperiului Otoman între Marea Britanie, Austria și Imperiul Rus, în urma căreia Franța avea să se aleagă cu Creta. Se pare că doar opoziția fermă a feldmareșalului I. F. Paskevici l-a oprit pe țar să folosească flota din Marea Neagră pentru a forța strâmtorile și a debarca trupe pe malurile Bosforului. După cum se vede, dispăruse afirmarea dezinteresului față de revendicări teritoriale.

Încurajat de Marea Britanie și Franța, Abdul-Medjid a respins solicitările lui Menșikov și pe 8 iunie 1853, flota britanică din Mediterana, staționată în Malta, a primit ordin să se deplaseze „în vecinătatea Dardanelelor... pentru protejarea Turciei împotriva unui atac

Napoleon al III-lea (1808-1873). Sub numele Ludovic Napoleon, a fost exilat la Londra înainte de a deveni președinte al celei de a Doua Republici Franceze, în 1848. A fost proclamat împărat după trei ani, în urma unei lovituri de stat. Domic să câștige prestigiu internațional și recunoaștere în Războiul Crimeii, a cochetat pentru scurt timp, în 1855, cu ideea de a prelua comanda pe câmpul de luptă. (Ann Ronan Picture Library)

neprovocat și pentru apărarea independenței sale". Pe 2 iulie, la nicio lună după plecarea din Constantinopol a misiunii diplomatice eșuate, trupele rusești au trecut Prutul și au intrat în Moldova și Țara Românească (actuala România, pe atunci provincii aflate sub suzeranitate turcească). Acestea primiseră ordinul de a obține „cu forța, dar fără război... cererile juste [ale Rusiei]... [întrucât] mai multe acțiuni despotice ale Înaltei Porți încălcaseră drepturile [creștinilor]". Rusia pornea „în apărarea religiei ortodoxe".

Deliberările aliaților

Reprezentanții principalelor state europene s-au reunit pentru a decide ce aveau de făcut. Ca modalitate de intimidare, Austria a deplasat trupe la granița sud-estică. Însă, după ce Imperiul Rus a ignorat ultimatumul de a părăsi provinciile turcești, Imperiul Otoman a declarat război pe 23 octombrie. La momentul respectiv, nu părea necesară nicio intervenție din partea Marii Britanii, întrucât turcii aveau 100 000 de soldați în lungul Dunării, care blocau accesul spre sud. În scurt timp, ei s-au achitat cu cinste de sarcina primită. Traversând fluviul, trupele sultanului au ocupat poziții fortificate pe malul stâng și în primele zile din noiembrie au respins atacuri susținute ale rușilor asupra Olteniței.

Situația s-a schimbat dramatic pe 30 noiembrie. O escadrilă turcească fragilă a fost surprinsă în portul Sinope, pe coasta sudică a Mării Negre, la 560 de kilometri est de Constantinopol, de o flotilă rusească puternică, ce includea șase nave de linie, două fregate și patru nave cu aburi. Rușii au profitat de vizibilitatea scăzută pentru a distruge navele turcești, care au raportat pierderea a 4 000 de oameni. Un singur vas cu aburi a scăpat și a dus vestea la Constantinopol, de unde două nave de război britanice au pornit, cu întârziere, să acorde ajutor. Reportajele zguduitoare despre înotători sfârtecați de tunuri rusești pe când își părăseau ambarcațiunile naufragiate, au provocat în Marea Britanie ample demonstrații publice prootomane. S-a aflat că rușii utilizaseră obuze explozive, o invenție letală care era considerată neonestă. În plus, se părea că amiralul turc fusese amăgit de un fals sentiment de securitate, deoarece Rusia anunțase că interesele ei imediate erau limitate la provinciile dunărene.

Presa a numit evenimentul „o josnicie scandaloasă... un masacru". În Londra, *Morning Advertiser* a acuzat Marea Britanie și Franța că interveneau diplomatic doar pentru „a trăda Turcia nefericită". Se afirma că membrii guvernului britanic erau niște „imbecili, slugile Rusiei", adăugând: „Oare justiția a încetat să-și mai ocupe tronul în inima englezilor? Oare onoarea națională și-a pierdut înțelesul pentru cetățenii acestei țări?" *Westminster Review* a atras atenția asupra „rutei noastre spre India", informându-și cititorii că „negustorii noștri vor regreta nebunia oarbă de a refuza să-l oprească [pe țar]". *The Times* a proclamat că „o poziție agresivă nu este numai morală, creștină și patriotică, ci și, în mod clar, judicioasă, pragmatică și bărbătească" — o combinație puternică de sentimente. Revista *Punch* a publicat o caricatură a prim-ministrului lord Aberdeen, lustruind cizmele țarului. *The Spectator* s-a referit la „război cu statul cel mai puternic și lipsit de scrupule din Europa sau pace în termeni înjositori".

Spre război

Lordul Palmerston, ministrul afacerilor interne, a arătat un spectru larg de opinii când a declarat că „ceva trebuie făcut pentru a șterge pata [de la Sinope]", văzută în termenii secolului al XXI-lea ca o crimă împotriva umanității. Astfel, pe 3 ianuarie 1854, escadrile navale britanice și franceze au pătruns în Marea Neagră cu complicitatea turcilor. După opt zile, St. Petersburg a primit o înștiințare oficială care solicita ca toate navele rusești din Marea Neagră să revină în Sevastopol, avertizând că se va răspunde cu forța față de orice agresiuni navale ulterioare împotriva Imperiului Otoman. Pe 27 februarie, Marea Britanie a cerut ca în termen de șase zile Rusia să accepte să se retragă din cele două provincii românești până la sfârșitul lunii aprilie: „Refuzul sau tăcerea... vor fi echivalentul unei declarații de război".

Henry John Temple, lord Palmerston (1784-1865). Ministru de interne în 1854. A dorit să intre în război cu Rusia. Profitând de nemulțumirea publică față de eșecul ocupării Sevastopolului, a devenit prim-ministru în februarie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

Țarul nu a răspuns. Chiar înainte de declarația oficială de război de pe 28 martie, trupe britanice începuseră să părăsească porturi de pe coasta sudică a Angliei, în mijlocul unor scene de entuziasm nestăpânit, iar ofițeri britanici și francezi se aflau în Turcia pentru a inspecta liniile defensive ale Constantinopolului și a plănui intervenția aliaților.

Perspectivele pentru o soluție pașnică nu dispăruseră complet. Reprezentanții britanici, francezi, prusaci și austrieci continuau să fie în conclav diplomatic. Napoleon i-a scris personal lui Nicolae I și o delegație de quakeri a plecat de la Londra la St. Petersburg. Optimist, deși zadarnic, Aberdeen a susținut: „eu neg... că războiul este inevitabil". Însă declarațiile Marii Britanii și ale Franței au sosit aproape simultan, iar pe 10 aprilie cele două țări au semnat un tratat de alianță. În ziua următoare, țarul a declarat la rândul său război Marii Britanii și Franței, spunând că „Rusia nu luptă pentru chestiuni materiale, lumești, ci pentru credință". Charles Greville (șeful Consiliului privat al reginei) a scris în mod profetic în jurnalul său: „Pe cât sunt acum de înflăcărați de război, nu peste multe luni, oamenii vor fi sătui până peste cap de el". După câțiva ani, pacifistul John Bright a observat: „Când oamenii sunt ațâțați în felul acesta, nu sunt cu nimic mai buni decât niște «câini turbați»".

În Camera Comunelor, John Ball a exprimat opinia majorității, vorbind despre nevoia de a lupta „pentru menținerea principiilor dreptății și justiției în societatea civilizată". Acesta era un război drept. Din păcate și țarul vedea lucrurile în același fel.

Un război drept

Pe 24 decembrie 1853, cu trei luni înainte ca Marea Britanie să intre în război, sir James Graham (prim lord al amiralității) și-a concentrat atenția asupra Crimeii. El a susținut că un control asupra Mării Negre, care ar fi păstrat integritatea Imperiului Otoman și ar fi interzis navelor de război rusești trecerea prin Bosfor și Dardanele, putea fi asigurat doar prin „distrugerea completă a Sebastopolului [*sic!*] cu dotările sale navale și militare". Puterea cunoscută a masivelor fortificații orientate spre mare ale portului, care protejau intrarea în radă, anula însă un atac naval încununat de succes, dacă nu era susținut și de asaltul unei forțe terestre. De aceea, Graham și ducele de Newcastle (secretarul de stat pentru război și colonii) au început să plănuiască o asemenea operație, având ca obiectiv Sevastopolul. În urma reacției publice și politice față de afacerea Sinope, evenimentele s-au precipitat.

FitzRoy Henry James Somerset, feldmareșal lord Raglan (1788-1855). La 65 de ani, Raglan a acceptat comanda Forței expediționare britanice spre Turcia și spre Crimeea. Neavând autoritate asupra colegilor săi, comandanții francezi, turci și sarzi, și deținând control limitat chiar și asupra serviciilor de intendență britanice, a fost totuși acuzat pentru neajunsurile de pe front. A murit de dizenterie și epuizare în Crimeea, pe 28 iunie 1855. (Hulton Deutsch)

Marea Britanie

Pe 7 februarie, lui Raglan (care în scurt timp avea să devină general locotenent și, înainte de sfârșitul anului, feldmareșal), i s-a comunicat că i s-a oferit postul de „comandant general al trupelor de la est de Malta". După alte șase zile, Cabinetul i-a validat numirea respectivă. Au fost totuși exprimate unele rezerve legate de vârsta lui (65 de ani) și de lipsa de experiență în campanii ulterioare Bătăliei de la Waterloo din 1815. După 1819, Raglan deținuse o serie de funcții importante în statul-major, dar nu mai comandase niciodată în bătălii. El servise totuși alături de ducele de Wellington, mai întâi ca aghiotant al său, apoi ca secretar militar între 1808 și 1815, după care între 1814 și 1818 făcuse parte din personalul ambasadei britanice la Paris, iar în 1823 condusese o misiune diplomatică în Spania. Îl însoțise pe Wellington la Congresul de la Verona (1822) și la St. Petersburg (1825) pentru încoronarea țarului Nicolae I, împotriva căruia urma să lupte acum.

În lunga sa carieră, Raglan se dovedise iscusit în abordarea indivizilor dificili și a

General-locotenent sir George Brown (1790-1865). A comandat Divizia 1 Infanterie a Forței expediționare din Crimeea. A luptat cu îndârjire la Alma și Inkerman, unde a fost grav rănit. A condus expediția care a dus la ocuparea strâmtoarei Kerci, în mai 1855, dar la scurt timp a fost trimis acasă invalid. (Ann Ronan Picture Library)

situațiilor delicate, așa cum fuseseră amenințările la adresa ordinii publice din Londra în timpul prezentării celei de-a treia petiții chartiste înaintea Parlamentului, în 1848. Era familiarizat cu Franța și vorbea fluent limba franceză, ceea ce-l făcea o alegere ideală pentru relațiile cu un aliat susceptibil. Tactul lui avea să-și dea toată măsura în contactele cu trei comandanți francezi și cu un comandant suprem turc mândru, sensibili la orice impresie de ofensă. Pentru campania care se apropia era necesară nu numai iscusința militară, ci și diplomația.

Pe 8 februarie, Cabinetul a acceptat să trimită 10 000 de soldați în Malta, deși Newcastle a recunoscut că ar fi necesari mai mulți, dacă se va ajunge la „o întrecere de forțe cu Rusia". La mijlocul lunii martie, Marea Britanie, Franța și Imperiul Otoman se bazau neoficial pe contingente naționale de câte 5 000 de soldați cu care să invadeze Crimeea. Raglan și-a ales personalul imediat (adjutantul-general, intendentul-general și secretarul militar) și aghiotanții, dar n-a putut decât să facă recomandări de ofițeri pentru comanda diviziilor și a brigăzilor. Nu a obținut întotdeauna ceea ce dorea. Cabinetul nu l-a validat pe sir George Brown ca adjunct al său, iar cererea lui Raglan față de aducerea laolaltă a impulsivilor lorzi Lucan și Cardigan a fost ignorată.

Manierat, atent și politicos, Raglan știa cum să câștige loialitatea celor apropiați, însă îi displăcea ostentația — de neprețuit pentru un comandant care dorea să iasă în evidență înaintea trupelor sale și ale aliaților. Extrem de decent, el a acceptat comanda Forței expediționare ca pe o datorie patriotică și a detestat să-și exercite autoritatea, preferând să apeleze la rațiune.

General-locotenent sir George Brown (64 de ani) a preluat conducerea Brigăzii Ușoare. Partizan strict al disciplinei, el luptase în războiul peninsular și începând cu anul 1815 ocupase funcții importante, printre care cea de adjutant-general în cadrul Cavaleriei Regale. Intrase însă în conflict cu succesorul lui Wellington în funcția de comandant suprem (lordul Hardinge) și demisionase.

General-locotenent, duce de Cambridge, vărul în vârstă de 35 de ani al reginei, care nu luptase niciodată în bătălii, a comandat Divizia 1 Infanterie după presiuni regale pentru numirea sa. El servise în armata hanoveriană, condusese pentru scurt timp Regimentul 17 Lancers în timpul tulburărilor chartiste, apoi deținuse posturi administrative în Corfu și Irlanda. General-locotenent sir George de Lacy Evans (67 de ani) conducea Divizia 2. La fel ca Brown și Raglan, își dobândise experiența de luptă în timpul războiului peninsular și servise în India și în Legiunea Britanică în timpul războaielor carliste din Spania. Cariera îi fusese însă întreruptă de opiniile politice radicale și de tendința de a intra în conflict cu superiorii.

General-maior sir Richard England (61 de ani) comanda Divizia 3 și luptase în India și în războaiele Kaffir din sudul Africii. Divizia 4 era condusă de general-maior Hon. sir George Cathcart (60 de ani), alt veteran de război care luptase în sudul Africii.

General-locotenent George Frederick Charles, duce de Cambridge (1819-1904). Vărul reginei Victoria, comandant al Diviziei I Infanterie. A luptat în bătăliile de pe Alma, la Inkerman și Balaclava. În noiembrie 1854, a fost trimis acasă invalid. (Ann Ronan Picture Library)

Se mai adaugă faptul că după ce Brown a fost respins ca adjunct al lui Raglan, Cathcart a primit o „împuternicire potențială", ceea ce însemna că urma să preia comanda, dacă Raglan ar fi fost în incapacitate de a mai conduce, însă detaliul acesta nu era foarte cunoscut.

Fiecare dintre cele cinci divizii de infanterie era alcătuită din câte două brigăzi formate din câte trei batalioane, ceea ce însemna că o divizie avea în jur de 4 000 de soldați. Divizia Ușoară și Divizia 4 aveau fiecare câte un batalion suplimentar de pușcași.

Divizia Cavalerie era condusă de general-maior (devenit în scurt timp general-locotenent) lord Lucan (54 de ani); în cadrul ei, Brigada Grea era condusă de generalul de brigadă Hon. James Scarlett (55 de ani), iar Brigada Ușoară era condusă de cumnatul lui Lucan, general-maior lord Cardigan (57 de ani). Fiecare brigadă era formată din cinci regimente, care totalizau 1 000 de săbii. Dintre cei trei comandanți ai cavaleriei, doar Lucan avea experiență în bătălii, experiență dobândită când fusese atașat la statul-major al trupelor rusești care trecuseră Dunărea în Balcani, în 1828-1829. Unele surse afirmau că Lucan ar fi comandat o unitate de cavalerie în etapele finale ale acelei campanii.

Câte două baterii de artilerie cu tunuri cu obuze de 6 sau 9 pfunzi (2, 7, respectiv 4 kilograme) erau atașate la fiecare divizii de infanterie, mai puțin Diviziei Ușoare, care avea o baterie terestră și o unitate de artilerie trasă de cai. Divizia Cavalerie avea o unitate de artilerie trasă de cai. Tunuri mai grele (cu obuze de până la 32 de pfunzi/14,5 kg) au fost alocate pentru asedii, iar înaintea Sevastopolului li s-au adăugat tunurile navale cu obuze de 68 de pfunzi/30 kg și revoluționarele tunuri Lancaster cu țeavă ghintuită. Experimentatul genist din corpul Royal Engineer, general-locotenent sir John Fox Burgoyne (71 de ani) avea să se alăture statului-major al lui Raglan în calitate de consilier înainte de debarcările în Crimeea. Excluzând Brigada Grea, care n-a debarcat cu grosul trupelor, 22 095 de militari de toate rangurile au invadat oficial Crimeea sub conducerea lui Raglan, susținuți de 60 de tunuri.

Flota britanică din Marea Neagră, alcătuită din 16 nave de război, cu un total de 645 de tunuri, era comandată de viceamiralul sir James Dundas, în timp ce contraamiralul sir Edmund Lyons se afla la comanda escadrilei de coastă. Odată ce a devenit clar că flota rusă fusese blocată în Sevastopol, o brigadă a Marinei Regale a debarcat cu tunuri de pe câteva nave pentru a spori forța de asediu.

Franța

Mareșalul Saint-Arnaud (52 de ani), care luptase în Algeria și-l susținuse pe Ludovic Napoleon în lovitura de stat din 1851, a condus Forța expediționară franceză. Brown îl considera „un individ ciudat și capricios,

care nu trebuie crezut întotdeauna"; după niște ani, Christopher Hibbert l-a declarat „curajos, vesel, lipsit de scrupule și plin de resurse". Trupele lui erau formate din patru divizii, fiecare alcătuită din câte două brigăzi cu câte trei regimente, comandate de generalii F. C. Canrobert (45 de ani), P. J. F. Bosquet (44 de ani), prințul Napoleon-Jérôme (vărul împăratului, 32 de ani) și E. F. Forey (49 de ani).

Când francezii au debarcat în Crimeea, Saint-Arnaud avea 25 000 de infanteriști, 2 800 de alți soldați (unele surse afirmă că totalul ar fi fost de 30 200) și 68 de tunuri, dar fără cavalerie. În felul acesta, singura cavalerie disponibilă pentru comandanții aliați în prima etapă a invaziei a fost Brigada Ușoară a britanicilor.

Mareșalul Armand Jacques Leroy de Saint-Arnaud (1801-1854). După ce a sprijinit lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea, a fost numit comandant suprem al Forței expeditionare franceze, în 1854. A încercat, fără succes, să preia comanda trupelor engleze și să domine strategia aliaților. Pe 25 septembrie, i-a predat comanda lui Canrobert; a murit după patru zile. (Ann Ronan Picture Library)

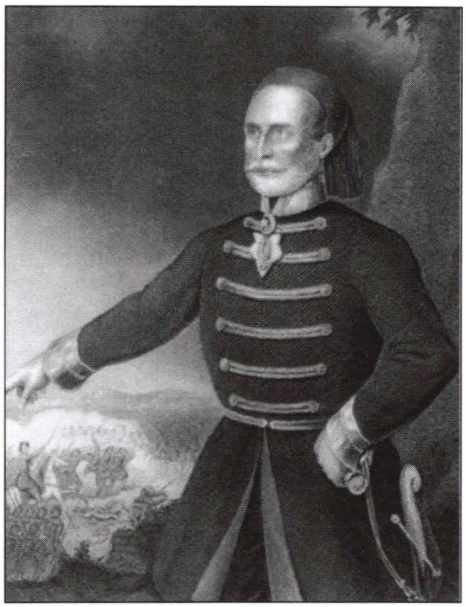

Generalul Omer Pașa (1806-1871). În calitate de comandant suprem turc în Balcani, a rezistat cu eroism asediului rusesc al Silistrei, în 1854. A stabilit o colaborare strânsă cu lordul Raglan. După căderea Constantinopolului, a condus o coloană de despresurare, care n-a izbutit să salveze Karsul. (Ann Ronan Picture Library)

Flota franceză a avut inițial 12 nave de luptă și cu aburi (totalizând 780 de tunuri) și a sporit până la 25 de nave de luptă înaintea debarcărilor în Crimeea. S-a aflat sub comanda viceamiralului F. A. Hamelin, dar a fost controlată mai strict de comandantul trupelor terestre decât omologa ei britanică.

Imperiul Otoman

Turcii au debarcat 7 000 de infanteriști care s-au alăturat francezilor pentru marșul spre sud. Comandantul lor suprem, Omer Pașa, a rămas la Șumla cu o forță mare în apropierea Dunării, temându-se că după ce aliații vor fi blocați în Crimeea, ar putea avea loc o nouă înaintare rusească în Balcani. 30 000-35 000 de turci aveau să lupte în peninsula Crimeea, în principal în apărarea Eupatoriei sau în liniile de asediu din fața Sevastopolului.

Omer Paşa vorbea franceza, germana şi italiana, deşi cu accent puternic, iar trecutul său era extraordinar. Născut în Croaţia ca Michael Lattas, îi părăsise pe austrieci în favoarea armatei turce, se convertise la islamism, apoi căpătase alt nume şi o reputaţie feroce în luptele împotriva rebelilor antiotomani din Balcani. Turcii aveau în Marea Neagră 11 nave cu vele şi aburi, conduse de propriul amiral.

Imperiul Rus

Perfect conştient de problemele unei conduceri divizate a aliaţilor, Bosquet a remarcat: „Ruşii au asupra noastră un avantaj enorm: armata lor are un singur comandant". Aceasta era însă o iluzie. Peninsula Crimeea avea doi comandanţi supremi ruşi: în vest, prinţul A. S. Menşikov, iar în estul Crimeii şi nord-vestul Caucazului, generalul P. F. Homutov, care controla 12 000 de soldaţi şi ruta de aprovizionare a Sevastopolului, din Marea Azov via Kerci şi Teodosia.

Generalul prinţ Alexander Sergheevici Menşikov (1781-1869). Comandant suprem al vestului Crimeii, dar practic comandant al trupelor care s-au împotrivit ocupaţiei aliaţilor: A pierdut Bătălia de pe Alma din cauza desfăşurării greşite a trupelor într-o poziţie defensivă puternică. După ce a adus o armată în flancul trupelor aliate care asediau Sevastopolul, n-a utilizat-o eficient. Înlăturat din armată după atacul rusesc eşuat asupra Eupatoriei, în februarie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

Menşikov nu avea nicio autoritate asupra lui Homutov şi, deşi se afla şi la conducerea flotei Mării Negre, nu numai a forţelor terestre, existau câţiva ofiţeri de rang inferior care erau practic autonomi. Viceamiralul V. A. Kornilov, şeful de stat-major al flotei Mării Negre şi un organizator excelent, comanda garnizoana Sevastopol cu subordonatul său, viceamiralul P. F. Nachimov (învingătorul de la Sinope avea grad superior lui Kornilov, dar nu dorise postul de şef al garnizoanei).

General-locotenent F. F. von Moeller, cel mai experimentat comandant de divizie al lui Menşikov, acţiona cu o capacitate similară pentru armata terestră. Locotenent-colonel F. E. I. Todleben, un genist de 37 de ani, răspundea de eficienţa fortificaţiilor de pe uscat ale portului.

Lingvist desăvârşit şi foarte cult, prinţul Menşikov avea o vastă experienţă civilă şi militară. Luptase în războaiele napoleoniene, fusese transferat la Ministerul Afacerilor Externe, ocupase grade şi posturi în Marină, printre care şef de stat-major al Marinei şi Ministru al Marinei, şi fusese guvernator-general al Finlandei. Cu un an înainte ca Marea Britanie şi Franţa să declare război, diplomatul general B. D. A. de Castelbajac amintise de „manierele naturale şi stilate" ale lui Menşikov, de pasiunea lui pentru „femei, jocuri de noroc, cai şi companioni buni şi mai puţin buni" şi de „spiritul amuzant şi caustic". Comportamentul disprețuitor al lui Menşikov faţă de sultanul Abdul-Medjid în timpul misiunii sale diplomatice la Constantinopol în 1854, despre care medicul ţarului Nicolae I considera că „îi asigurase pur şi simplu un pretext pentru glume şi împunsături", îi sublinia comportamentul aristocratic şi intoleranţa faţă de cei pe care-i considera inferiori. Criticii susţineau că rareori, sau niciodată, nu cerea părerea altora, deşi avea grijă să-l cultive pe ţar. Un exeget rus, profesorul Tarle, a concluzionat că Menşikov considera că numirile sale în funcţii îi răsplătiseră în mod firesc meritele. Disprețuia autocritica şi flexibilitatea în anticipare, nişte calităţi necesare în lunile care urmau.

Când aliaţii au debarcat pe 14 septembrie 1854, Menşikov dispunea de 38 000 de soldaţi şi 18 000 de marinari, fără a ţine seama de trupele comandate de Homutov şi de unităţile aflate încă în tranzit din Basarabia şi Rusia continentală. Cu o zi în urmă, 600 de rachete Congreve sosiseră pentru a-i spori capacităţile de artilerie. Când 11 cercetaşi francezi au fost capturaţi pe 15 septembrie şi au dezvăluit că trupele aliate depăşeau 50 000 de soldaţi, Menşikov i-a cerut lui Homutov încă un regiment de cavalerie cazacă, regimentul de infanterie Moskov şi o baterie terestră suplimentară.

Până atunci el bănuise că debarcările din apropierea Eupatoriei fuseseră un truc menit să atragă trupele afară din Sevastopol şi să le facă vulnerabile înaintea unui atac rapid. S-a aflat că, exceptându-i pe cei 5 000 de lucrători civili, totalul forţelor din garnizoana Sevastopol după începerea asediului se ridica la 30 850 de oameni — batalioane de miliţie, un batalion de infanterie, personal de artilerie şi marină, plus marinari de pe nave de război, retrase în port din Marea Neagră. Estimările trupelor ruseşti din peninsula Crimeea au variat mult, când aliaţii au debarcat lângă Eupatoria. Ruşii au început imediat lucrări de consolidare a defensivelor Sevastopolului, iar la două săptămâni după începutul ocupării, 172 de tunuri (din care multe de calibru mai greu decât ale asediatorilor) au fost instalate pentru a face faţă unui asalt dinspre sudul muntos. Spre est, dincolo de Cernaia, Menşikov avea, la sfârşitul lunii septembrie, o armată terestră de aproximativ 30 000 de soldaţi (incluzând regimente retrase din Sevastopol), care urmau să fie consolidate prin peninsula Perekop, din nord şi Marea Azov, din est.

Numărul combatanţilor din ambele tabere, aliaţii şi ruşii, a variat mult în decursul ostilităţilor, din cauza pierderilor înregistrate în bătălii, a bolilor şi a întăririlor sosite. Dar când aliaţii au început ocuparea, pe 14 septembrie 1854, taberele care s-au aflat faţă în faţă în peninsulă numărau fiecare aproximativ 60 000 de oameni.

Încleștarea armelor

După o audiență de rămas-bun la regină, lordul Raglan a părăsit Londra, cu trenul spre Dover, pe 10 aprilie 1854. A sosit în Paris a doua zi dimineață și în decursul săptămânii următoare a purtat discuții cu Saint-Arnaud, alți ofițeri superiori și cu Napoleon al III-lea. Pe 18 aprilie a părăsit capitala Franței și, călătorind via Marsilia, Malta și Gallipoli, a ajuns după 11 zile la Constantinopol.

Între timp, navele de război britanice „deschiseseră balul cu Rusia". Baterii de pe țărm trăseseră asupra fregatei *Furious*, care încerca să-i evacueze pe consulii britanic și francez din Odessa, și fuseseră chemate întăriri navale, care să răzbune acest ultraj. Pe 22 aprilie, un bombardament de zece ore a devastat instalațiile militare din Odessa și a dus la 1 100 de răniți și morți. Au fost însă avariate și cinci nave britanice. Bătălia începuse.

În februarie, sir John Burgoyne și colonelul genist francez Ardent începuseră să inspecteze liniile defensive ale Constantinopolului, în timp ce alți ofițeri examinau pozițiile turcești de pe Dunăre. Cele dintâi trupe britanice au părăsit Southampton pe 22 februarie, după care plecări frecvente s-au consemnat de acolo, din Portsmouth, Plymouth și Liverpool. Inițial au fost salutate de mulțime, dar până la plecarea Regimentului 8 Husari din Plymouth pe 25 aprilie, entuziasmul public se potolise. Oprindu-se doar pentru scurt timp la Gibraltar, primele nave cu soldați au făcut escală în Malta, pentru a se bucura de clima blândă și de vinul ieftin. În această etapă, pacea putea încă să triumfe. Însă, pe 30 martie, a fost primit ordinul de plecare către Gallipoli sub conducerea lui sir George Brown, așteptând sosirea lui Raglan.

După ce au debarcat pe 8 aprilie, britanicii au descoperit că aliații lor francezi monopolizaseră cazărmile și mâncarea cea mai bună. Până la sfârșitul lui mai, 18 000 de britanici și 22 000 de francezi au conviețuit în aceeași așezare. Câteva unități britanice au înaintat spre nord, până la Scutari, unde condițiile nu erau mai bune. Este de înțeles ușurarea cu care s-a primit în iunie ordinul ca, exceptând o garnizoană mică din Gallipoli și o magazie de tranzit din Scutari, toate trupele să plece spre Bulgaria, prin portul Varna. Și acum, francezii i-au întrecut pe britanici în privința celor mai bune cazărmi și alimente.

Trupe franceze la Gallipoli. Prima localitate ocupată de forțele aliate s-a supraaglomerat în scurt timp. Până în iunie 1854, mai rămăsese doar o garnizoană mică, deoarece grosul trupelor trecuse. (Ann Ronan Picture Library)

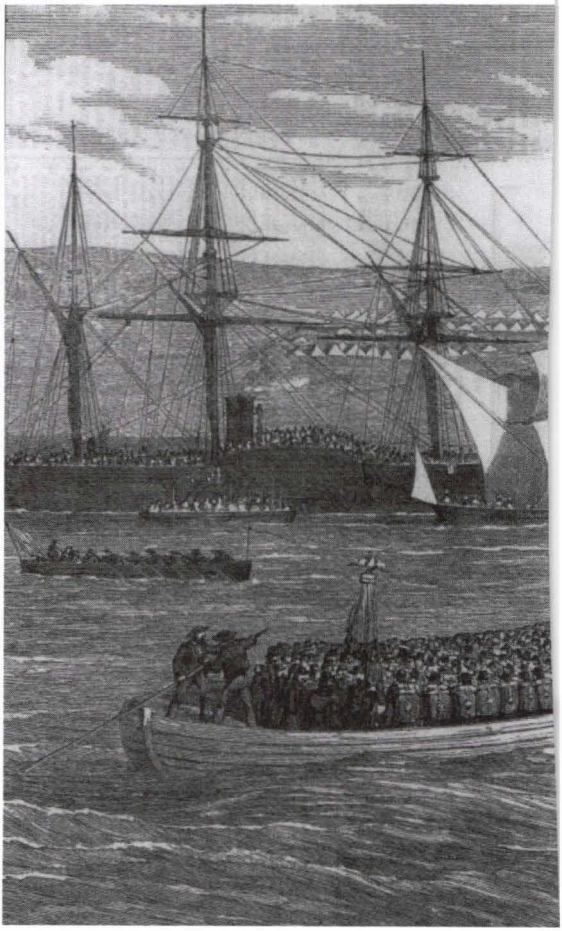

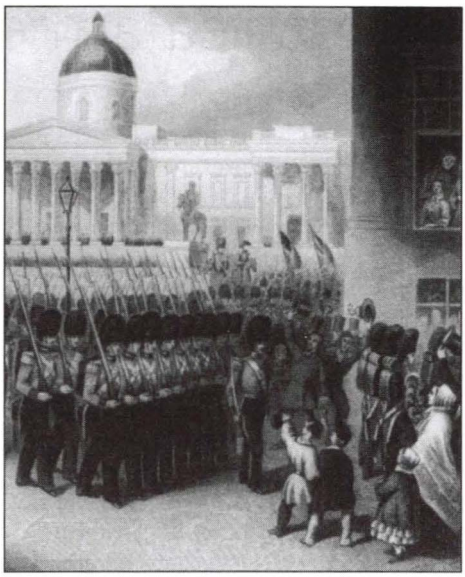

Regimentul Grenadier Guards părăsește Londra, litografie de epocă. În drum spre gara Waterloo, grenadierii sunt ovaționați de bărbați, femei și copii entuziaști. (Colecția autorului)

Vara bulgară

La începutul verii anului 1854, rușii continuau să ocupe Moldova și Țara Românească, amenințând pozițiile turcilor din lungul Dunării, mai ales fortăreața Silistra. Dacă aceasta era cucerită și trupele inamice se revărsau în Balcani, aliații ar fi fost nevoiți să-i susțină pe turci în Bulgaria; de aceea, au înaintat până la Varna. Înainte însă ca Raglan să fi părăsit Anglia, Newcastle îl instruise ca, deși „prima lui îndatorire" era protejarea Constantinopolului, dacă inamicul nu întreprindea nicio „mișcare de avansare,

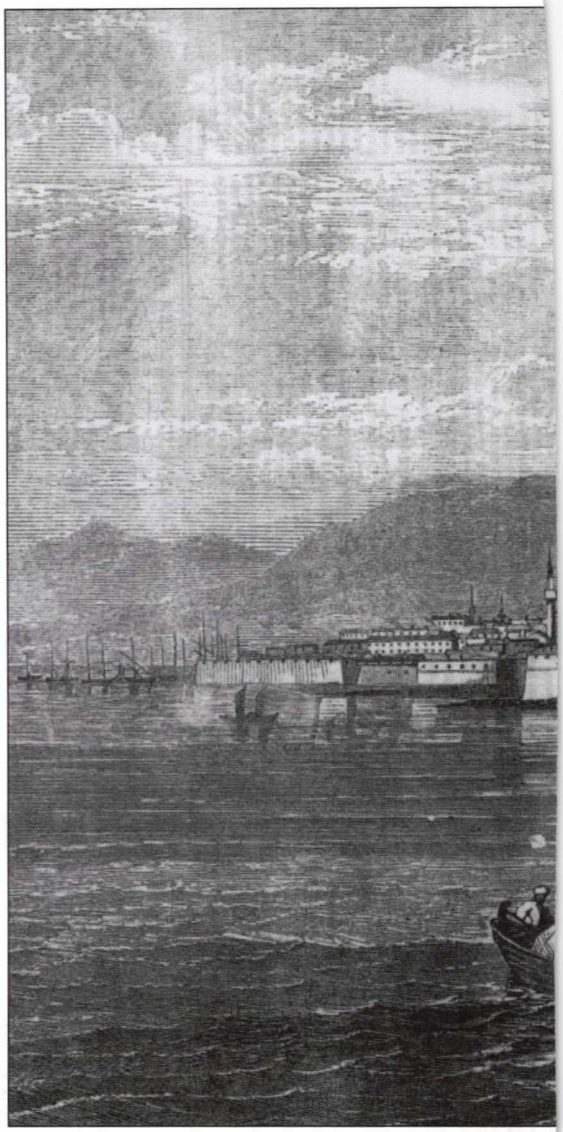

Silistra. Fortăreața asediată în 1854 de trupele rusești. Temerea de a nu fi cucerită a dus la intrarea trupelor aliate în Bulgaria. Rușii s-au retras pe 23 iunie, astfel că aliații au putut invada Crimeea. (Ann Ronan Picture Library)

putea deveni esențial pentru atingerea obiectivelor războiului ca armatele aliate să întreprindă unele operații cu caracter oficial...

În acest scop, nicio lovitură... în extremitățile sudice ale Imperiului Rus n-ar fi la fel de eficientă precum cucerirea Sebastopolului [*sic!*]."

Posibilitatea unei ocupări aliate a Crimeii a existat așadar mereu în mintea lui Raglan, dar organizarea ei nu era deloc simplă. Aflat la comanda forței franceze, Saint-Arnaud a încercat să obțină controlul celor două armate și să le dicteze desfășurarea în Bulgaria. Doar acțiunile ferme ale lui Raglan, inclusiv un apel personal la sultan cu referiri detaliate la acordul tripartit, care garanta comandamente naționale independente, au evitat confruntări majore. În același timp, Raglan a stabilit repede o relație de bună colaborare, bazată pe respect reciproc, cu Omer Pașa, pe care l-a vizitat la cartierul său general din Șumla.

Vecinătatea Varnei s-a supraaglomerat rapid și britanicii au înaintat mai mult spre interiorul uscatului, spre văile Devnia și Aladin, unde au fost loviți de holeră, care s-a adăugat dizenteriei epuizante și frigurilor. Relocarea taberelor n-a stopat foarte mult numărul mare de decese: în luna iulie, 600 de oameni au murit în două săptămâni. Au fost dezvăluite deficiențe serioase în spitale, care se bazau în majoritate pe pensionari militari adunați într-un spital mobil sau corp de ambulanțe. Situația era la fel și în privința aprovizionării. Unii soldați continuau să fie echipați cu muschete Brown Bess cu țeavă lisă, în locul noii versiuni Minié ghintuite; pe 15 iunie, Raglan s-a plâns că Divizia 3 nu primise cele 1 300 de puști Minié promise.

După zece zile, Raglan l-a informat pe Newcastle despre o problemă care nu avea să fie soluționată satisfăcător în timpul întregii campanii: „Mijloacele de transport [terestru] reprezintă principala noastră lacună și una foarte serioasă". În conformitate cu sistemul botezat „căruțele țării", căruțe și vizitii erau recrutați pe bază de contracte în zona de operații. Așa ceva s-a dovedit cu totul nerealist în Bulgaria și ulterior în Crimeea ostilă. Aprovizionarea regulată cu alimente a devenit, de asemenea, dificilă. Saint-Arnaud i s-a plâns lui Raglan că intendențele britanică și franceză licitau una împotriva celeilalte pentru produse locale, iar unul dintre aghiotanții lui Raglan a scris „pâinea este principalul nostru neajuns aici, deoarece este întotdeauna acră".

În toiul acestui haos administrativ, situația strategică s-a schimbat dramatic. În noaptea de 22 spre 23 iunie, rușii au ridicat asediul

Silistrei, iar până la 2 iulie s-au retras complet din Moldova și Țara Românească. Însă, opinia politică și publică din Londra și Paris a decis că Rusia trebuia să primească o lecție și să fie oprită pentru totdeauna de a mai amenința Balcanii sau Bosforul și Dardanelele.

A. W. Kinglake, autorul unei relatări detaliate a războiului, afirma că decizia de ocupare a Crimeii ar fi fost luată pe 28 iunie de un Cabinet letargic. În realitate, acțiunea fusese discutată în cercuri politice încă din decembrie 1853 și vehiculată în presă în următoarele trei luni. Mulți militari (printre care căpitanul J. R. Drummond din Marina Regală, care a vizitat Sevastopolul în ianuarie 1854, și sir John Burgoyne) întocmiseră deja rapoarte și recomandări despre fezabilitatea unei asemenea operații. Aprobarea Cabinetului era o simplă formalitate; înainte să fi părăsit Londra, Raglan fusese avertizat să se pregătească pentru această eventualitate. De aceea, comandantul britanic n-a fost surprins când, pe 16 iulie, a primit un ordin (datat

29 iunie) din partea lui Newcastle: „Fortăreața [Sevastopol] trebuie cucerită, iar flota capturată sau distrusă; nimic, decât impedimente de nebiruit... n-ar trebui să împiedice decizia de angajare a acestor operații".

Raglan s-a consultat cu sir George Brown, care avea experiență în luptă și cu care lucrase îndeaproape în Caveleria Regală și-l dorise ca adjunct. Răspunsul lui Brown, că ar trebui să se gândească cum ar fi procedat Wellington („marele duce") în circumstanțele respective, a fost adesea greșit interpretat. Existau obiecții militare serioase față de invadarea Crimeii: trecuse deja jumătatea anului și, odată ajunse pe țărm, trupele ar fi trebuit să înregistreze succes înainte de venirea iernii; nu existau informații de încredere nici despre numărul soldaților ruși (estimările variau între 45 000 și 120 000), nici despre amplasarea lor în peninsulă; ținând seama de problemele apărute în timpul deplasării la Varna și a perioadei petrecute în Bulgaria, înțelegerile rapide între cei trei aliați nu puteau fi garantate; posibilitățile de transport, pe uscat sau pe mare, nu erau imediat disponibile; și, mai presus de toate, nu exista un plan al ocupării.

Brown a admis totuși că stăpânii lor politici doreau neapărat debarcarea în Crimeea și cucerirea Sevastopolului. Ca atare, observația lui n-a fost de natură militară, ci politică.

Wellington susținuse că, potrivit Constituției, ofițerii se supuneau miniștrilor guvernului.

Ordinul lui Newcastle de pe 29 iunie i-a reamintit lui Raglan că fusese înștiințat asupra posibilității pe 10 aprilie, iar secretarul de stat a recunoscut ulterior că comandantul britanic dăduse ascultare guvernului, în ciuda propriei aprecieri profesionale. Într-o scrisoare, Newcastle a subliniat că „până nu distrugem flota rusă din Marea Neagră, nu văd o cale spre o pace sigură și onorabilă".

După ce decizia de ocupare a Crimeii a devenit cunoscută, și alții dintre cei aflați la fața locului și-au exprimat îndoielile. Burgoyne a insistat asupra apropierii iernii, generalul de brigadă W. B. Tylden, comandantul geniștilor lui Raglan, a considerat-o „o misiune foarte dură", iar locotenentul Hon. Henry Clifford a spus că ideea în sine era periculoasă în lumina discutării ei deschise chiar înainte ca trupele să fi părăsit Anglia: „Cei mai puțin optimiști privesc planul ca fiind opera unui nebun și cucerirea fortăreței ca imposibilă". Nu se putea vorbi nici pe departe despre entuziasm local.

General-maior J. B. Estcourt, adjutant-general al Forței expediționare britanice, aprecia că aprovizionarea și transportul continuau să prezinte „mari probleme... lipsește organizarea", iar în Anglia, *The Daily News* punea neajunsurile pe seama „sistemului nostru absurd de a lepăda pe timp de pace mașinăria pe care suntem siliți s-o utilizăm în război". Foarte posibil. Totuși, o invadare trebuia organizată. De aceea, pe 18 iulie un Consiliu de război a decis întreprinderea de măsuri pentru găsirea unei plaje de debarcare suficient de mare pentru trupele aliate, care să nu fie dominată de tunurile inamice și, în același timp, să se afle la distanță rezonabilă de Sevastopol.

După trei zile, navigând cu *Fury* în lungul coastei de vest a Crimeii, Brown și comandantul francez de divizie Canrobert au ales locul în care se vărsa în mare râul Kacea, la 11 kilometri nord de Sevastopol. Lucrurile nu fuseseră însă puse la punct. Pe 28 iulie, Raglan a fost silit să replice ferm la sugestia francezilor ca aliații să rămână în Bulgaria pentru a contracara orice amenințare militară asupra Dunării și, finalmente, asupra Constantinopolului, subliniind politica declarată a guvernelor britanic și francez. După aceea s-au făcut eforturi, fără tragere de inimă, pentru a convinge inamicul că obiectivul era Odessa sau Caucazul.

Rușii nu s-au lăsat păcăliți. Încă din februarie 1854, când trupele traversau Canalul Mânecii din porturile engleze, feldmareșalul I. F. Paskevici îi atrăsese atenția țarului Nicolae I

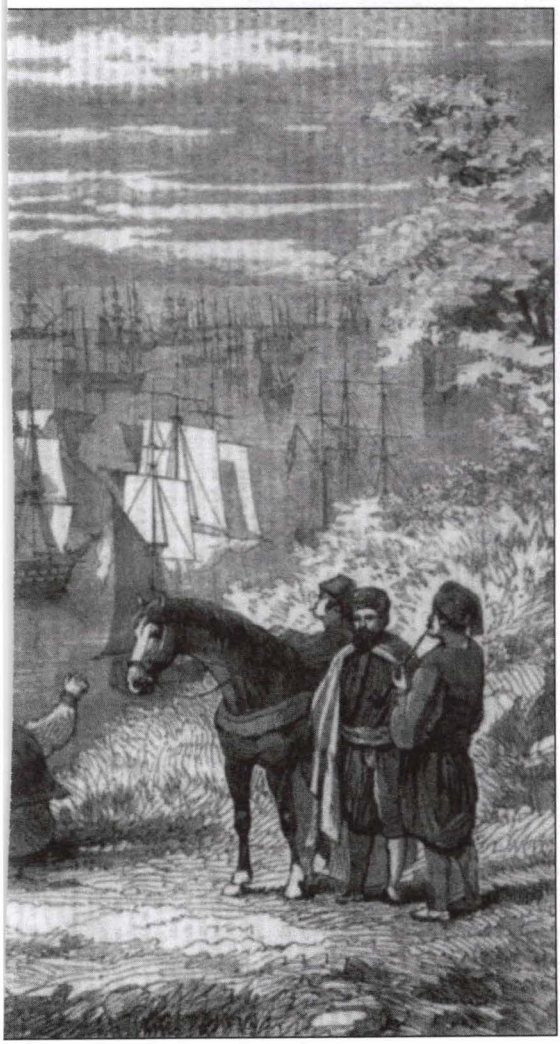

Armada părăsește Varna. Planurile de concentrare la 24 de kilometri nord, în Golful Balcic, au fost dejucate de vremea nefavorabilă. Până la 9 septembrie, navele de război aliate, multe remorcând transportoare cu trupe, erau desfășurate pe Marea Neagră. (Ann Ronan Picture Library)

Debarcarea în Crimeea. În ciuda problemelor cauzate de dispersarea inițială, armada aliată s-a reunit în largul Capului Tarakan și pe 13 septembrie s-a apropiat de coasta Crimeii. După ce au cucerit Eupatoria în ziua următoare, trupele au început să debarce în Golful Calamita. (Ann Ronan Picture Library)

asupra articolelor belicoase din presa britanică despre atacarea Sevastopolului. El credea că este posibil ca un corp expediționar să încerce să debarce în Crimeea. Pe 11 iulie, Menșikov l-a avertizat pe țar de „o tentativă împotriva Sevastopolului și a flotei Mării Negre". Cu toate acestea, pe 12 septembrie, comandantul suprem din vestul Crimeii a concluzionat că iarna era prea aproape pentru o asemenea operație. N-a fost unica lui eroare din acel an.

Pregătirile pentru invadarea aliaților au fost încetinite de un incendiu puternic în Varna pe 10 august, care a distrus o mare parte din echipamente (printre care 11 000 de perechi de bocanci) și care a fost atribuit, poate malițios, unor sabotori greci aflați în solda rușilor. Mai multe întârzieri au apărut însă din cauza necesității de strângere de suficiente mijloace de transport pentru trupe, de pregătire a echipamentelor adecvate pentru asediu și de finalizare a planurilor de debarcare și asalt. Înrăutățind și mai mult situația, holera a continuat să facă ravagii. În prima săptămână din august, din cauza ei sufereau 8% din trupele britanice terestre. Nici flota n-a scăpat: *Britannia* a pierdut 139 de oameni dintr-un echipaj de 985. Francezii au fost, de asemenea, sever afectați, deși este posibil ca estimările de 5 000-9 000 de decese să fi fost exagerate. Saint-Arnaud a spus totuși pe un ton teatral: „Sunt în mijlocul unui imens cavou".

Epidemia de holeră a încetat și pe 20 august au fost întreprinse aranjamentele finale pentru ca trupele, caii și echipamentele să fie îmbarcate pe nave cu aburi sau pe veliere remorcate de acestea. Plecarea urma să fie pe 2 septembrie, iar îmbarcările trebuiau să înceapă pe 24 august. Majoritatea trupelor franceze și turcești aveau să fie transportate de propriile nave, care nu puteau așadar să fie imediat gata de acțiune. S-a presupus că flota rusă nu va interveni, ținând seama de inactivitatea ei după Sinope. Citându-l pe Raglan, „marea expediție" era pe punctul să înceapă. Subliniind totuși „teribilul" risc al începerii după jumătatea anului, ducele de Cambridge a adăugat, greșind: „dar guvernul insistă în privința aceasta, iar comandanții nu au curajul să se împotrivească".

Invazia

După îmbarcare, armada intenționa să se concentreze în Golful Balcic, la 24 de kilometri nord de Varna, dar programul a fost dat peste cap de „un vânt puternic vreme de câteva zile". Când Raglan a sosit la Balcic pe 5 septembrie, Saint-Arnaud plecase deja. Navele care-i purtau pe comandanții francez și britanic s-au întâlnit pe mare abia după trei zile. La momentul respectiv, flota aliaților era deja răspândită pe o distanță mult prea mare.

În acea după-amiază, aliații reuniți la bordul navei lui Saint-Arnaud, *Ville de France*, au aflat că francezii preferau acum debarcarea pe coasta de sud a Crimeii, la Kaffa, aflat la 160 de kilometri est de Sevastopol și despărțit de acesta de munți. Aliații s-au reunit a doua zi la bordul lui *Caradoc*, nava cu aburi a lui Raglan, și au respins propunerea Kaffa, exprimându-și neliniștea față de distanța mică dintre Kacea și Sevastopol, de unde inamicul ar fi putut aduce rapid trupe și artilerie.

De aceea, pe 9 septembrie, apărați de trei nave de război, Raglan și 11 ofițeri britanici și francezi au navigat cu *Caradoc* pentru a cerceta coasta de vest a Crimeii. Revenind la navele aliate, care se adunaseră la 40 de kilometri vest de Capul Tarakan, au anunțat că zona de debarcare va fi în Golful Calamita, în sudul micului port Eupatoria și la 48 de kilometri nord de Sevastopol. Raglan estima că în timpul recunoașterii fuseseră văzuți 20 000-25 000 de soldați inamici în bivuacuri, pe lângă cei din garnizoana

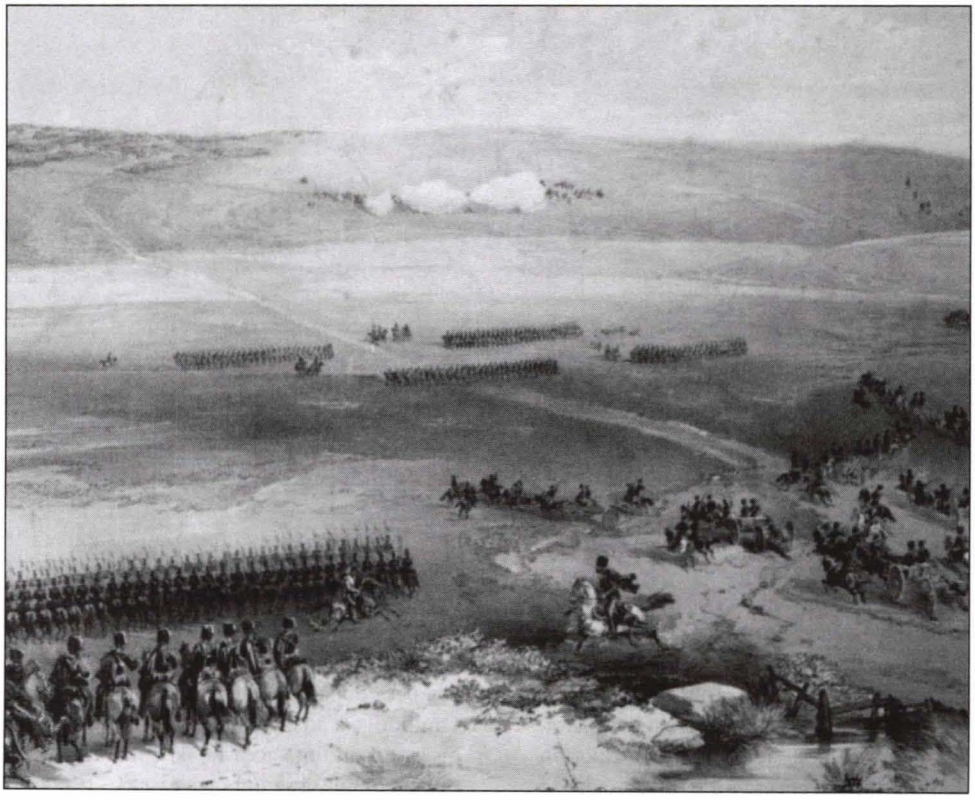

Lupte de pe Bulganek, 19 septembrie 1854. După ce trupele aliate au pornit spre sud, către Sevastopol, cavaleria ușoară a întâlnit cavalerie inamică dincolo de râul Bulganek. Infanteriști ruși au fost descoperiți în spatele trupelor și, sub acoperirea artileriei, avangarda s-a retras din ambuscada plănuită. (Colecția autorului)

Sevastopol și altele ascunse pe uscat, la Simferopol, Bahcisarai și în alte așezări.

Armada și-a continuat drumul spre est și în seara zilei de 12 septembrie a ajuns în largul Eupatoriei. Portul a fost ocupat a doua zi și aliații au navigat spre sud, către plajele de debarcare, unde se aflau ruinele unei fortărețe vechi. Pe 11 septembrie, pe când participa la balul regimentului Borodin, Menșikov a fost informat că armada pornise pe mare, iar confirmarea debarcărilor a sosit după alte două zile, în timpul unei reprezentații a piesei *Revizorul* de Gogol, în Sevastopol. Când știrea s-a răspândit printre spectatori, sala teatrului s-a golit rapid.

Invazia, care n-a întâlnit nicio opoziție, a început pe 14 septembrie, dar vremea furtunoasă a întrerupt debarcările, care s-au terminat după patru zile. Pe țărm au ajuns aproximativ 63 000 de soldați și 128 de tunuri. Saint-Arnaud a scris foarte încrezător: „Trupele sunt superbe... îi vom înfrânge pe ruși". În dimineața de 19 septembrie a început marșul spre sud: trebuiau traversate patru cursuri de apă înainte de a ajunge la Golful Sevastopol, care despărțea suburbia nordică a radei de șantierul naval din sud. Britanicii au protejat flancul stâng expus, iar francezii și turcii au înaintat pe lângă coastă. Două regimente de cavalerie ușoară mergeau înaintea trupelor britanice, două le acopereau flancul, iar al cincilea era în ariergardă. În calitate de comandant al brigăzii, Cardigan a mers cu cele două regimente din față, dar Lucan a insistat să însoțească forța invadatoare, în ciuda absenței Brigăzii Grele și a ezitărilor lui Raglan, întrucât cei doi cumnați avuseseră deja un conflict în Bulgaria.

În după-amiaza zilei de 19 septembrie, când a ajuns la râul Bulganek, primul dintre obstacole, Raglan a zărit cazaci pe celălalt mal și a trimis avangarda cavaleriei dincolo de albie pentru a cerceta terenul. Cavaleriștii au văzut soarele scânteind pe baionetele infanteriștilor masați în vederea unei ambuscade. Acoperită de tunurile terestre de 6 și 9 pfunzi, cavaleria s-a retras; aceea a fost prima confruntare minoră de pe teritoriul Crimeii.

Bătălia de pe Alma

Marșul a continuat în dimineața de 20 septembrie. Kinglake, cronicarul care a însoțit armata, a scris că „era ca o zi de iunie în Anglia, fiindcă soarele strălucea puternic, iar briza lină a dimineții s-a potolit până la amiază, când abia mai sufla o adiere". Cu cinci zile în urmă, rapoarte navale îl avertizaseră pe Raglan că trupe rusești se masau la sud de Alma (al doilea râu), care se vărsa în Marea Neagră peste frontul aliaților, la 8 kilometri după Bulganek. Terenul de pe malul drept, pe care se apropiau aliații, cobora lin spre apă, dar malul stâng era abrupt, ajungând pe alocuri la 4,5 metri, iar dincolo de el colinele înalte de 90-150 de metri reprezentau o poziție ideală de pe care să domine râul și vadurile sale. La extremitatea vestică a acelei porțiuni de relief neregulat, lungă de 9 kilometri, o faleză înaltă de 105 metri se ridica deasupra Mării Negre; de pe ea o veche fortăreață tătară controla vărsarea râului. Un vad de lângă satul Almatamack (la 1,6 kilometri spre interiorul uscatului tot pe malul drept, ca Burliuk și Tarhanlar) ducea la un drum pentru căruțe, potrivit pentru artilerie; alte trei drumuri situate mai spre est erau mai greu accesibile.

La 5 kilometri spre interiorul uscatului, drumul de poștă de la Eupatoria către Sevastopol trecea prin apropierea satului Burliuk, traversa un pod de lemn și urca printr-un defileu dominat la est de Dealul Kourgane (135 m), iar la vest de Creasta Telegraph. Menșikov a ignorat posibilitatea oricărui atac serios la vest de Creasta Telegraph, identificând drumul de poștă ca fiind punctul crucial. El a fortificat Dealul Kourgane (locul cartierului său general) cu redutele numite Reduta Mare, respectiv Reduta Mică, dotate cu tunuri de 12 și 9 pfunzi. Aceste „redute" erau de fapt simple valuri de pământ, înalte de 1-1,2 metri; totuși, Reduta Mare, aflată pe partea de jos a versantului, la 275 de metri de râu, avea o poziție formidabilă. Reduta Mică fusese orientată spre nord-est pentru a respinge asalturile din flanc, dar putea pune probleme atacatorilor frontali. Al treilea sat, Tarhanlar, aflat la 2 kilometri est de Burliuk, n-a jucat

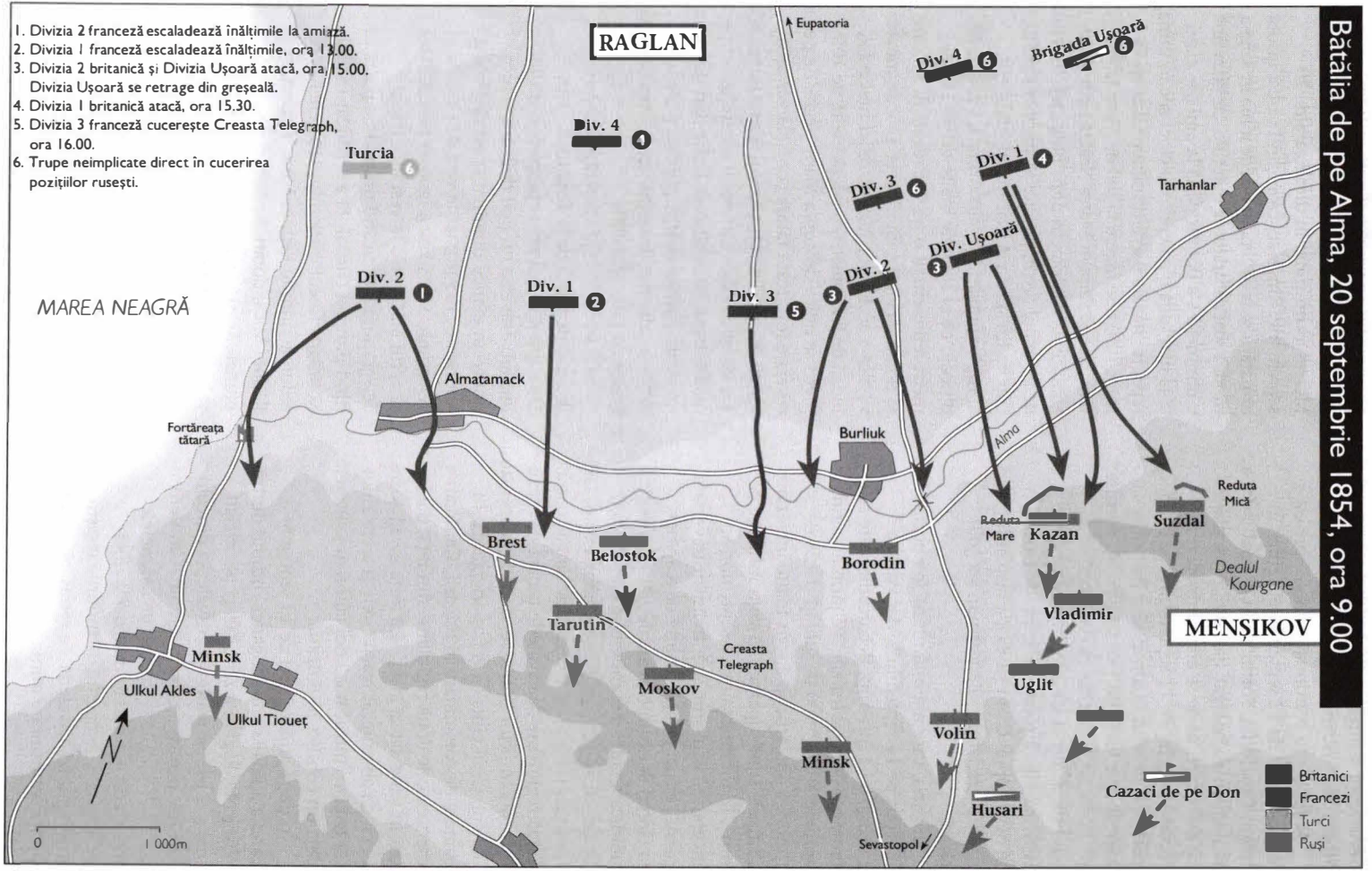
Bătălia de pe Alma, 20 septembrie 1854, ora 9.00
1. Divizia 2 franceză escaladează înălțimile la amiază.
2. Divizia 1 franceză escaladează înălțimile, ora 13.00.
3. Divizia 2 britanică și Divizia Ușoară atacă, ora 15.00. Divizia Ușoară se retrage din grabă.
4. Divizia 1 britanică atacă, ora 15.30.
5. Divizia 3 franceză cucerește Creasta Telegraph, ora 16.00.
6. Trupe neimplicate direct în cucerirea pozițiilor rusești.
RAGLAN
Eupatoria
Div. 4
Brigada Ușoară
Turcia
Div. 4
Div. 1
Div. 3
Tarhanlar
Div. Ușoară
Div. 2
Div. 2
Div. 1
Div. 3
MAREA NEAGRĂ
Almatamack
Fortăreața tătară
Burliuk
Alma
Reduta Mică
Reduta Mare
Kazan
Suzdal
Brest
Belostok
Borodin
Dealul Kourgane
Vladimir
MENȘIKOV
Tarutin
Creasta Telegraph
Minsk
Ulkul Akles
Ulkul Tioueț
Moskov
Uglit
Volin
Minsk
Cazaci de pe Don
Husari
Sevastopol
0
1 000m
Britanici
Francezi
Turci
Ruși

niciun rol în bătălia care a urmat şi este omis de pe majoritatea hărţilor şi relatărilor britanice.

La Alma, Menşikov îi avea pe generalul P. D. Gorceakov, care comanda Corpul 6 (Divizia 16 Infanterie condusă de general-locotenent D. A. Kvinţinski şi Divizia 17 Infanterie condusă de general-locotenent V. Ia. Kiriakov), plus o brigadă din Divizia 14 Infanterie, o brigadă de husari şi două regimente de cavalerişti cazaci de pe Don, patru batalioane de infanterie din Divizia 13 (câte două din regimentele Belostok, respectiv Brest), un batalion de puşcaşi, un batalion naval şi un regiment de geniu. Dispunea aşadar de 42 de batalioane de infanterie, 16 escadroane de cavalerie uşoară, 11 escadroane de cazaci şi 84 de tunuri. Mulţi voluntari civili animaţi de patriotism, înrolaţi în grabă, au mărit temporar numărul apărătorilor, pentru a dispărea imediat după începerea schimbului de focuri.

Considerând că drumul abrupt de acces spre înălţimile de lângă mare era impracticabil în scopuri militare, Menşikov a desfăşurat un singur batalion din regimentul Minsk, cu o jumătate de baterie de tunuri terestre lângă Ulkul Akles, la 1,6 kilometri sud de vărsarea râului. Scopul său era de a avertiza asupra oricăror activităţi suspecte pe mare, motiv pentru care o companie a fost înaintată în fortăreaţa tătară, pentru a observa mişcările aliaţilor din nord. Se pare că Menşikov nu examinase personal terenul, ci se bazase doar pe rapoartele ofiţerilor din statul-major.

Convins că aliaţii nu-i puteau pune probleme la vest de Creasta Telegraph, Menşikov n-a poziţionat apărători în lungul râului Alma, până la 1 830 de metri de mare, imediat la est de Almatamack. Între locul respectiv şi Creasta Telegraph (aproximativ 2 285 de metri), el a amplasat cele patru batalioane din regimentele Belostok şi Brest, cu regimentul Tarutin în rezervă. Sprijinit de două baterii de artilerie terestră, regimentul Borodin apăra Creasta Telegraph, având în rezervă regimentul Moskov (trimis de Homutov din estul Crimeii). Aceste unităţi aflate la vest de drumul de poştă se găseau sub comanda lui Kiriakov, dar privind retrospectiv, se pare că deruta ar fi fost cauzată de comanda regimentului Borodin, care făcea parte administrativ din Divizia 16 a lui Kvinţinski. O altă problemă a fost plasarea lui Kiriakov sub comanda directă a lui Menşikov, nu a lui Gorceakov, comandantul corpului din care făcea el parte. Unele relatări susţin că Menşikov păstra controlul total al tuturor unităţilor de rezervă.

Kvinţinski, care continua să fie subordonat lui Gorceakov, a preluat comanda tactică pe Dealul Kourgane, unde a desfăşurat regimentul Kazan pentru susţinerea directă a celor două redute, păstrând în rezervă regimentele Vladimir şi Uglit, cu două baterii terestre de cazaci de pe Don. Flancul era apărat de regimentul Suzdal şi două regimente de cazaci de pe Don. De cealaltă parte a drumului de poştă, la 1 830 de metri sud de Alma, Gorceakov avea în rezervă şapte batalioane de infanterie (regimentul Volin şi trei batalioane din Minsk), o brigadă de husari (două regimente) şi o baterie uşoară trasă de cai. Mai mulţi cavalerişti aşteptau la sud de Dealul Kourgane.

Podgoriile din nordul râului fuseseră distruse pentru a nu oferi adăpost aliaţilor şi pentru ca ruşii să aibă câmp de foc deschis. Patrule de cavalerie au fost trimise în cercetare spre Bulganek, iar puşcaşi au fost amplasaţi în Almatamack şi Burliuk. Pe lângă puţinii puşcaşi dedicaţi, ruşii aveau mai puţin de 100 de puşti în fiecare regiment de infanterie. Întrucât se bizuiau pe muschetele cu ţeavă lisă, cu rază mică de acţiune, artileria trebuia să acopere vadurile râului. Rachetele Congreve tocmai sosite s-au dovedit inutile, deoarece nu aveau dispozitivele pentru lansarea lor.

Menşikov dispunea totuşi de 33 000 de infanterişti, 3 400 de cavalerişti, 2 600 de tunari şi 116 tunuri şi un amplasament natural puternic pe care trebuia să-l apere. Socotind şi rezervele, aproximativ 20 000 de soldaţi şi 80 de tunuri se aflau la est de Creasta Telegraph, acoperind defileul şi Dealul Kourgane, iar restul de 13 000 de soldaţi şi 36 de tunuri se întindeau de la Creasta Telegraph până la mare. Menşikov intenţiona să-i întârzie pe aliaţi timp de trei săptămâni, până la sosirea întăririlor. Sigur de succesul său, a permis

Bătălia de pe Alma, 25 septembrie 1854. Unitățile din tranșee, susținute de baterii terestre și două redute pe Dealul Kourgane (centru), acopereau drumul de poștă, avându-i în față pe britanicii de pe flancul stâng al aliaților. Când francezii și turcii aflați mai aproape de mare n-au izbutit să înainteze suficient, lordul Raglan și-a trimis oamenii spre Dealul Kourgane, în ciuda focului violent. Licența artistică a dus la mărirea dealului, care era totuși impresionant. (Ann Ronan Picture Library)

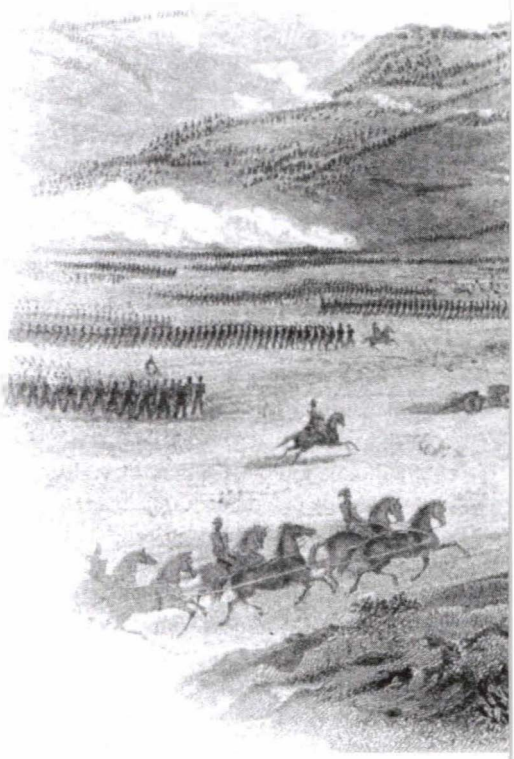

locuitorilor din Sevastopol să se instaleze ca spectatori pe Creasta Telegraph, unde au fost găsite ulterior umbrele și bonete abandonate în grabă. În Sevastopol, Kornilov a scris în jurnalul său: „Poziția [Alma] aleasă de prinț este foarte puternică și ca atare suntem destul de mulțumiți... Dumnezeu nu-i abandonează pe cei drepți și de aceea așteptăm rezultatul cu calm și răbdare".

Pe flancul drept al aliaților, trupele franceze și turcești erau susținute de 68 de tunuri terestre și de cele de pe navele cu aburi aflate în larg. Cele două brigăzi din Divizia 1 condusă de Bosquet au fost trimise pe cărarea abruptă de pe coastă și pe cea de lângă Almatamack. În stânga lui Bosquet, Divizia 1 condusă de Canrobert avea să escaladeze înălțimile pe alte poteci identificate, iar Divizia 3 condusă de Napoleon urma să atace frontal Creasta Telegraph. Divizia 4 condusă de Forey avea să rămână în rezervă și să-l susțină pe Napoleon, când și unde era necesar. Pe flancul stâng, Raglan conducea 26 000 de soldați (din care 1 000 de cavaleriști) și 60 de tunuri; se afla în afara razei de acțiune a tunurilor navale și urma să înfrunte partea cea mai fortificată a poziției inamice.

La 11.30, principalul corp al aliaților s-a oprit la 2,4 kilometri de Alma, dar Bosquet a continuat înaintarea. Focul bateriilor navale care-l sprijineau a început la amiază. Potrivit planului general, Bosquet urma să escaladeze înălțimile pentru a angaja și distrage inamicul, după care Canrobert și prințul Napoleon, susținuți de Forey, urma să cucerească Creasta Telegraph. Abia după aceea, Raglan trebuia să atace Dealul Kourgane.

Când trupele lui Bosquet s-au apropiat, compania rusă din fortăreața tătară s-a retras, iar la ora 13.00, francezii au ajuns pe înălțimile de lângă mare. Aproape în același moment, la 7,2 kilometri în interiorul uscatului, dar aflați încă la nord de râu, britanicii și-au reluat înaintarea. După jumătate de oră s-au oprit din nou și s-au desfășurat în linie, așteptând succesul francezilor pe Creasta Telegraph. Se aflau deja în raza de acțiune a artileriei inamice. Un ofițer a scris: „Cred că partea cea mai grea a fost să rămânem pe poziții până la primirea ordinului de înaintare... Obuzele explodau deasupra noastră și-i măcelăreau pe oameni, împrăștiind peste tot brațe, picioare și creieri."

După o oră și jumătate, francezii nu ocupaseră Creasta Telegraph, deoarece nu izbuteau să aducă suficientă artilerie pe

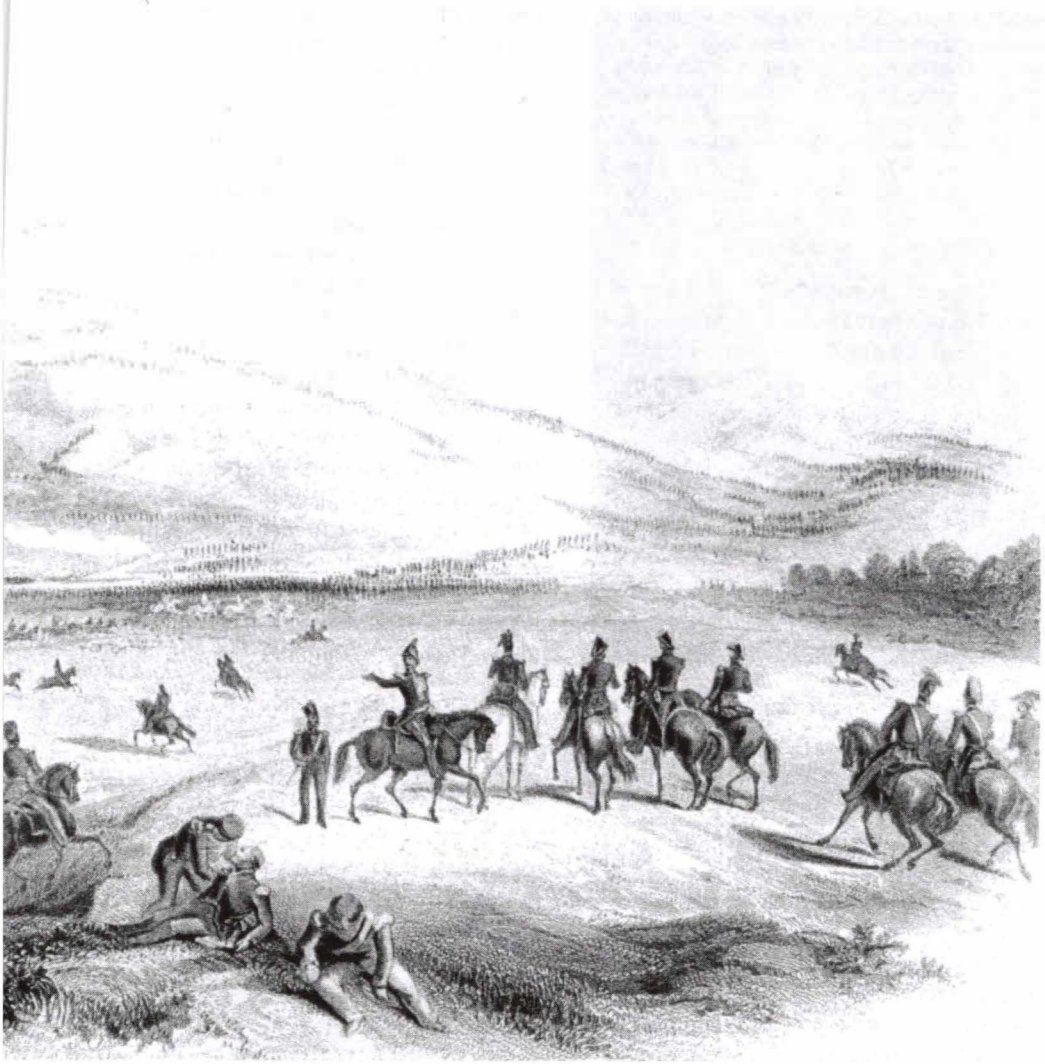

înălțimi pentru a sprijini infanteria, așa cum cerea dogma militară franceză. Pe flancul drept al aliaților, Bosquet nu putea oferi niciun ajutor.

Raglan a înțeles însă că britanicii expuși sufereau pierderi grele pe versantul nordic, așa că la ora 15.00 le-a ordonat trupelor sale să înainteze. Divizia Ușoară se afla în stânga pe linia frontului, cu Divizia 2 în dreapta ei, de o parte și cealaltă a drumului de poștă, spre satul Burliuk, pe care rușii îl incendiaseră. În spatele celor două divizii se aflau Diviziile 1 și 3, cu Divizia 4 în rezervă, și cu cavaleria protejând flancul.

După ce au dat ordinul de înaintare, Raglan și statul-major au traversat râul la vest de Burliuk, la adăpostul Crestei Telegraph, spre o poziție de unde se puteau vedea clar atât Dealul Kourgane, cât și trupele de rezervă ale rușilor. Înțelegând că inamicul putea fi nimicit cu foc de anfiladă din locul acela, Raglan a trimis ordin să i se alăture o brigadă din Divizia 2 și artilerie terestră. Între timp, Divizia Ușoară cucerise Reduta Mare („am suit dealul, pas cu pas, dar cu un carnagiu teribil", cum a scris un supraviețuitor), dar un ofițer neidentificat al statului-major a ordonat retragerea, întrucât

General-maior sir Colin Campbell (1792-1863). A condus Brigada Highlands în Bătălia de pe Alma, a comandat apărările din jurul Balaclavei, a fost direct implicat în acțiunea „Linia roșie subțire" și ulterior a preluat comanda nou-înființatei Divizii Highlands. (Ann Ronan Picture Library)

confundase coloane de ruși care avansau cu francezi.

La ora 15.40, două tunuri de 9 pfunzi au ajuns la Raglan, care a început să hărțuiască inamicul de pe Dealul Kourgane, în timp ce Divizia 1, urmând Divizia Ușoară, a traversat râul și a recucerit redutele; Brigada Highlands a cucerit Reduta Mică, iar Brigada Guards a cucerit Reduta Mare. Ordonând înaintarea, general-maior sir Colin Campbell a strigat: „Flăcăi, toată armata ne privește acum! Vreau să fiu mândru de Brigada Highlands!" Din punctul lui de observație, Raglan a spus admirativ: „Priviți cum înaintează Guards și Highlands".

După ce Dealul Kourgane a fost cucerit de britanici și francezii au ajuns pe Creasta Telegraph, la ora 16.30 bătălia fusese câștigată. Lucan a trimis Brigada Ușoară în urmărirea rușilor care fugeau, dar Raglan a rechemat-o. El știa că aproximativ 3 000 de cavaleriști ruși nu intraseră în bătălie și pierderea forței sale micuțe ar fi îngreunat manevrele ulterioare ale aliaților. Kiriakov regrupase, de asemenea, infanteriști și 30 de tunuri la 3,2 kilometri sud de Creasta Telegraph.

Asupra inamicilor care fugeau au fost trase rachete, apoi Raglan i-a cerut lui Saint-Arnaud să pornească în urmărire, deoarece suferise cele mai puține pierderi: britanicii pierduseră 362 de oameni (din care 25 de ofițeri) și alți 1 640 erau răniți sau dispăruți. Comandantul francez a refuzat însă misiunea, deoarece trupele sale își lăsaseră rănițele pe malul nordic. Francezii au raportat 1 243 de pierderi (estimări mai conservatoare se refereau la 63 de morți și 500 de răniți, cifra mai mare incluzându-i pe cei răpuși de holeră), iar rușii au suferit 5 511 pierderi (din care 1 810 morți).

Când a auzit că francezii escaladaseră dealurile din vest, Menșikov a părăsit Dealul Kourgane și a călărit înainte și înapoi fără rost, incapabil să decidă când sau dacă să-și arunce

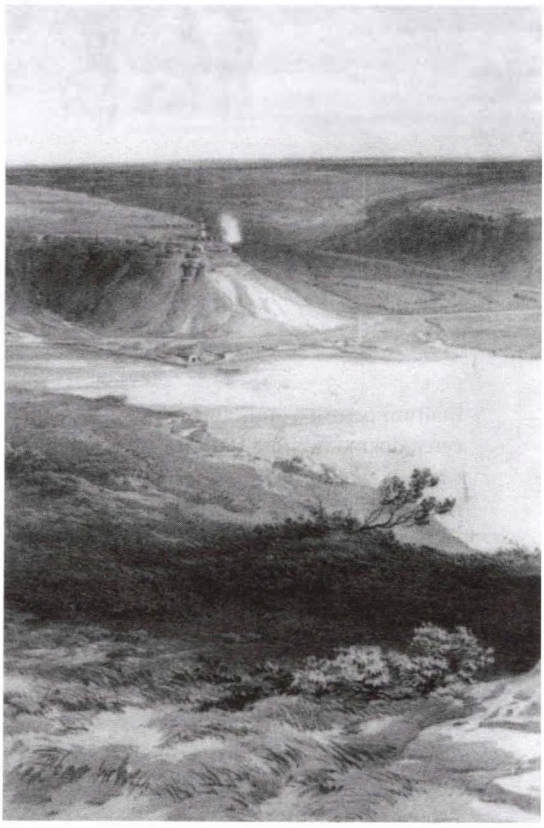

rezervele în luptă. Revenind în est, după ce bătălia fusese pierdută, l-a găsit pe Gorceakov tulburat.

Furios, l-a întrebat motivul stării sale, iar Gorceakov a replicat: „Sunt singur, deoarece toți aghiotanții mei și ofițerii statului-major au fost uciși sau răniți. Eu însumi am primit șase gloanțe." În timpul unui armistițiu ulterior, un ofițer rus a recunoscut: „Da, domnilor, ați repurtat o victorie strălucitoare la Alma".

A fost o victorie crucială. Eșecul pe 20 septembrie ar fi sfârșit în mod prematur și înjositor campania din Crimeea; totuși, Menșikov n-ar fi trebuit scos dintr-o poziție atât de importantă, pentru pregătirea căreia avusese la dispoziție mult timp. Încrederea sa excesivă, care îi încurajase pe spectatori să vizioneze măcelul anticipat, a jucat un rol major în rezultatul acestei bătălii.

Marșul pe flanc

Din cauza bolii sale necruțătoare, dar și pentru că soldații îi erau obosiți, Saint-Arnaud a refuzat plecarea în următoarele două zile. Între timp, au fost îngropați morții, iar răniții ruși au fost evacuați la Odessa. Marșul aliaților a fost reluat abia pe 23 septembrie, spre disperarea amiralului Lyons, care credea cu tărie că pierduseră „o ocazie de aur" de a cuceri Sevastopolul, înainte ca rușii să se poată regrupa. Nu fusese totuși decisă forma asaltului asupra Sevastopolului: cucerirea jumătății nordice, urmată de bombardament pentru a determina predarea cartierelor sudice, unde se afla șantierul naval, sau, ca alternativă, ocolirea Sevastopolului spre est și

Marșul pe flanc. Confruntați pe 25 septembrie 1854 cu linii defensive rusești la nord de Golful Sevastopol, aliații le-au ocolit spre est. În ziua următoare, trupele invadatoare s-au îndreptat peste Câmpia Balaclava spre Platoul Cherson, pentru a asedia Sevastopolul. (Colecția autorului)

Contraamiralul sir Edmund Lyons (1790-1858). Adjunctul la comanda flotei Mării Negre, comandant al escadrei de coastă și ofițer naval de legătură la cartierul general al lordului Raglan; i-a succedat viceamiralului Dundas în calitate de comandant suprem, în ianuarie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

asedierea portului de pe terenul înalt din sud. Oricum, până la Sevastopol mai trebuiau escaladate alte înălțimi și traversate două râuri (Kacea și Belbec).

Aliații nu știau că Menșikov luase o decizie care avea să afecteze fundamental cursul campaniei. Pe 23 septembrie, el l-a trimis pe Kiriakov cu o forță de acoperire la râul Belbec, a sabordat nave de război la intrarea în Sevastopol pentru a împiedica pătrunderea flotelor aliate, a lăsat o garnizoană în port (suplimentată cu marinari de pe navele scufundate), a trimis restul de regimente la râul Cernaia în est și a început să maseze o armată de 30 000 de soldați pe terenul înalt de peste râu. De acolo putea să amenințe flancul invadatorilor și să păstreze legătura cu rutele pentru întăriri dinspre nord și est.

Ziua de 24 septembrie a fost crucială pentru aliați. Au fost primite informații că „ieri" rușii sabordaseră șapte nave de război la intrarea în portul Sevastopol și clădiseră un nou val de pământ lângă vărsarea râului Belbec. Trimis în cercetare, Cardigan a raportat că dincolo de Belbec se întindea o mlaștină „imposibilă", ale cărui drumuri erau dominate de tunuri și infanterie inamică (trupele lui Kiriakov). În seara aceea, o întrunire decisivă a avut loc în tabăra de pe Belbec. Opțiunea preferată de cucerire a suburbiilor nordice, urmată de bombardament și asalt peste golf asupra șantierului naval din sud devenea tot mai dificilă. Fortul Star, octogonal (tunurile sale aveau o bătaie de 3 660 m), fusese consolidat prin construirea a două baterii în apropiere și susținerea infanteriei din tranșee. Un dezertor polonez a susținut că zona fusese minată. Sir John Burgoyne a susținut „intens" ocolirea Sevastopolului în vederea unui asediu clasic dinspre sud.

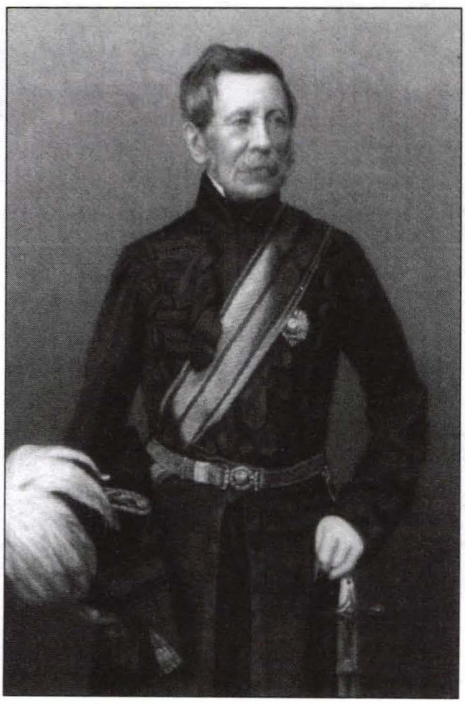

General-locotenent sir John Fox Burgoyne (1782-1871). Genist în corpul Royal Engineer înainte de declanșarea războiului, a investigat liniile defensive ale Constantinopolului. În august 1854, s-a alăturat statului-major al lordului Raglan în calitate de consilier. A fost rechemat la Londra, în martie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

Francezii, care se temeau de liniile defensive nordice puternic fortificate, au fost de acord.

În felul acesta, după ce Divizia 4 condusă de Cathcart și Regimentul 4 Light Dragoons au fost lăsate la Belbec pentru a menține comunicarea cu flotele, pe 25 septembrie a început marșul pe flanc, „această manevră curajoasă și extraordinară, care-și merită locul alături de cele mai de seamă eforturi ale științei militare", potrivit *The United Service Magazine*. În decursul său, când escorta i se rătăcise, Raglan a fost cât pe ce să se lovească de ariergarda armatei ruse care ieșea din Sevastopol. În dimineața de 26 septembrie, comandantul britanic a trecut râul Cernaia și a intrat în satul Kadikoi, la 2,4 kilometri de Balaclava. La apropierea de portul ales de britanici pentru aprovizionare, deși fusese asigurat că va fi primit cu prietenie, Raglan a fost întâmpinat cu focuri de armă dintr-un castel vechi de la intrarea în port, care s-a predat rapid.

Alegerea Balaclavei a părut bizară. Aflați pe flancul stâng, britanicii ar fi putut, în mod justificat, să înainteze spre regiunea înaltă din fața Sevastopolului și să se folosească de porturile apropiate Kamiesci și Kazaci. Însă Burgoyne și Lyons l-au îndemnat pe Raglan să ocupe Balaclava, iar noul comandant francez, Canrobert, a fost de acord. Pe 25 septembrie, Canrobert îi succedase lui Saint-Arnaud, care a decedat pe mare după alte patru zile.

Pe 27 septembrie, aliații s-au desfășurat pe terenul înalt din sudul Sevastopolului, cu francezii pe flancul stâng și britanicii pe flancul drept. Platoul Cherson, de forma aproximativă a unei inimi, avea o escarpă estică (Gora Sapun), care se ridica la 210 metri deasupra Câmpiei Balaclava. O trecătoare în colțul sud-estic oferea acces spre Balaclava pe o potecă abruptă. Aceasta avea să fie utilizată pentru transportul proviziilor britanice. Linia de demarcație dintre zonele de responsabilitate ale britanicilor și francezilor era „Portul Man of War", un intrând din Golful Sevastopol, pe care rușii îl numeau Golful Sudic.

Francezii și-au adus Diviziile 3 și 4 conduse de Forey în liniile de asediu; Diviziile 1 și 2 formau un corp de observație condus de

Generalul François Certain Canrobert (1809-1895). Comandant de divizie în Forța expediționară franceză, i-a succedat lui Saint-Arnaud în calitate de comandant suprem, în septembrie 1854. În mai 1855, a demisionat în favoarea generalului A. J. J. Pélissier; preluând trupele acestuia și rămânând în teatrul de război. (Ann Ronan Picture Library)

Bosquet și aflat în rezervă în spatele britanicilor, în sfertul sud-estic al platoului. Diviziile 3 și 4 britanice au fost amplasate imediat la est de Ravena Mare, prelungirea spre sud a Portului Man of War, având în ariergardă Divizia Ușoară. Divizia 2 ocupa extremitatea dreaptă în zona cunoscută ulterior ca Muntele Inkerman, susținută de Brigada Guards din Divizia 1. Așadar francezii erau orientați spre Orașul Vechi, în care erau depozitele de artilerie și geniu, în timp ce britanicii erau orientați spre mai recenta suburbie din est, Karabel, care adăpostea cazărmile navale, docurile și șantierul naval.

La începutul ostilităților, populația civilă a orașului era formată din 38 000 de ruși, armeni, evrei, tătari și greci, din care mulți erau negustori. Suburbia nordică Severnaia, de cealaltă parte a golfului, avea clădiri industriale și depozite. Sub Gora Sapun, britanicii, în principal Brigada Highlands din Divizia 1, protejau flancul expus al aliaților împotriva armatei ruse, care amenința Balaclava de peste câmpie.

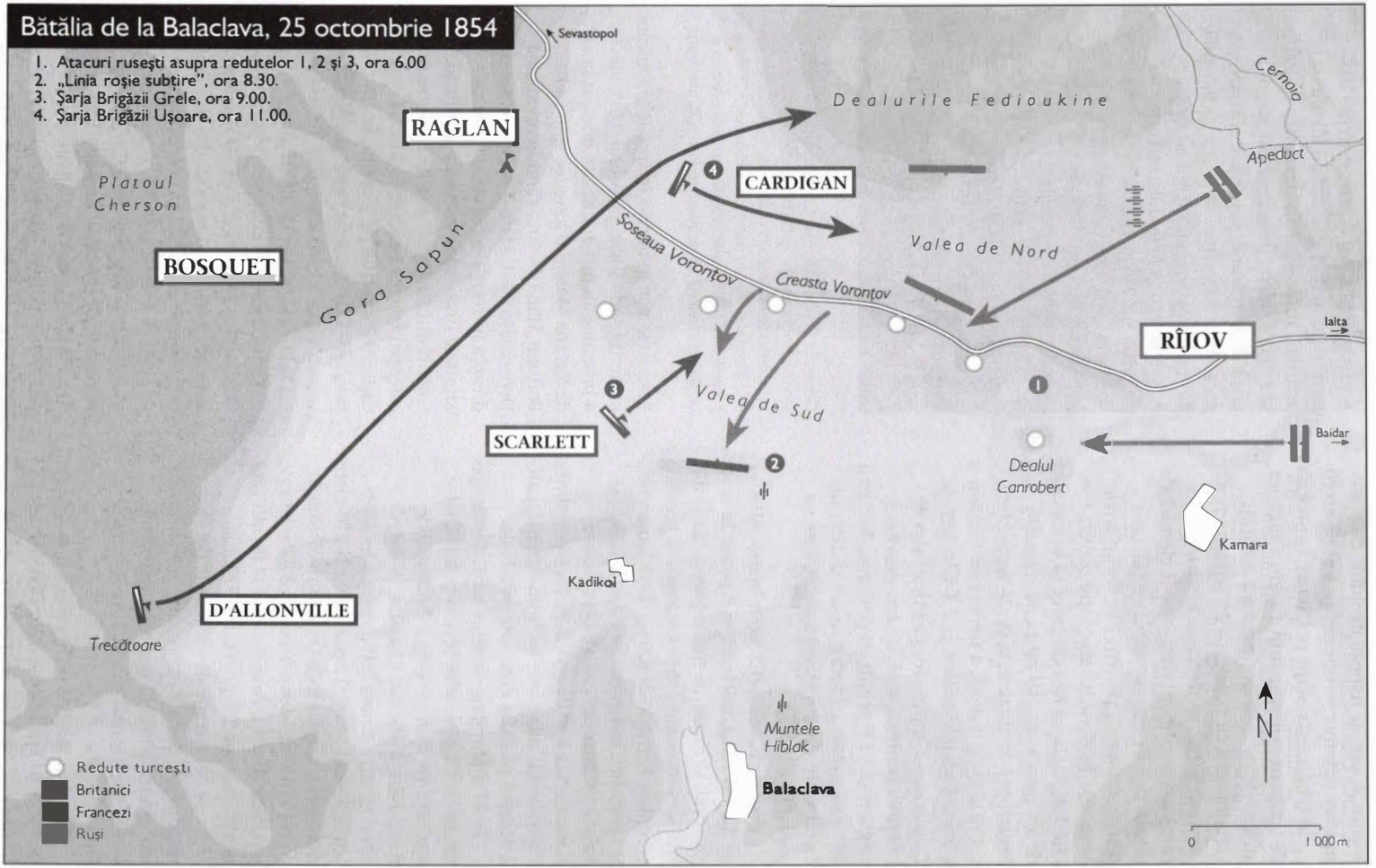
Bătălia de la Balaclava, 25 octombrie 1854
1. Atacuri ruseşti asupra redutelor 1, 2 şi 3, ora 6.00
2. „Linia roşie subţire", ora 8.30.
3. Şarja Brigăzii Grele, ora 9.00.
4. Şarja Brigăzii Uşoare, ora 11.00.
Sevastopol
Cernaia
Apeduct
Dealurile Fedioukine
RAGLAN
CARDIGAN
Platoul Cherson
BOSQUET
Gora Sapun
Şoseaua Vorontov
Valea de Nord
Creasta Vorontov
RÎJOV
Ialta
Valea de Sud
SCARLETT
Baidar
Dealul Canrobert
Kamara
Kadikoi
D'ALLONVILLE
Trecătoare
Muntele Hiblak
Balaclava
N
Redute turceşti
Britanici
Francezi
Ruşi
0
1 000 m

Începerea asediului

Pe 27 septembrie, după ce au ocupat poziții pe platoul înalt, aliații au văzut un semicerc de fortificații, sprijinite de nave de război nescufundate, care trăgeau cu tunuri cu bătaie lungă din Golful Sevastopol. Se pare că doar 23 din tunurile rusești de pe uscat funcționau, dar aliații nu știau asta, ci credeau că 20 000 de soldați apărau portul, pe lângă armata terestră din est. Dovezi ulterioare arată că, incluzând milițiile și marinarii debarcați, dar excluzându-i pe cei 5 000 de muncitori, garnizoana era formată din 30 850 de oameni.

Nici Burgoyne și nici francezii nu acceptau asaltul fără bombardament preliminar, așa că au început pregătirile. Pe 2 octombrie, ca răspuns la cererea lui Raglan, amiralul Dundas a acceptat să debarce 1 000 de marinari și tunuri terestre, pe lângă o brigadă navală de 1 040 de ofițeri și soldați cu tunuri mai grele. Artileria Regală și-a descărcat trenul de asediu, ducându-l aproape 13 kilometri pe înălțimi. Trupele britanice se aflau în tranșee la 2 100 de metri de inamic, iar atacul pe un teren deschis atât de lat ar fi fost sinucigaș, dacă nu erau complet anihilate fortificațiile din față. În stânga, francezii au instalat baterii pe Muntele Rodolf; britanicii au procedat similar pe Dealul Verde și Creasta Vorontov, la 1 190-1 280 de metri de Sevastopol, cu tunurile Lancaster amplasate în două „baterii pe jumătate îngropate", la 2 560 de metri de inamic. În timpul pregătirilor pentru bombardament, bolile s-au înmulțit în rândul soldaților și spre sfârșitul lunii octombrie, Raglan se putea baza doar pe 16 000 de soldați.

Baterii de tunuri în acțiune. Mortiere grele și artilerie de asediu trag asupra rușilor în fața Sevastopolului. Soseaua Vorontov, dinspre lalta, se află în extremitatea stângă, fortificația Malahov este în extremitatea dreaptă, iar Golful Sevastopol și intrarea în port se văd în depărtare.

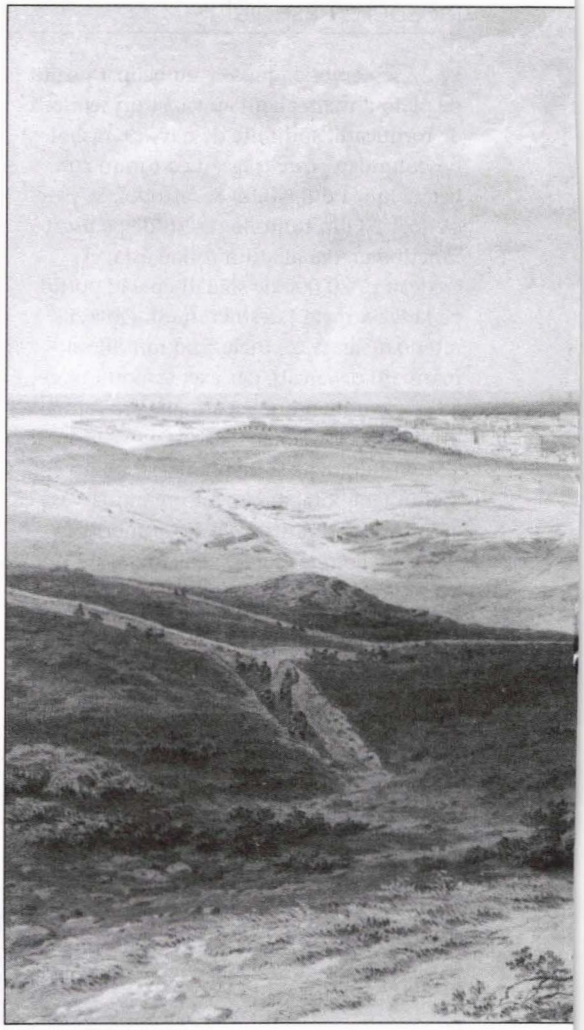

Sevastopol din tranşee. Extremitatea dreaptă a liniei aliaţilor. Se observă dimensiunile radei şi poziţia navelor ruseşti ancorate, care puteau trage spre terenul înalt din sud. (Colecţia autorului)

„Primul bombardament", aşa cum a fost numit, efectuat de 126 de tunuri britanice şi franceze, a început în zorii zilei de 17 octombrie. Ruşii (despre care se estimează că deţineau acum 220 de tunuri, incluzându-le pe cele de pe vapoarele cu aburi din golf) au dejucat planul, deschizând focul mai devreme, şi există ipoteze că bateriile aliaţilor au răspuns prematur şi treptat. Mai ales tunurile navale de 68 pfunzi s-au dovedit foarte eficiente. Casierul Henry Dixon din Regimentul 7 Royal Fusiliers şi-a rugat tatăl să-i scuze „scrisul, dar vacarmul este prea mare".

La ora 10.30, două lovituri în depozitele de muniţii i-au amuţit pe francezi. După aceea au mai tras doar 41 de tunuri britanice.

Plănuitul bombardament naval simultan n-a început până la ora 13.30, a realizat puţine şi a dovedit că flotele de pe mare nu puteau contribui cu tunurile lor la asediu. De pe uscat, britanicii au avariat serios fortificaţiile Malahov şi Marele Redan şi teoretic au deschis o cale pentru un asalt al infanteriei. Francezii însă n-au izbutit să atace bastionul Flagstaff din faţa lor şi Raglan a decis, pe bună dreptate, că, dacă n-o

Viceamiralul sir James Whitley Deans Dundas (1785-1862). Comandatul flotei britanice din largul Crimeii, pe care a condus-o independent de lordul Raglan. Dundas şi-a adus navele în Marea Neagră, în ianuarie 1854. Arogant şi perfect conştient de legăturile sale aristocratice de familie, era sensibil la orice impresie de ofensă. (Hulton Getty)

puteau face, atunci oamenii săi vor suferi pierderi grele din cauza focului din flanc.

Astfel, ruşii au reuşit să-şi repare fortificaţiile peste noapte, sub conducerea capabilului inginer genist, locotenent-colonel F. E. I. Todleben.

Deşi francezii au redeschis focul a doua zi şi bombardamentul a continuat încă o săptămână, nu a avut succes. Viceamiralul Kornilov, comandantul rus al Sevastopolului, a fost însă rănit mortal, iar conducerea forţelor militare terestră şi navală a fost încredinţată lui von Moeller, general-locotenent, respectiv viceamiralului Nachimov.

Bătălia de la Balaclava

Chiar în timpul desfăşurării bombardamentului, pe Raglan a început să-l preocupe vulnerabilitatea Balaclavei. Pe 18 septembrie, avertizat de patrule asupra unor mişcări dincolo de Cernaia, el a urcat călare pe Gora Sapun, dar n-a constatat niciun pericol imediat. Trupele ruseşti făcuseră totuşi incursiuni spre linia de redute construite în lungul crestei sau şoselei Voronţov, care împărţea Câmpia Balaclava în două (Valea de Nord şi Valea de Sud). Alte alarme care s-au dovedit false au răsunat pe 20 şi 22 octombrie.

Locotenent-colonel F. E. I. Todleben (1818-1884). Inginer genist rus responsabil pentru întărirea defensivelor Sevastopolului, care le-au rezistat aliaților aproape un an. S-a opus atacării trupelor franceze și sarde, care a dus la eșecul rușilor în bătălia de pe Cernaia, în august 1855. (Ann Ronan Picture Library)

Lângă Balaclava, spre est, se află Muntele Hiblak (numit „Creasta Marinei"), după care urmează satul Kamara, iar mai spre est Valea Baidar. Kadikoi, prin care Raglan a trecut călare pe 26 septembrie, se află la 2,4 kilometri nord de Balaclava, iar lângă el Valea de Sud, lungă de 6,4 kilometri de la vest la est și lată 1,6 kilometri de la nord la sud. Valea de Sud și Valea de Nord, care formau Câmpia Balaclava, erau despărțite de Creasta Voronțov, înaltă de 90 de metri, în lungul căreia era șoseaua pavată Voronțov, care venea dinspre Ialta și urca spre Sevastopol. Valea de Nord, care se întindea pe 5 kilometri de la vest la est, de la Gora Sapun, până la râul Cernaia, era lată de 2,4 kilometri; pe latura nordică se aflau Dealurile Fedioukine, paralele cu Creasta Voronțov. Armata rusă se afla în zona lui Ciorgun, spre nord-est, dincolo de Cernaia și spre est față de Creasta Voronțov dincolo de Kamara.

Trupele inamice puteau înainta peste podul Tractir și alte poduri care traversau râul și apeductul ce asigura aprovizionarea cu apă a Sevastopolului, aflat în capătul Văii de Nord, pentru a amenința cele șase redute construite la ordinul lui Raglan în lungul Crestei Voronțov. Acestea împiedicaseră până acum patrulele rusești, dar puteau fi zărite de pe Gora Sapun. Un atac din îndepărtatul Kamara era mai periculos și putea fi descoperit doar de pichetele din avanposturi.

În plus, redutele nu erau chiar atât puternice pe cât era de așteptat. Erau numerotate de la 1 la 6, de la est spre vest, și cinci din ele se întindeau pe 3,2 kilometri, la 455 de metri depărtare una de cealaltă, pe când a șasea (reduta 1) se găsea pe Dealul Canrobert, izolat, la 915 metri de reduta 2. Numai patru din ele aveau în dotare tunuri

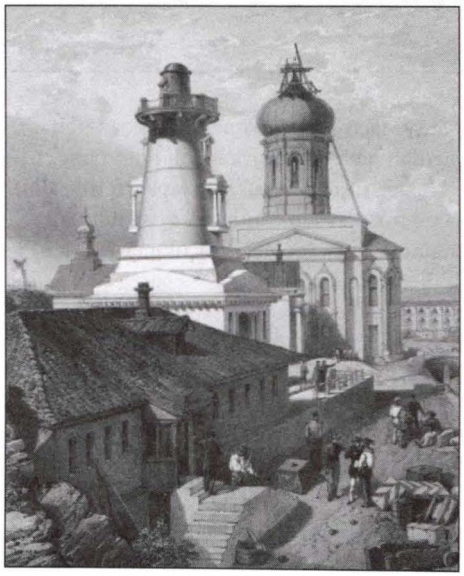

Clădirea Amiralității din Sevastopol, înainte de a fi distrusă de obuzele aliaților. De aici amiralul P. F. Nachimov a comandat flota rusă a Mării Negre, i-a direcționat retragerea în Golful Sevastopol (pe fundal) și sabordarea navelor ancorate la intrarea în radă. Șeful său de stat-major, viceamiralul V. A. Kornilov, a condus apărarea Sevastopolului, până a fost ucis în apropiere de fortificația Malahov, pe 17 octombrie 1854. (Colecția autorului)

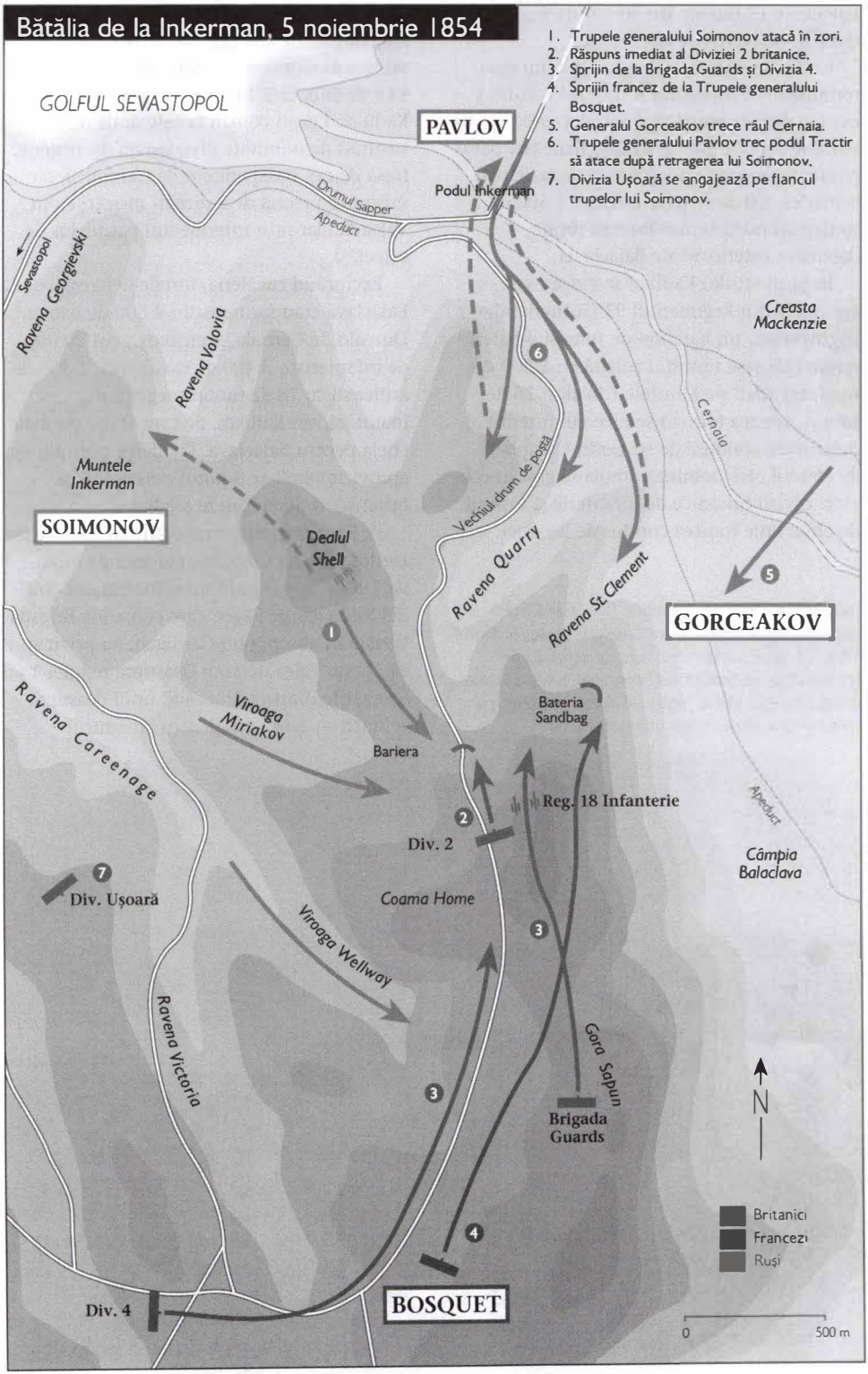
Bătălia de la Inkerman, 5 noiembrie 1854
1. Trupele generalului Soimonov atacă în zori.
2. Răspuns imediat al Diviziei 2 britanice.
3. Sprijin de la Brigada Guards și Divizia 4.
4. Sprijin francez de la Trupele generalului Bosquet.
5. Generalul Gorceakov trece râul Cernaia.
6. Trupele generalului Pavlov trec podul Tractir să atace după retragerea lui Soimonov.
7. Divizia Ușoară se angajează pe flancul trupelor lui Soimonov.
GOLFUL SEVASTOPOL
PAVLOV
Podul Inkerman
Drumul Sapper
Apeduct
Sevastopol
Ravena Georgievski
Ravena Volovia
Creasta Mackenzie
Cernaia
Muntele Inkerman
SOIMONOV
Vechiul drum de poștă
Dealul Shell
Ravena Quarry
Ravena St. Clement
GORCEAKOV
Ravena Careenage
Viroaga Miriakov
Bariera
Bateria Sandbag
Reg. 18 Infanterie
Div. 2
Apeduct
Câmpia Balaclava
Div. Ușoară
Coama Home
Viroaga Wellway
Ravena Victoria
Gora Sapun
Brigada Guards
N
Britanici
Francezi
Ruși
Div. 4
BOSQUET
0
500 m

navale de 12 pfunzi: trei în reduta 1 şi câte două în următoarele trei redute.

Pe 25 octombrie, redutele 5 şi 6 nu erau terminate. În interiorul şi în jurul redutei 1 existau 600 de membri ai miliţiei turce, iar în redutele 2-4 câte 300 de soldaţi. Toate cele patru redute terminate erau conduse de artilerişti britanici, şefi de antetren. Aceşti 1 500 de soldaţi cu nouă tunuri formau liniile defensive exterioare ale Balaclavei.

În jurul satului Kadikoi se găseau şase companii din Regimentul 93 (Sutherland) Highlanders, un batalion de turci şi o baterie terestră de şase tunuri. Laolaltă cu 1 200 de marinari aflaţi pe Muntele Hiblak şi 26 de tunuri, acestea formau semicercul interior al defensivei, condusă de sir Colin Campbell. Pe platoul care domina câmpia se găseau cele cinci divizii britanice de infanterie şi Corpul de observaţie francez condus de Bosquet.

Sarja Brigăzii Grele, 25 octombrie 1854. Când 2 000 de cavalerişti ruşi au trecut peste Creasta Voronţov în flancul stâng al brigăzii, comandantul acesteia, generalul de brigadă sir James Scarlett, s-a întors spre ei şi şi-a condus escadroanele cu vitejie, pentru a-l alunga pe inamic, cu preţul vieţii a 78 de britanici. (Hulton Getty)

Conştient de ameninţarea dinspre Kamara, Raglan plasase Divizia Cavalerie (1 500 de săbii) sub reduta 6, la extremitatea vestică a Văii de Sud, la 2,4 kilometri nord-vest de Kadikoi. Lucan comanda cele două brigăzi, susţinut de o unitate divizionară de artilerie trasă de cai, independent de Campbell, cu misiunea precisă de a urmări mişcările din Valea Baidar prin intermediul patrulelor de cercetaşi.

Excluzând cavaleria, forţele defensive de la Balaclava erau formate din 4 500 de oameni. Dincolo de Cernaia, Menşikov avea 20 000 de infanterişti, 3 400 de cavalerişti, 2 300 de artilerişti cu 78 de tunuri pregătiţi să înainteze, via Kadikoi, pe care el îl considera cheia pentru Balaclava. Pierderea portului de aprovizionare i-ar fi putut determina pe britanici să abandoneze asediul.

Pe 25 octombrie, cu o oră înainte de ivirea zorilor, Divizia Cavalerie era gata de luptă, iar Lucan, aghiotanţii lui şi locotenent-colonel lord George Paget, care comanda Brigada Uşoară în absenţa lui Cardigan, au privit spre est, peste Valea de Sud. Deasupra redutei 1 au fost zărite drapele fluturând unul deasupra celuilalt — semnalul pentru „inamicul

înaintează". Campbell i s-a alăturat lui Lucan, chemat de un aghiotant care se întorsese călare la cartierul general al diviziei, iar cei doi generali au decis că era o situație serioasă.

Campbell a pornit către Kadikoi, iar Lucan l-a trimis pe căpitanul Charteris să-l avertizeze pe Raglan, apoi a revenit la propria divizie. Plasând în rezervă Brigada Ușoară, el a condus Brigada Grea spre est, în vale, ca forță de intimidare, și a trimis bateria terestră a căpitanului G. A. Maude către Creasta Voronțov, aproape de reduta 3, fiindcă primise rapoarte că unități inamice convergeau și dinspre nord, nu numai dinspre est.

Totul a fost în zadar. La ora 6.00, redutele 2 și 3 au fost supuse focului de artilerie și atacului infanteriștilor. Maude a fost rănit și în scurt timp bateria lui s-a retras, fiindcă terminase muniția. O baterie turcească de pe Gora Sapun și tunurile grele de lângă Balaclava erau în afara razei de acțiune necesare pentru a afecta inamicul, a cărui infanterie a cucerit reduta 1 la ora 7.30. Bateria terestră cu Campbell se instalase pe creastă, aproape de unitatea de artilerie trasă de cai a lui Maude, dar a trebuit să se retragă la Kadikoi.

La scurt timp, sub focul artileriei și asaltul infanteriștilor și lipsiți de apărare din flanc, în urma pierderii redutei 1, apărătorii din redutele 2-4 au fugit, strigând „La nave! La nave!", potrivit relatării lui Kinglake. În apropiere de Kadikoi, ei au fost batjocoriți, și în unele cazuri bătuți, de nevestele furioase ale soldaților: căpitanul C. M. Shakespear a notat că „marinarii noștri le-au lovit cu picioarele ca să se apere". Realitatea este că membrii milițiilor fuseseră depășiți de forțe inamice superioare. După ce au cucerit reduta 4, rușii s-au concentrat în jurul redutelor 1-3, pregătind cavaleria să năvălească prin Valea de Sud spre Kadikoi și apoi spre Balaclava.

Avertizat de aghiotantul lui Lucan, Raglan a ajuns după ora 7.00 pe Gora Sapun, de unde a examinat câmpia. Deși era îngrijorat de posibilitatea ca rușii să fi efectuat o manevră falsă în vederea atragerii trupelor de pe liniile de asediu, el a pus Divizia 3 în stare de alertă și a ordonat ca Divizia 4 condusă de Cathcart să coboare pe Șoseaua Voronțov în Valea de Nord, iar Divizia 1 condusă de Cambridge să coboare prin trecătoare în Valea de Sud. Apreciind situația, Bosquet a trimis două brigăzi de infanteriști francezi și opt escadroane de cavalerie prin trecătoare spre extremitatea vestică a Văii de Sud, la poalele Gorei Sapun. Raglan era însă îngrijorat de poziția vulnerabilă a Diviziei Cavalerie și l-a trimis pe căpitanul Wetherall cu „ordinul unu", așa cum avea să fie cunoscut ulterior: „Cavaleria va ocupa poziție în flancul stâng al celei de-a doua linii de redute ocupate de turci"; întrucât redutele 5 și 6 formau practic o a doua linie, asta însemna retragerea la vest de reduta 6.

La ora 8.30 a început a doua etapă a Bătăliei de la Balaclava. În timp ce 2 300 de cavaleriști ruși susținuți de 26 de tunuri terestre înaintau spre vest prin Valea de Nord, patru escadroane (400 de oameni) au trecut peste Creasta Voronțov aproape de reduta 3, spre Kadikoi. În zona unei coline din nordul satului, ei au fost respinși de 700 de soldați britanici și 1 000 de soldați turci, plus bateria terestră a căpitanului G. R. Barker în acțiunea cunoscută ca „Linia roșie subțire". La ora 9.00, a doua etapă a bătăliei luase sfârșit. Până atunci fiecare tabără câștigase câte o rundă.

Corpul principal al trupelor rusești era în Valea de Nord. Soarta sa avea să fie decisă de ordinul al doilea al lui Raglan, dat pentru a combate escadroanele zărite de Campbell. Comandantul britanic l-a trimis pe căpitanul Hardinge la Lucan: „Opt escadroane de dragoni să fie detașate spre Balaclava pentru a-i susține pe turci, care se clatină". Când Scarlett și corpul respectiv de cavalerie era pe drum, „Linia roșie subțire" învinsese. A apărut însă o amenințare mai mare în flancul stâng al lui Scarlett: aproape 2 000 de cavaleriști ruși care coborau în vecinătatea redutei 5 neocupate. Întorcându-și calm regimentele cu fața la inamic, Scarlett le-a condus în sus pe pantă, deși erau copleșiți numeric. Dintr-un motiv necunoscut, inamicii s-au oprit și, în mod incredibil, Brigada Grea i-a respins peste Creasta Voronțov, alungându-i spre Cernaia. W. H. Russell, corespondentul ziarului *The Times*, a

consemnat că „un strigăt de ovație s-a ridicat de pe buzele tuturor — entuziasmați, ofițerii și soldații și-au scos chipiurile și au strigat de bucurie". În următorul mesaj oficial, Raglan s-a referit la șarja Brigăzii Grele (în care s-au înregistrat doar 78 de pierderi) ca fiind „una dintre cele mai de succes la care am asistat vreodată".

A existat și un post-scriptum amar. Brigada Ușoară stătuse nemișcată în stânga lui Scarlett în timpul șarjei sale. Cardigan a susținut că Lucan îl avertizase să acționeze doar dacă ataca inamicul; Lucan a insistat că el îl îndemnase doar „să fie atent la coloane sau careuri de infanteriști". O dată în plus, cumnații nu s-au înțeles, situație care avea să aibă consecințe grave în aceeași dimineață. Era abia 9.30.

Deasupra câmpiei, Raglan putea să vadă cavaleria inamică înfrântă, care se aduna în capătul îndepărtat al Văii de Nord, lăsând infanteria expusă pe Creasta Voronțov și Dealurile Fedioukine. Inamicul se clătina; era momentul optim pentru acțiune decisivă. La ora 10.15, el a dat ordinul al treilea către Lucan: „Cavaleria să înainteze și să profite de orice șansă pentru a recuceri creasta. Va fi susținută de infanterie, care a primit deja ordinul. Înaintați pe două fronturi." Lucan fusese toată dimineața în Valea de Sud: „Creasta" putea să însemne doar Creasta Voronțov, unde rușii dețineau redutele 1-3; cele „două fronturi" erau văile de Nord și de Sud. Acțiunea imediată a lui Lucan sugerează că el a înțeles ordinul: a deplasat Brigada Ușoară în Valea de Nord, a păstrat Brigada Grea în Valea de Sud, iar el s-a plasat la capătul Crestei Voronțov, între ele. Însă infanteria a fost întârziată și până la ora 10.30 nu apăruse pe câmpie.

Raglan îi putea vedea pe artileriștii ruși pregătindu-se să remorcheze tunurile capturate în redute. Deși găurile de aprindere le fuseseră blocate, acestea puteau fi reparate și utilizate împotriva aliaților. De aceea, la ora 10.40, Raglan a dat fatidicul și controversatul ordin al patrulea, pe care intendentul-general, Richard Airey, l-a copiat: „Lordul Raglan dorește înaintarea rapidă a cavaleriei spre front, pentru a împiedica inamicul să plece cu tunurile. Poate fi însoțită de artilerie trasă de cai. Cavaleria franceză este pe flancul vostru stâng. Imediat!". Când aghiotantul lui Airey, căpitanul L. E. Nolan, a plecat cu ordinul, Raglan a strigat după el: „Spune-i lordului Lucan să atace imediat cu cavaleria".

Nu se va ști niciodată ce s-a întâmplat după aceea între Lucan și Nolan. În mod cert, Raglan

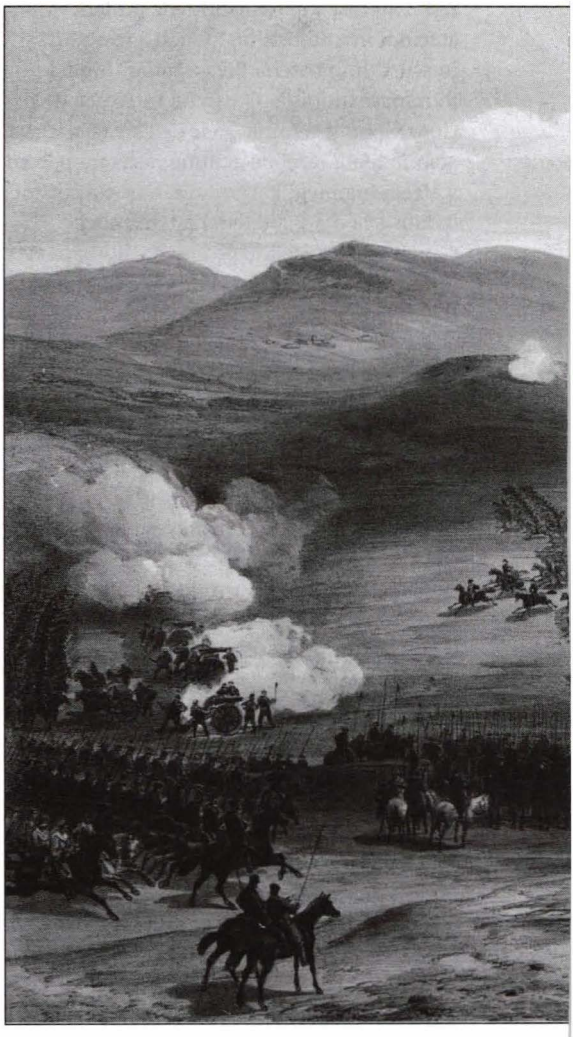

Șarja Brigăzii Ușoare, 25 octombrie 1854. Vedere recreată de pe Dealurile Fedioukine, cu trupele rusești lângă redutele capturate pe Creasta Voronțov, în centru, și Balaclava, în depărtare. Liniile cavaleriei sunt prea regulate. Două regimente (patru escadroane) formau prima linie, un regiment forma linia a doua. Alte două alcătuiau linia a treia, dar s-au separat în timpul șarjei. (Hulton Getty)

intenționase ca ordinele trei și patru să fie îndeplinite laolaltă, iar cavaleria să înainteze spre redute fără să mai aștepte infanteria întârziată. Ulterior, Lucan a susținut că, atunci când îl întrebase, Nolan arătase spre capătul Văii de Nord, unde se aflau tunurile terestre rusești care protejau trecerile peste Cernaia.

De aceea, la scurt timp după ora 11.00, Cardigan a condus 673 de oameni din Brigada Ușoară, plus Nolan, care a căpătat permisiunea de a-i însoți, prin valea lungă de 2 kilometri, episod imortalizat în poemul lui Tennyson. După 20 de minute s-au întors supraviețuitorii: 113 oameni fuseseră uciși și 247 fuseseră grav răniți, 475 de cai muriseră și 42 erau răniți. După sosirea lor, cavaleria franceză a degajat Dealurile Fedioukine pentru a le proteja flancul drept; Lucan a fost rănit când conducea Brigada Grea ca să-i acopere; Nolan a fost ucis la scurt timp după ce brigada a început înaintarea. A murit în fața lui Cardigan, fluturându-și sabia în aer. Rămâne un mister ce intenționase el prin acea acțiune. Poate că încerca să redirecționeze brigada către redute, așa cum a concluzionat A. W. Kinglake și cum au repetat de atunci numeroși autori.

Acuzațiile au început imediat ce ultimul călăreț a descălecat la poalele Gorei Sapun. Raglan l-a învinuit pe Cardigan, care a indicat

un ordin primit de la Lucan („ofițerul meu superior"), iar comandantul diviziei a dat vina pe Nolan, care de acum nu se mai putea apăra.

Între timp, cele două divizii de infanteriști ajunseseră pe câmpie, dar au schimbat focuri doar intermitent cu rușii în decursul după-amiezii. Inamicul a rămas pe Creasta Voronțov, în posesia redutelor și a tunurilor care au fost evacuate de acolo.

În ciuda erorilor și neajunsurilor zilei, Balaclava nu căzuse. Pe ansamblu, Raglan putea revendica victoria, dar puțini din Crimeea sau de acasă ar fi văzut finalul în felul acela; de altfel, nici posteritatea. Pentru majoritatea oamenilor, „Șarja" a însemnat Bătălia de la Balaclava și ea fusese în mod clar un dezastru. În decembrie, rușii s-au retras de pe Creasta Voronțov. Era ca și cum bătălia nu avusese loc niciodată... nu însă și pentru participanți, mai ales Lucan și Cardigan. Bătălia de la Balaclava i-a costat pe britanici 480 de morți, soldați și ofițeri.

În ziua următoare (26 octombrie), trupe ruseşti au ieșit din Sevastopol și i-au atacat pe britanicii din flancul drept al liniilor de asediu în lupta de la Micul Inkerman. Divizia 2 condusă de De Lacy Evans și susținută de Brigada Guards și artilerie le-au respins cu succes într-o acțiune care a durat aproximativ trei ore. Britanicii au înregistrat 89 de pierderi (zece morți), iar rușii 350 de pierderi (incluzând și prizonierii). În mod semnificativ, Bosquet a trimis imediat rezerve franceze pentru eventualitatea în care ar fi fost necesare — alt exemplu al cooperării dintre aliați care a funcționat pe 25 octombrie.

Bătălia de la Inkerman

Lupta a fost mai degrabă o „repetiție cu costume" pentru încleștarea mult mai serioasă de pe 5 noiembrie. Colțul nord-estic al platoului ocupat de aliați în fața Sevastopolului avea o zonă înaltă de 2,4 pe 1,2 kilometri. Aceasta, cunoscută de britanici sub numele Muntele Inkerman, iar de ruși ca Muntele Cazac, era mărginită la vest de ravena Careenage adâncă, iar la est de Gora Sapun. Două viroage (Miriakov și Wellway) se ramificau spre est din Careenage, iar trei ravene (Georgievski, Volovia și Quarry) la sud de Drumul Sapper, care mergea paralel cu golful între podul Tractir și port, ofereau acces pe platou.

Aproximativ în mijlocul Muntelui Inkerman și la 1 830 de metri sud-est de Sevastopol se afla Dealul Shell, înalt de 180 de metri deasupra nivelului mării, cu două prelungiri, Gut de Est și Gut de Vest. La 400 de metri de capătul sudic al ravenei Quarry și 1 100 de metri de Dealul Shell, se afla Coama Home (189 metri), în forma literei L. Aceasta avea să fie punctul central al următoarei bătălii și locul de unde 6 500 de infanteriști ruși cu patru tunuri terestre fuseseră alungați în timpul luptei de pe 26 octombrie.

Pe Muntele Inkerman, acoperit cu stânci și tufișuri, erau două fortificații mici. La nord-est de Coama Home se afla Bateria Sandbag — înaltă de trei metri, cu ambrazuri pentru două tunuri care să acopere râul Cernaia, dar fără parapete pentru puști. În fața Coamei Home, acolo unde vechiul drum de poștă ieșea din ravena Quarry pe platou, se găsea o movilă înaltă de 1,2 metri botezată Bariera. Alt val de pământ înalt de 0,6 metri, denumit Herbert's Folly, oferea oarecare protecție pentru pușcași pe Coama Home. Nu existau tranșee, ci doar acești pereți firavi de protecție.

În zona aceasta, Divizia 2, condusă de general-maior J. L. Pennefather, care-i luase locul lui de Lacy Evans, căzut la pat, a desfășurat 3 000 de oameni, unii la sud de Coama Home, alții în fața acesteia, în pichete. La 1,6 kilometri spre sud, era amplasată Brigada Guards cu o unitate de artilerie trasă de cai, care avea un pichet avansat, și supraveghea ravena Careenage. Corpul de observație al lui Bosquet era la 1,6 kilometri sud pe platou. Celelalte divizii britanice se găseau spre vest, izolate de Pennefather de mai multe ravene; Divizia 3, Divizia 4 și Divizia Ușoară se aflau la 5, 4, respectiv 2,4 kilometri distanță. Ca atare, aducerea de întăriri pentru Pennefather într-o situație de urgență nu era deloc simplă.

Pentru comandantul rus, prințul A. S. Menșikov, episodul de la Micul Inkerman nu însemnase decât o acțiune de recunoaștere în

forță. Pe baza celor aflate, el a întocmit un plan de a-i alunga pe britanici de pe Muntele Inkerman și de a le distruge comunicațiile cu Balaclava. Generalul P. D. Gorceakov, cu 22 000 de soldați și 88 de tunuri avea să înainteze peste Cernaia, spre Dealurile Fedioukine, „pentru a sprijini atacul general, distrăgând forțele inamice..., încercând să protejeze apropierea de Sapun, cu dragonii gata să escaladeze înălțimile cu prima ocazie". General-locotenent F. I. Soimonov, cu 19 000 de soldați și 38 de tunuri, urma să iasă din Sevastopol la ora 6.00, să traverseze ravena Careenage și să înainteze prin cele două viroage spre platou. General-locotenent P. Ia. Pavlov, care conducea 16 000 de soldați cu 96 de tunuri, avea să părăsească Creasta Mackenzie la ora 5.00, să coboare spre Cernaia și să traverseze podul Tractir și apeductul, pentru a ajunge pe înălțimi dinspre nord-est, prin cele trei ravene.

Aceste două coloane urmau să se întâlnească pe Dealul Shell, unde comandantul Corpului 4, generalul P. A. Dannenberg, urma să preia conducerea tactică a operației. General-locotenent F. F. von Moeller, care comanda trupele terestre în Sevastopol, urma să-i acopere pe atacatori cu bateriile sale și să pună presiune pe flancul stâng al aliaților pentru a-i descuraja pe francezi să trimită întăriri pe Muntele Inkerman. Așadar, forța de ocupație căreia i se ordonase „să cucerească și să ocupe înălțimile" totaliza, excluzând trupele lui Moeller, 57 000 de soldați și 222 de tunuri, cu alți 4 000 de soldați și 36 de tunuri în rezervă pe Creasta Mackenzie.

Din fericire pentru britanici, Pavlov și Soimonov nu au reușit coordonarea necesară, deoarece Pavlov a fost întârziat două ore la Cernaia pentru repararea podului. Poate că, din noroc, planul lui Dannenberg ca

Bătălia de la Inkerman, 5 noiembrie 1854. General-maior J. L. Pennefather (călare, în centru), conducător temporar al Diviziei 2 britanice în locul comandantului ei bolnav, general-locotenent sir Geory de Lacy Evans, privește infanteria britanică respingându-i pe ruși (dreapta), în timp ce sosesc întăriri (stânga). (Colecția autorului)

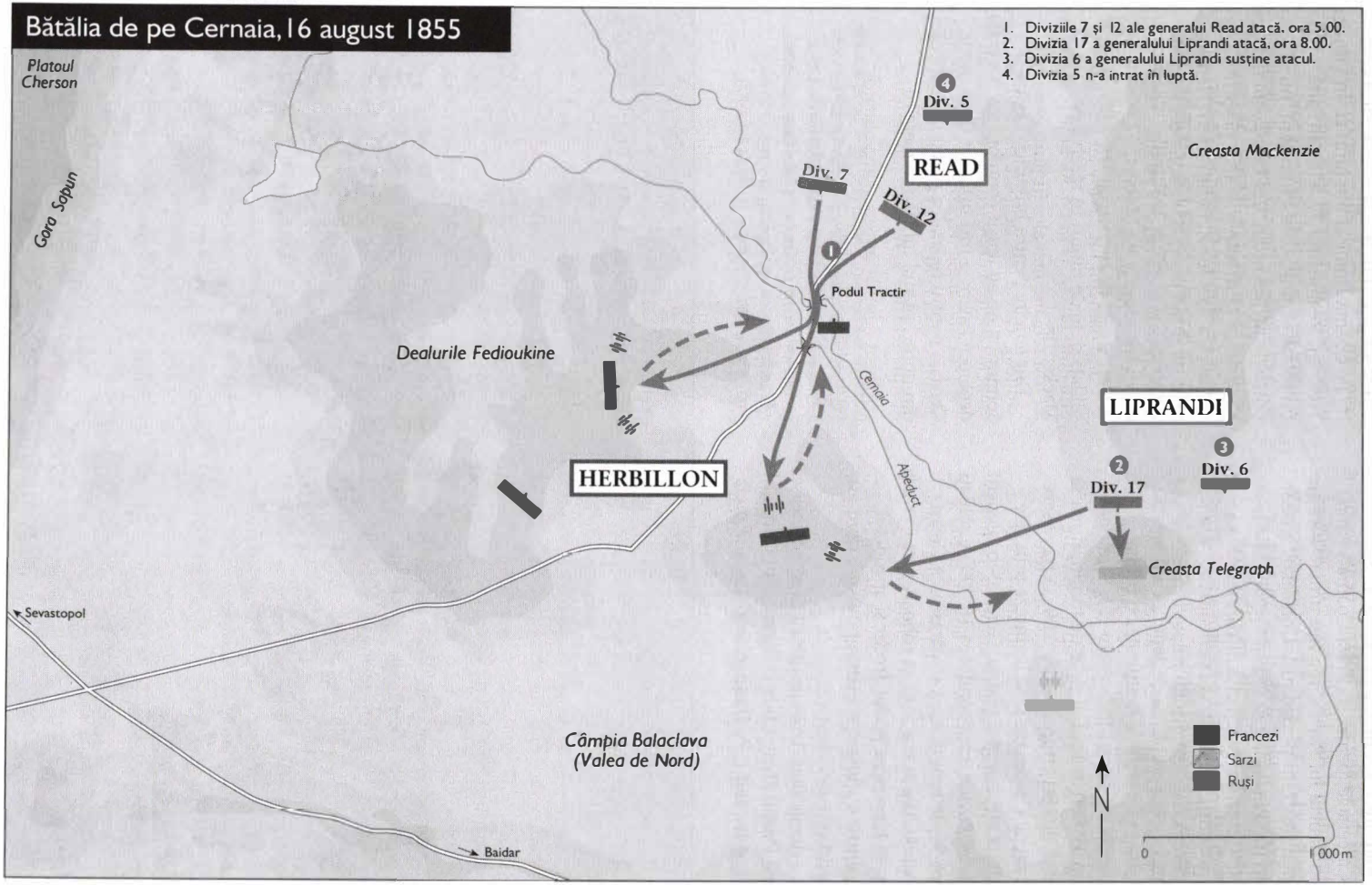
Bătălia de pe Cernaia, 16 august 1855
1. Diviziile 7 și 12 ale generalului Read atacă, ora 5.00.
2. Divizia 17 a generalului Liprandi atacă, ora 8.00.
3. Divizia 6 a generalului Liprandi susține atacul.
4. Divizia 5 n-a intrat în luptă.
Platoul Cherson
Gara Sapun
Div. 5
READ
Creasta Mackenzie
Div. 7
Div. 12
Podul Tractir
Dealurile Fedioukine
Cernaia
LIPRANDI
HERBILLON
Apeduct
Div. 17
Div. 6
Creasta Telegraph
Sevastopol
Câmpia Balaclava
(Valea de Nord)
Baidar
Francezi
Sarzi
Ruși
N
0
1 000 m

Soimonov să rămână la vest de ravena Careenage, pentru a curăța Coama Victoria în flancul lui Pavlov, n-a fost urmat. Încă și mai frustrant pentru ruși, Gorceakov a lăsat în mod inexplicabil grosul forțelor sale la est de Cernaia și Bosquet a înțeles repede că amenințarea lui nu era periculoasă. Asta i-a permis comandantului trupelor franceze să-l susțină prompt pe Pennefather.

Ploaia deasă începută pe 4 noiembrie a continuat și noaptea, iar în zorii zilei următoare o burniță măruntă și o ceață groasă continuau să învăluie Muntele Inkerman, camuflând înaintarea rușilor. La scurt timp după revărsarea zorilor, pichetele din avangardă au anunțat mișcări inamice și Raglan a ajuns la ora 7.30 pe Coama Home, de la cartierul său general, aflat la 6,4 kilometri spre sud. El a aflat că trupele lui Soimonov înaintau către platou și a înțeles amenințarea pentru întreaga poziție de pe Muntele Inkerman. După ce a ordonat Diviziei 3 britanice să fie vigilentă în flancul stâng, le-a spus lui Cambridge (care conducea Brigada Guards) și lui Cathcart (Divizia 4) să sprijine Divizia 2. A mai aflat că Brown refuzase oferta de ajutor a lui Bosquet, dar a salutat-o imediat. În mod crucial, așa cum s-a dovedit, se temea de raza de acțiune a artileriei rusești, care putea ajunge la taberele britanice de pe Dealul Shell. De aceea, Raglan a ordonat aducerea a două tunuri de 18 pfunzi de pe frontul de asediu.

Soimonov a adus 22 de tunuri de 12 pfunzi pe Dealul Shell și Gut de Vest, de pe care să bombardeze Coama Home și tabăra Diviziei 2, aflată în imediata apropiere. Acoperiți de barajul lor, infanteriștii ruși au înaintat spre sud, dar au întâlnit trupele trimise de Pennefather către Bateria Sandbag în dreapta, Bariera în centru și viroaga Miriakov în stânga. Când batalioanele britanice s-au desfășurat pentru a-i întâmpina, două tunuri terestre de 9 pfunzi au început să tragă asupra lor. Altă baterie de șase tunuri s-a îndreptat spre capătul viroagei Miriakov, a fost înconjurată de trupe inamice care au ieșit din viroagă și a pierdut trei tunuri. Un contraatac decis al Regimentului 88 a schimbat soarta luptei și au sosit mai multe tunuri, ridicând la 36 numărul celor de pe Coama Home și din jurul ei. În viroaga Wellway, Regimentul 77 a respins alte uniforme cenușii; „din cauza ceții, nu se putea da niciun ordin. Tot ce puteam face era să-i atacăm când intrau în raza noastră vizuală", a scris locotenentul Hon. Henry Clifford. Până la ora 8.00, infanteriștii lui Soimonov se întorceau la Dealul Shell. Pavlov încă nu apăruse.

Când oamenii lui Pavlov au ieșit până la urmă din ravene la ora 8.30, luptele crâncene au fost reluate, mai ales în jurul Bateriei Sandbag, care a fost ocupată pe rând de ambele tabere și unde trupele franceze au fost puternic angajate. Poziția a fost cucerită definitiv abia la ora 11.00. Văzând mormanele de cadavre din jur, Bosquet a remarcat compătimitor: „Quel abbatoir!" Între timp, după ridicarea pâclei, Raglan a văzut că inamicul era pe punctul de a pătrunde printre Barieră și Bateria Sandbag, unde trupele britanice luptau cu disperare corp la corp pentru a proteja Coama Home. Raglan i-a trimis ordin lui Cathcart să ajute urgent Brigada Guards acolo, dar comandantul Diviziei 4 a decis să înainteze pe extrema dreaptă și să dea peste cap flancul stâng al rușilor. Procedând astfel, și-a condus în mod tragic trupele în jos printr-o viroagă și a plătit eroarea aceea cu viața. Se spune că ultimele lui cuvinte au fost: „Mă tem că am dat de bucluc".

Deși Brigada Guards a fost întărită cu succes, Coama Home a rămas în pericol. Întrucât Soimonov murise și divizia lui fusese scoasă din luptă, comanda fusese preluată de Dannenberg; 9 000 dintre soldații lui Pavlov au fost trimiși de el spre Barieră. Numai folosirea baionetelor a salvat situația. Un observator a consemnat că morții din zona aceea erau „deși ca știuleții într-un lan de porumb".

La ora 9.30 au intrat în acțiune tunurile de 18 pfunzi, în timp ce soldații francezi, britanici și ruși luptau crâncen lângă Bateria Sandbag, în extremitatea dreaptă. Ulterior, Kinglake s-a referit la „tirania" tunurilor acelea, iar Dannenberg a recunoscut „focul ucigaș al artileriei inamice".

În mod cert, capacitatea lor de a reduce la tăcere tunuri inamice pe Dealul Shell s-a dovedit importantă, chiar decisivă. Când rușii s-au îndepărtat de Barieră și de Bateria Sandbag, Raglan a trimis oameni să curețe Dealul Shell pentru a-l împiedica pe Dannenberg să facă tranșee acolo. Dându-și seama că bătălia din ziua aceea fusese pierdută, comandantul rus a ordonat retragerea generală înapoia unei forțe de acoperire. La ora 14.30, inamicii nu mai erau pe Dealul Shell, iar după încă o jumătate de oră, Raglan și Canrobert au privit împreună cum traversau Cernaia în dezordine.

Bătălia de la Inkerman fusese câștigată — dar cu un mare preț. Privind carnagiul, căpitanul Temple Gorman a remarcat: „Câmpul de bătălie este o imagine teribilă". 10 729 de ruși au fost uciși (inclusiv Soimonov), răniți sau luați prizonieri (un total care se ridică la 11 974, dacă se adaugă pierderile din garnizoana Sevastopol și trupele lui Gorceakov). Britanicii au suferit 2 357 de pierderi, din care 597 de morți (incluzând 39 de ofițeri, doi din ei generali). Pierderile francezilor au totalizat 1 743 (175 de morți, din care 25 de ofițeri).

Agitația hibernală

După victorie, Pennefather a exclamat: „Vă zic eu, o să le frecăm ridichea!". Poziția aliaților trebuia totuși evaluată cu o minte lucidă. În ziua următoare, un Consiliu de război a recunoscut că Sevastopol nu va fi cucerit înaintea iernii. De Lacy Evans s-a numărat printre cei care s-au pronunțat pentru ridicarea asediului și retragerea din Crimeea.

Tunuri de 18 pfunzi la Inkerman, 5 noiembrie 1854. Două tunuri de 18 pfunzi cu bătaie lungă au sosit pe câmp la ora 9.30, solicitate de lordul Raglan, și s-au dovedit decisive în dislocarea atacului inamic. Protecția lor, așa cum este prezentată aici, este exagerată, iar vizibilitatea a fost mai slabă în timpul zilei. (National Army Museum)

Raglan a înțeles că așa ceva ar fi însemnat un adevărat eșec, întrucât o altă ocupare cu succes a peninsulei ar fi fost improbabilă. El i-a convins pe sceptici că asediul trebuia să continue. Cereri frenetice s-au îndreptat acum spre Anglia pentru materiale de construcție în vederea clădirii de „barăci", unelte pentru tranșee, saci cu nisip, geniști și artilerie. Pe termen scurt, Dundas a acceptat să descarce alte tunuri navale și să aducă mortiere grele din Malta. În ciuda îndoielilor și controverselor, Bătălia de la Inkerman a fost trâmbițată ca altă victorie a aliaților, iar în urma ei, Raglan a devenit feldmareșal.

Pe 14 noiembrie, o „vijelie teribilă" (potrivit multor păreri, un „uragan") a smuls corturi și echipamente și a scufundat 21 de nave britanice, între Kacea și Sevastopol, printre care unele, ca *Prince*, care transportau provizii foarte necesare. Citându-l pe caporalul W. McMillan, a fost „una dintre cele mai grele zile în care omul a rămas vreodată în aer liber". Pierderile de cai și oameni, cauzate de boli și răni, au înrăutățit enorm situația. A fost cu totul nerealist ca un nou sosit, căpitanul Hedley Viccars, să scrie: „Așteptăm cu nerăbdare ca lordul Raglan să atace Sebastopolul [*sic!*]; pentru că, deși va trebui să pierdem mulți oameni pentru cucerirea lui, orice altceva ar fi mai bine decât să vedem cum soldații ne mor aici zilnic". Raglan nu avea suficienți oameni ca să atace portul și n-au ajutat nici controversele dintre aliați cu privire la punctele importante ale defensivei rusești. Burgoyne susținea că Malahov, aflată în dreapta aliaților, era fortificația-cheie, pe când francezii considerau că aceasta era bastionul Flagstaff, situat la vest de Portul Man of War.

Situația britanicilor era atât de precară, încât Raglan a cerut nu doar mai mulți oameni, ci și înlocuirea urgentă a ofițerilor: trei generali fuseseră omorâți la Inkerman, trei fuseseră trimiți acasă invalizi și alți trei

Spitalul din Scutari. Pe 4 noiembrie 1854, când Florence Nightingale a ajuns la Scutari, în cele două spitale din oraş rata deceselor era foarte mare, iar igiena precară. Nightingale este creditată cu redresarea situaţiei, dar şi cu ridicarea moralului pacienţilor. Scena idealizată romantic omagiază activitatea ei. (Colecţia autorului)

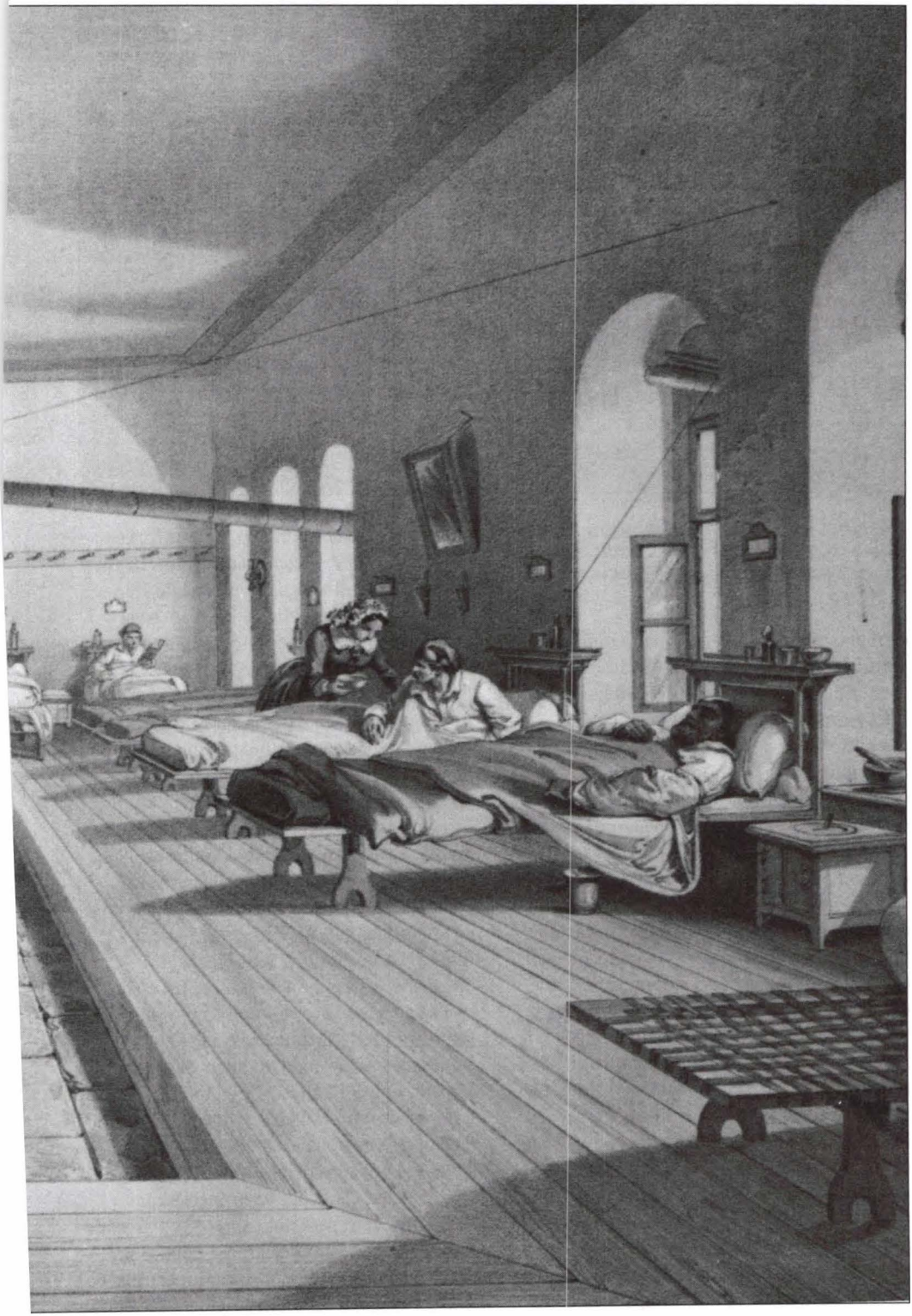

Uraganul, 14 noiembrie 1854. A smuls corturi, a devastat taberele din fața Sevastopolului și a scufundat 21 de nave în largul Balaclavei (prezentat aici). (Colecția autorului)

erau grav răniți. Printre aceștia se numărau patru comandanți de divizii (Cathcart, Cambridge, Evans și Brown). Cardigan s-a întors acasă bolnav și a fost primit ca un erou, în vreme ce Lucan, aflat încă pe front, a început să aibă o atitudine de superioritate, când s-a aflat conținutul raportului lui Raglan despre Balaclava. În raport, Raglan îl criticase pe comandantul Diviziei Cavalerie, care considerase că trebuia „să atace cu orice risc" și îi atrăsese atenția lui Lucan că „atacul" nu apărea nicăieri în ordinul relevant. Disputa tăioasă între feldmareșal și general-locotenent avea să continue până în februarie 1855, când Lucan a fost rechemat de guvern în vederea păstrării disciplinei militare.

Spre sfârșitul lunii ianuarie, francezii, superiori numeric, au preluat flancul drept al liniei de asediu din fața fortificațiilor Malahov și Mamelon, pe când britanicii s-au concentrat asupra Marelui Redan. Astfel s-a rezolvat problema strategică: zona din estul Portului Man of War era recunoscută acum ca punctul critic.

Raglan nu dispunea de suficienți oameni pentru a construi drumuri, iar aprovizionarea era din păcate deficitară: „ce drumuri... ce teren... ce noroi" a exclamat Estcourt. În zilele foarte geroase din decembrie, rația de combustibil a fost redusă și, cu toate că la Balaclava au sosit mai multe alimente, lipseau mijloacele prin care acestea să fie aduse la liniile de asediu; sistemul de transport pe uscat era practic inexistent. Pe 14 decembrie, Raglan i-a scris comisarului-general, șeful departamentului care se ocupa cu apovizionarea, William Filder: „Trebuie întreprins neapărat ceva pentru a îmbunătăți aprovizionarea armatei, altfel vor urma consecințele cele mai rele". Raglan nu-l comanda însă direct pe Filder, nici chiar după ce responsabilitatea pentru departamentul respectiv a trecut după zece zile de la Trezorerie la secretarul de stat pentru război.

Raglan a avut aceleași probleme și în ceea ce privește serviciile medicale, aflate în subordinea Army and Ordnance Medical Department din Londra. Doctorul J. Hall (ulterior sir John Hall) a respins plângerile lui Raglan referitoare la lipsa de infirmieri din spitale: „I-am considerat suficienți... și asta cred și acum". Florence Nightingale, care sosise în Scutari pe 4 noiembrie 1854 cu 38 de infirmiere, în urma consternării publice și politice față de anunțatele lipsuri medicale, i-a trimis o scrisoare lui Sidney Herbert, secretarul

pe timp de război din Londra, despre lipsa de igienă: „Dacă ar avea «unitate de acțiune», paraziții ar putea purta în spate cei șapte kilometri de paturi pentru a-i duce la Ministerul de Război și Cavaleria Regală". Ca și Raglan, ea se confrunta cu inerția inerentă și cu grupurile de interese înrădăcinate într-un sistem administrativ cu existență îndelungată. În ianuarie 1855, Nightingale a apreciat că peste 50% dintre soldații britanici aflați în Crimeea erau bolnavi. Căpitanul C. F. Campbell a consemnat că într-o zi din luna respectivă, Regimentul 63 Pedeștri a putut scoate la apel doar șapte soldați.

Planuri noi

Planurile de reluare a asediului s-au accelerat în februarie 1855, mai ales după ce rușii au sabordat alte șase nave la intrarea în rada Sevastopol, distrugând orice speranță că ar fi putut abandona lupta. În timpul încetării operațiilor de peste iarnă, ei consolidaseră impunătoarea fortificație Malahov și Mamelonul din fața ei, aflate acum vizavi de francezii care formau flancul drept al aliaților.

Bolile și rănirile, cauzate de hărțuieli ocazionale și schimburi de focuri de artilerie, reduseseră forțele efective de luptă ale britanicilor la numai 12 000 de oameni. În ciuda problemelor de personal, Raglan a examinat totuși un complicat plan francez de încheiere a asediului Sevastopolului prin cucerirea Fortului Star din nord și folosirea a 50 000 de soldați pentru atacarea armatei ruse de pe Creasta Mackenzie. Din fericire, comandantul britanic nu cunoștea alte propuneri franceze de concentrare a rezervelor lor la Constantinopol. De asemenea, nu știa că guvernul britanic fusese nevoit să respingă ideea ca trupele britanice să fie trecute sub comanda franceză, ceea ce încercase și Saint-Arnaud, când aliații erau în Turcia. În Crimeea, francezii aveau acum opt divizii de infanterie împărțite în două corpuri, comandate de Pélissier și de Bosquet.

Planul francez pentru asediul Sevastopolului se baza, într-o oarecare măsură, pe acțiuni agresive din partea lui Omer Pașa aflat în Eupatoria, unde, în data de 11 februarie, comanda 26 000 de infanteriști, două baterii de artilerie trasă de cai, iar a treia baterie era pe punctul de a debarca. După șase zile, rușii au lansat un atac asupra Eupatoriei, pe care comandantul suprem turc l-a respins. Acțiunea respectivă a subliniat importanța micului port și a ridicat întrebarea dacă n-ar fi trebuit ca turcii să atace liniile de aprovizionare rusești din peninsula Perekop, în Sevastopol, în loc să încerce să atace suburbia nordică. Punerea de comun acord a unei strategii n-a fost simplă, întrucât acum toți cei trei comandanți se aflau în Crimeea. Desigur, francezii aveau contingentul cel mai numeros, iar relația stabilită în Bulgaria între Raglan și Omer Pașa a rezistat.

Schimbarea guvernului de la Londra în februarie 1855, când Aberdeen și Newcastle au fost înlocuiți din funcțiile de prim-ministru și secretar de stat pentru război de către Palmerston, respectiv Panmure, a dus la intensificarea criticilor. Panmure l-a informat prompt pe Raglan: „Nu văd niciun motiv... de a contrazice opinia despre ineficiența statului-major". Comandantul suprem al Cavaleriei Regale, lordul Hardinge, a făcut referiri la plângeri din partea unor „ofițeri de rang", iar *The Times* a tunat: „Generalii lor [ai trupelor] aristocrați și statul-major la fel de aristocratic privesc cu seninătate de gentlemeni scena aceasta de dezastru și distrugeri... [ei vor] reveni cu armăsarii lor, cu platourile și porțelanurile, cu bucătarii germani și câteva tone de medalii, toate în stare excelentă, și cu anunțul decesului ultimului soldat britanic".

Raglan și-a apărat cu energie statul-major, dar Burgoyne fusese trimis de Cabinet pentru a-i fi consilier și a fost rechemat ca țap ispășitor, părăsind Crimeea pe 20 martie. Fără să-l consulte pe Raglan, guvernul l-a trimis pe general-locotenent sir James Simpson ca șef al statului-major, „pentru a se informa despre felul cum își îndeplinesc îndatoririle ofițerii de stat-major" și pentru a se asigura că ordinele comandantului britanic erau executate cu promptitudine. Panmure a susținut: „Trebuie să întreprind ceva pentru a mulțumi Camera Comunelor". Între timp, Raglan trebuia să lupte în război.

Tot în luna februarie, pe front a sosit o comisie de investigare condusă de dr. A. Cumming pentru a verifica serviciile medicale, care „ a găsit pacienții din spitalele de campanie într-o stare mizerabilă" și a comparat, în mod nefavorabil, organizarea britanicilor cu cea a francezilor. Imediat, Palmerston a trimis o comisie sanitară mai prestigioasă, alcătuită din R. Rawlinson, dr. J. Sutherland și dr. H Gavin, însărcinată cu aducerea „în condiții mai puțin nesănătoase" nu numai a spitalelor de campanie din Crimeea, dar și a celor din Scutari. Comisia respectivă a fost urmată la scurt timp de sir John McNeill și de colonelul Alexander Tulloch „pentru a se interesa de întregul management". Deși departamentele care au fost investigate de acele instituții nu se aflau sub comanda lui Raglan, impresia de incompetență a afectat opinia celor nefamiliarizați cu întortocheatul sistem administrativ. Pe 24 februarie, Lucan a părăsit Crimeea, furios fiindcă fusese rechemat, dar adevărul este că permanentele lui critici la adresa lui Raglan referitoare la Balaclava deveniseră intolerabile.

Când vremea s-a îmbunătățit în luna martie, liniile asediului s-au apropiat mai mult de defensivele Sevastopolului, crescând speranțele unui asalt timpuriu. Pe 25 martie, o conferință a aliaților a stabilit data de 2 aprilie pentru reînceperea bombardamentelor. Potrivit generalului Airey, doar „discuțiile" calme ale lui Raglan i-au convins pe francezi să sprijine un atac terestru combinat în zona Mamelon/Malahov și Marele Redan după bombardament, cu acțiune simultană la vest de Portul Man of War. Mult așteptatul al doilea bombardament susținut de 501 tunuri (din care 101 britanice) n-a avut loc decât pe 9 aprilie, în condiții de vizibilitate redusă, prin ceață și ploaie.

În luna martie, țarul Nicolae I a murit și a fost urmat la tron de fiul său Alexandru al II-lea. Menșikov a plătit prețul insuccesului de la Eupatoria și a fost înlocuit de prințul M. D. Gorceakov din Basarabia. Temându-se de încercuire la sud de Golful Sevastopol, Gorceakov a început în scurt timp pregătiri secrete de retragere în suburbia nordică, peste un pod de vase.

Pe 14 aprilie, la o întâlnire a celor trei comandanți aliați, Raglan a fost de acord să continue bombardamentul la intensitate mai redusă, în vederea economisirii muniției, dar toți au decis că nu se punea problema unui asalt pe uscat. La scurt timp, a devenit clar ambițiosul plan francez pentru viitoarele operații. Fără să-i pună la socoteală pe cei aflați în spitale și detașați în misiuni de susținere, Canrobert a estimat că francezii dispuneau în Crimeea de 90 000 de soldați, pe când britanicii aveau doar 20 000. Sarzii (care în ianuarie 1855 se alăturaseră oficial alianței) promiseseră că vor trimite 15 000 de soldați, iar Omer Pașa putea aduce pe câmpul de luptă 25 000 de oameni, excluzându-i pe cei care apărau Eupatoria. Totalul acesta de 155 000 de soldați putea fi împărțit în 90 000 care să blocheze Sevastopolul și 65 000 care să acționeze ca forță terestră. Omer Pașa continua să susțină o înaintare din Eupatoria împotriva suburbiei nordice, iar discuțiile s-au împotmolit pentru moment. Între timp, al doilea bombardament s-a încheiat fără vreun asalt asupra liniilor defensive rusești.

În Londra însă, neștiut de comandanții din Crimeea, fusese agreat un plan încă și mai bizar, conceput de Napoleon al III-lea. Omer Pașa avea să continue să apere Eupatoria cu 30 000 de turci, în timp ce alți 30 000 de turci și 30 000 de francezi sub comanda lui Canrobert menținеau asediul de pe terenul sudic mai înalt. Cei 20 000 de britanici, inclusiv artileria și cavaleria, aveau să fie retrași de la asediu pentru a se alătura celor 15 000 de sarzi (care ajunseseră pe front în luna mai sub comanda generalului A. La Marmora), 5 000 de francezi și 10 000 de turci, care aveau să formeze o armată terestră condusă de Raglan. Aceasta trebuia treacă râul Cernaia spre Creasta Mackenzie. O a doua armată terestră, alcătuită exclusiv din francezi (cei 25 000 de soldați din rezervă aflați la Constantinopol și 45 000 de la asediul Sevastopolului), avea să se concentreze la Aloușita, la est de Balaclava, după care să înainteze spre nord, pentru a face joncțiunea cu Raglan și pentru a completa încercuirea Sevastopolului.

Se pare că nici logistica manevrelor complicate și nici relieful muntos nu fuseseră

atent examinate. Burgoyne, care revenise în Anglia și fusese prezent la întâlnirile importante, n-a ridicat, bineînțeles, nicio obiecție. În mod cert, el a apreciat că dificultățile vor fi uitate, nu în ultimul rând fiindcă numărul soldaților turci disponibili fusese mult exagerat. De asemenea, s-a dovedit că Napoleon al III-lea intenționa să conducă personal armata de la Alouşita. După aceea, el a decis să nu călătorească în Est și planul s-a destrămat încetișor. Aliații au fost lăsați să continue asediul cum puteau mai bine. Asta însemna reînceperea bombardamentelor, urmate de un asalt asupra defensivelor Sevastopolului.

În Anglia, Comitetul Sevastopol desemnat de Parlament și prezidat de J. A. Roebuck începuse să analizeze problemele britanice de pe front. Ca parte din paliativul pentru nemulțumirea politică și publică, ce dusese, de asemenea, la căderea guvernului Aberdeen, acesta s-a ocupat cu situația din timpul iernii, a oferit suport pentru cei rechemați din Crimeea, ca Lucan, dar n-a contribuit cu nimic la situația de pe front. Aceste vești i-au tulburat însă pe cei care desfășurau operații pe teren.

Luna mai s-a dovedit agitată pentru aliați. Bombardamentul n-a fost reluat, deși în jurul liniilor de asediu s-au desfășurat mai multe încleștări feroce. Omer Pașa a amenințat cu demisia, deoarece trupele lui erau însărcinate exclusiv cu misiuni defensive, iar guvernul turc acceptase ca unii dintre soldații săi să fie puși sub comanda lui Raglan. Canrobert a demisionat în favoarea generalului A. J. J. Pélissier, dar a rămas în teatrul de război și a preluat trupele succesorului său.

O schimbare îndrăzneață de strategie, dictată de permanentele sosiri din Est de soldați și provizii pentru forțele inamice din Sevastopol, a fost expediția anglo-franceză împotriva portului Kerci, din strâmtoarea cu același nume, spre Marea Azov, care a fost condusă de sir George Brown și a început pe 3 mai. Prelungirea liniilor telegrafice în Crimeea a avut însă și neajunsuri pentru comandanții de câmp. Politicienii puteau interveni prompt în operații, ceea ce a fost evidențiat în mod neplăcut. După mesaje repetate venite de la Paris, în ziua următoare, contigentul francez a primit ordinul să revină la Sevastopol și expediția n-a mai avut loc.

După 15 zile, noul comandant Pélissier i-a înflăcărat pe francezi cu planul de alungare a rușilor de pe Dealurile Fedioukine și din toată regiunea la vest de Cernaia și de a întreprinde incursiuni agresive pe platou. El nu era de acord cu planuri grandioase pentru operații pe uscat sau cu atacarea suburbiei nordice din Eupatoria, considerând că unica opțiune era continuarea energică a operațiilor de asediu. Accepta că Malahov și Marele Redan reprezentau cheia succesului și că Mamelon, respectiv Quarry din fața lor trebuiau să fie obiective preliminare. În plus, expediția spre Kerci trebuia relansată.

De aceea, pe 22 mai, Brown a preluat din nou comanda unei armate aliate de 15 000 de britanici, francezi și turci, cu sprijin din partea geniștilor și a cavaleriei ușoare. De data aceasta, obiectivul imediat a fost cucerit, ca și Enikale din apropiere, iar navele de război au distrus instalațiile militare și navele din Marea Azov. În fața Sevastopolului, vremea favorabilă a dus la creșterea moralului tuturor. Pe Câmpia Balaclava au fost organizate curse ecvestre și întreceri sportive, iar cu ocazia zilei de naștere a reginei s-a desfășurat o paradă spectaculoasă.

Reînceperea bombardamentelor

La începutul lunii iunie, garnizoana din Sevastopol număra oficial 53 000 de oameni, din care 9 000 de artileriști navali. Pe Creasta Mackenzie și în tabăra de la Belbec se aflau alți 21 000 de soldați și 100 de tunuri terestre. Al treilea bombardament al aliaților a început pe 6 iunie, iar a doua zi în zori francezii au atacat Mamelon, în timp ce britanicii au asaltat Quarry. Potrivit unui observator, „a fost una dintre cele mai măreție și mișcătoare acțiuni văzute vreodată", iar ambele obiective au fost cucerite și menținute, în pofida unor contraatacuri decise, cu pierderea a 5 444 de francezi și 671 de britanici (din care 47 de ofițeri).

Pierderile franceze mai mari au fost explicate printr-o tentativă pripită, eşuată, de continuare a atacului spre Malahov. În ciuda câştigurilor incontestabile, fortificaţia aceea formidabilă şi Marele Redan rămâneau departe. De asemenea, francezii fuseseră într-o oarecare măsură zguduiţi de o dispută între Pélissier şi Bosquet, în urma căreia Regnaud de St. Jean d'Angely a preluat corpurile lui Bosquet în ajunul reluării asaltului asupra defensivelor ruseşti.

Al patrulea bombardament a început pe 17 iunie, cu 600 de tunuri trăgând în lungul liniei de la Fortul Quarantine din vest până la Bateria Point din est. Obuzele a 114 tunuri franceze şi 166 de tunuri britanice au căzut în suburbia Karabel. După o pauză peste noapte, măcelul aerian urma să reînceapă la ora 3.00 pe 18 iunie, cu atacuri de infanterie după alte trei ore. Pe neaşteptate, Pélissier a decis să atace la ora 3.00 fără foc preliminar de artilerie, iar Raglan a fost silit să-şi modifice repede ordinele. „Peste tot numai confuzie şi proastă conducere" — asta se auzea printre aliaţi, potrivit lui Hon. Somerset Calthorpe, aghiotantul lui Raglan.

Nu pentru prima dată, inamicul a anticipat acţiunile aliaţilor. Dâra unui focos inamic a fost interpretată în mod greşit ca semnalul pentru declanşarea atacului, iar generalul Mayran din flancul drept al francezilor şi-a început asaltul prematur. În centru şi pe flancul stâng, generalii Brunet şi d'Autemarre au aşteptat semnalul, astfel că această etapă a atacului aliat s-a desfăşurat gradat şi, în mod previzibil, a întâlnit rezistenţă susţinută. Văzând soarta francezilor, Raglan şi-a trimis oamenii peste 365 de metri de teren descoperit împotriva Marelui Redan, fără bombardament preliminar. Evident, gestul lui nobil a eşuat, deşi câţiva francezi şi britanici au ajuns la periferia Sevastopolului. În decursul acţiunii, britanicii au suferit 1 505 pierderi, francezii 3 500, iar ruşii 5 500 (unele estimări ruseşti ulterioare dau cifra 3 950). Malahov şi Marele Redan au rămas însă tot în mâinile ruşilor.

Au existat implicaţii mai vaste. Căpitanul C. F. Campbell a remarcat că „antanta cordială nu s-a îmbunătăţit deloc în urma acestui dezastru" şi casierul Henry Dixon a scris: „Toţi par uluiţi — este cu adevărat primul eşec real pe care l-am avut". Fără îndoială, oprirea aceea costisitoare l-a afectat profund pe Raglan şi este posibil să fi contribuit la decesul lui pe 28 iunie, când corpul slăbit a cedat din cauza dizenteriei. Comanda a fost preluată de sir John Simpson, care sosise ca şef al statului-major şi inspector guvernamental.

Generalul prinţ Mihail Dmitrievici Gorceakov (1795-1861). Comandantul forţelor ruseşti pe Dunăre, 1853-1854. În februarie 1855, i-a succedat în calitate de comandant suprem prinţului Menşikov în vestul Crimeii, pentru a conduce rezistenţa împotriva aliaţilor. (Ann Ronan Picture Library)

Forţa expediţionară britanică era formată acum din şase divizii de infanterie (Diviziile 1, 2, 3, 4 şi Divizia Uşoară, cu Divizia Highlands separată) şi Divizia Cavalerie formată din brigăzile Uşoară, Grea şi Husari. Cu efective reduse şi afectaţi din nou de holeră (în luna iunie, francezii pierduseră 1 600 de oameni), britanicii erau limitaţi la o porţiune îngustă a liniilor de asediu orientată spre Portul Man of War şi, în cooperare cu turcii, apărau Balaclava. Francezii aveau în totalitate liniile de asediu de la vest de Portul Man of War, pe lângă Muntele Inkerman şi Gora Sapun.

Rănit în Sevastopol chiar în ziua decesului lui Raglan, 28 iunie, viceamiralul Nachimov a murit după două zile. În luna iulie, comandantul rus, prințul M. D. Gorceakov a fost supus unor presiuni din partea țarului Alexandru al II-lea pentru a-i ataca pe aliați înainte de sosirea așteptatelor întăriri ale acestora. Țarul și-a exprimat îngrijorarea față de rata zilnică a morților din Sevastopol (250), iar pe 3 august a scris despre „necesitatea de a întreprinde ceva decisiv pentru a pune capăt acestui masacru înfricoșător". Gorceakov a fost ambiguu și a convocat un Consiliu de război. Spre disperarea sa, Consiliul a optat pentru un asalt al armatei aflate dincolo de Cernaia, asupra Dealurilor Fedioukine. Aflat în convalescență după ce fusese rănit, Todleben s-a împotrivit acțiunii respective despre care a afirmat că nu avea justificare strategică și nu putea anula asediul. Avea să fie costisitoare ca vieți omenești și complet inutilă.

Bătălia de pe Cernaia

Dealurile Fedioukine se găseau la 915 metri de Gora Sapun și erau alcătuite din trei formațiuni separate, săpate de ravene adânci. Pentru a ajunge la ele de pe Creasta Mackenzie, rușii trebuiau să traverseze râul Cernaia, lat de opt metri, adânc de doi metri și mărginit de mlaștini, apoi un apeduct (canal) cu pereți verticali din zid. În apărarea Dealurilor Fedioukine, francezii aveau 18 000 de soldați cu 48 de tunuri, conduși de generalul Herbillon, care fuseseră desfășurați de ambele părți ale drumului de la podul Tractir peste Câmpia Balaclava, și stabiliseră un cap de pod la est de Cernaia, protejat de valuri de pământ.

Pe flancul drept al francezilor, la 1 830 de metri spre sud și la 2 745 de metri de Gora Sapun, se înălța Creasta Voronțov, deasupra podurilor de peste Cernaia și a apeductului. Această limbă de pământ și vecinătățile ei erau ocupate de 9 000 de sarzi și 36 de tunuri, cu un detașament de infanterie și artilerie dincolo de râu, pe Dealul Telegraph. Alte 50 de escadroane de cavalerie franceză și britanică se găseau în zona dintre Dealurile Fedioukine și Kadikoi; 20 de escadroane de cavalerie franceză, două divizii de infanterie și 12 tunuri în Valea Baidar. 10 000 de infanteriști turci și 36 de tunuri erau rezerve.

Aliații știau că rușii construiau poduri portabile pentru râu și apeduct; la rândul său, Gorceakov știa că aliații se așteptau la un atac, dar totuși era decis să-l lanseze. Pe flancul drept al rușilor, generalul N. A. Read, cu două divizii de infanterie, primise ordinul „de a ataca Fediukin [*sic!*] cu foc de artilerie și de a se pregăti pentru traversarea râului" în zona podului Tractir, dar nu avea să acționeze fără ordinul explicit al lui Gorceakov. În flancul stâng al lui Read, general-locotenent P. P. Liprandi, care conducea tot două divizii, trebuia să cucerească Dealul Telegraph cu o divizie și să aștepte alte ordine. A doua lui divizie urma să înainteze spre Ciorgun și Valea Baidar.

Pe 15 august, alertat de rapoarte privind mișcări neobișnuite pe Creasta Mackenzie, Herbillon era deja pregătit când artileria rusă a deschis focul în zorii zilei următoare. Nu este nici acum clar dacă Read a făcut-o la ordinul lui Gorceakov sau din proprie inițiativă. Dar, când o parte din Divizia 6 a lui Liprandi înainta către Valea Baidar, el și-a trimis trupele peste Cernaia la adăpostul cetii, imediat după ora 5.00. Nu după multă vreme, acei soldați aveau să se angajeze în lupte crâncene corp la corp. Anunțat de soarta lor, Gorceakov și-a adus Divizia 5 aflată în rezervă, dar, la fel ca Menșikov la Alma, nu s-a putut decide când sau unde s-o trimită. După ridicarea cetii, artileria franceză a devastat batalioanele lui Read, iar Pélissier a ordonat înaintarea întăririlor infanteriei. La ora 7.30, după ce comandantul lor fusese omorât, trupele lui Read fuseseră alungate înapoi peste Cernaia.

Sosind călare pe câmpul de luptă la ora 8.00, Gorceakov a ordonat ca opt batalioane din trupele lui Liprandi, care cucerise Dealul Telegraph, să atace spre nord-vest, către Dealurile Fedioukine, în loc să înainteze pe frontul lor, așa cum fusese stabilit. Procedând astfel, ele au fost supuse la foc de anafiladă din partea sarzilor și s-au retras în derută.

Lăsând o ariergardă pe Dealul Telegraph, Gorceakov a dat semnalul retragerii generale

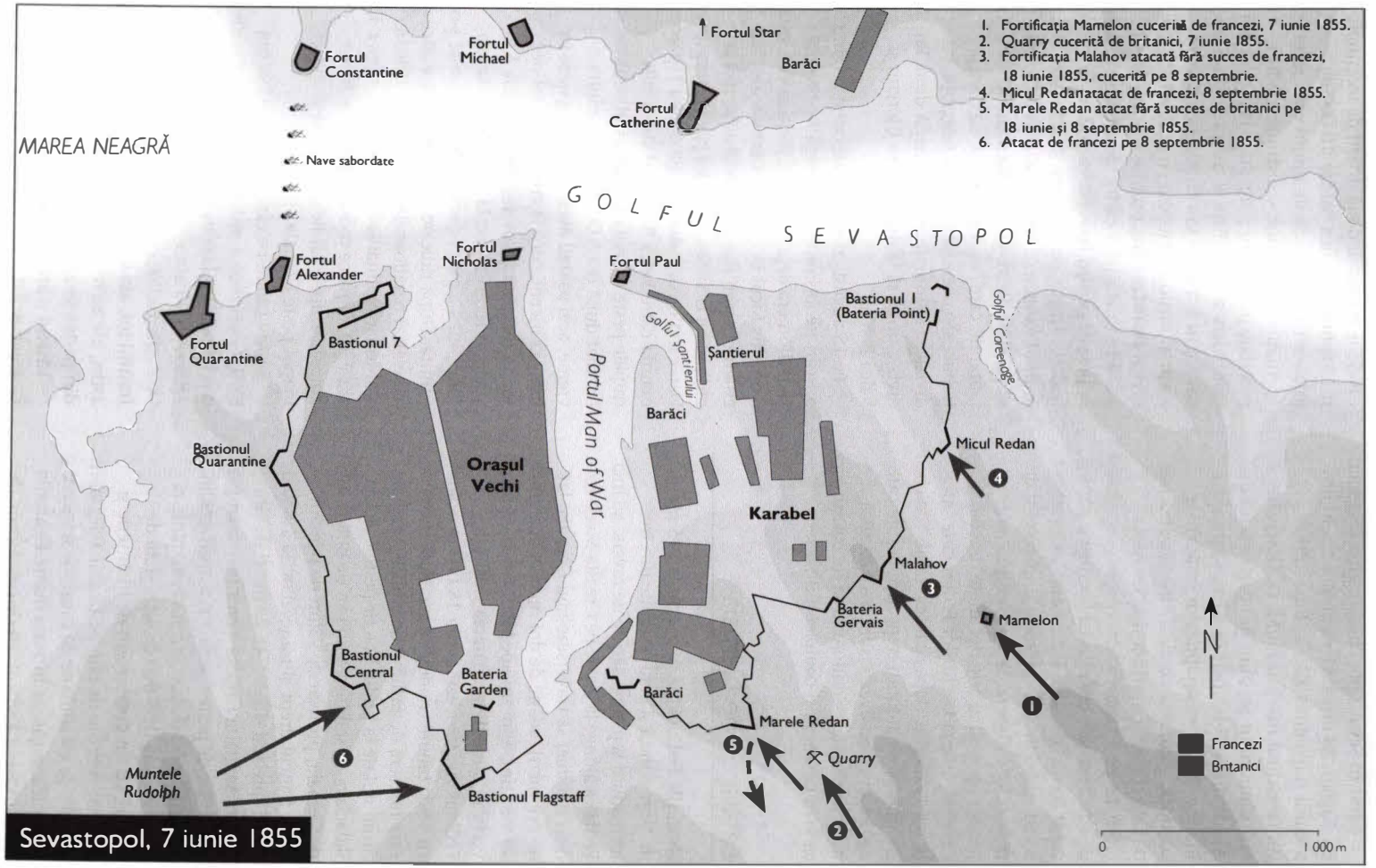
1. Fortificația Mamelon cucerită de francezi, 7 iunie 1855.
2. Quarry cucerită de britanici, 7 iunie 1855.
3. Fortificația Malahov atacată fără succes de francezi, 18 iunie 1855, cucerită pe 8 septembrie.
4. Micul Redan atacat de francezi, 8 septembrie 1855.
5. Marele Redan atacat fără succes de britanici pe 18 iunie și 8 septembrie 1855.
6. Atacat de francezi pe 8 septembrie 1855.
MAREA NEAGRĂ
Nave sabordate
GOLFUL SEVASTOPOL
Fortul Constantine
Fortul Michael
Fortul Star
Barăci
Fortul Catherine
Fortul Alexander
Fortul Nicholas
Fortul Paul
Fortul Quarantine
Bastionul 7
Golful Șantierului
Șantierul
Bastionul 1 (Bateria Point)
Golful Careenage
Portul Man of War
Barăci
Bastionul Quarantine
Orașul Vechi
Micul Redan
Karabel
Malahov
Bateria Gervais
Mamelon
Bastionul Central
Bateria Garden
Barăci
Marele Redan
Quarry
Muntele Rudolph
Bastionul Flagstaff
N
Francezi
Britanici
0
1 000 m
Sevastopol, 7 iunie 1855

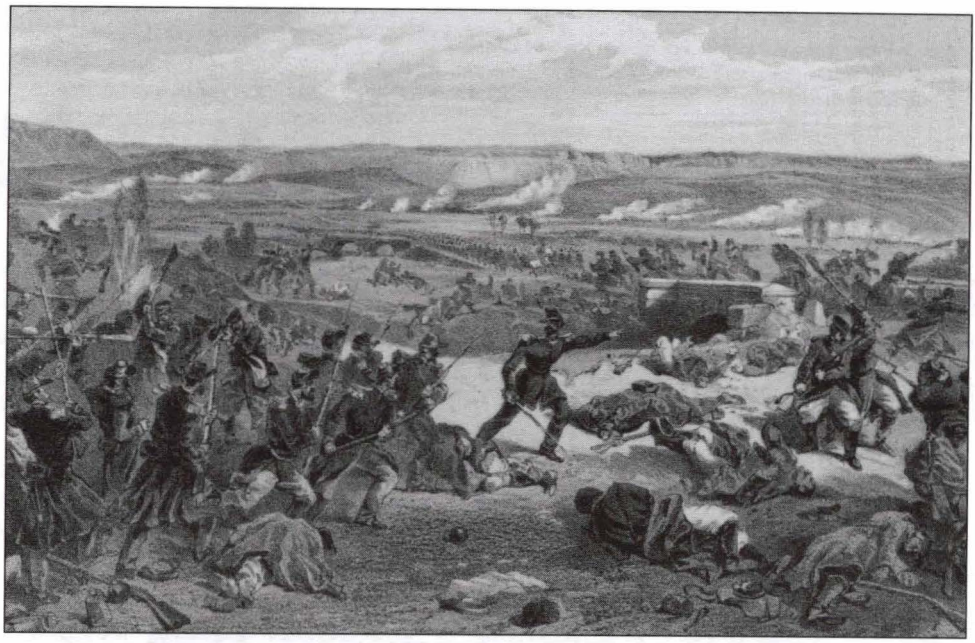

Bătălia de pe Cernaia, 16 august 1855. Trupe rusești de pe Creasta Mackenzie (fundal) trec podul Tractir (centru) și un pod îngust peste apeduct (prim-plan), dar sunt respinse de pe Dealurile Fedioukine de unități franceze care includeau zuavi. (Colecția autorului)

la ora 10.00. Bătălia de pe Cernaia (Cernaia Reka, pentru ruși) de pe 16 august durase cinci ore. Francezii suferiseră 1 800 de pierderi; la ruși au fost estimate 8 000 de pierderi (2 273 de morți); 28 de sarzi au fost omorâți.

Așa cum prevăzuse Todleben, ultimul atac al armatei ruse în Războiul Crimeii s-a dovedit atât dezastruos, cât și inutil. În fața țarului Alexandru al II-lea, Gorceakov l-a învinovățit pe Read, care murise, că nu-i îndeplinise „ordinele ad litteram" — ordine care la momentul respectiv erau interpretabile și, chiar examinate retrospectiv, rămân obscure. General-maior P. V. Veimarn, șeful statului-major al lui Read, a considerat că și în eventualitatea în care Dealurile Fedioukine ar fi fost cucerite, puterea rezervelor aliaților ar fi împiedicat orice atac asupra Gorei Sapun și i-ar fi obligat pe ruși să-și abandoneze pozițiile câștigate la căderea nopții. Feldmareșalul Paskevici a concluzionat că bătălia a fost „fără țintă, fără calcul, fără necesitate și, lucrul cel mai important, a exclus finalmente posibilitatea de a mai ataca după aceea" — o acuzare dură, însă justificată, a lui Gorceakov și a predării sale față de presiunile Moscovei. Patru divizii fuseseră folosite parțial, fără o strategie de ansamblu; majoritatea trupelor lui Liprandi și divizia de rezervă nu participaseră deloc la luptă.

Căderea Sevastopolului

Pe 17 august, 704 de tunuri aliate au început al cincilea bombardament asupra Sevastopolului. A durat patru zile, dar n-a fost urmat de așteptatul asalt asupra Marelui Redan și Malahov. Acesta a început pe 8 septembrie, după alte trei zile de bombardament (al șaselea) efectuat de 775 de tunuri britanice și franceze, 57 din ele aparținând Marinei Regale, iar 126 Artileriei Regale. În Micul Redan, 200 din cei 600 de apărători au devenit victime după 12 ore.

La vest de Portul Man of War, două divizii franceze urmau să atace bastioanele Central și Flagstaff, în timp ce divizia generalului M. E. P. M. MacMahon a atacat Malahov,

Marele Redan. Interiorul fortificațiilor din pământ, fotografiat după retragerea rușilor; arată construcția formidabilă și tunul bine amplasat. (Hulton Getty)

divizia lui Dulac a luat cu asalt Micul Redan, iar divizia condusă de la Motterouge a atacat Bateria Curtain.

Toate aceste divizii aveau să fie susținute de genişti, artilerişti, care să blocheze găurile de aprindere ale tunurilor capturate sau să le întoarcă împotriva inamicului, şi — esențial — de soldați cu scări. Divizia Uşoară şi Divizia 2, comandate de general-locotenent sir William Codrington, respectiv de general-maior J. Markham, totalizau 1 900 de oameni şi urmau să atace Marele Redan; erau sprijinite în mod similar şi precedate de soldați instruiți să ucidă puşcaşii inamici. Exitau temerile unui eventual eşec ca la 18 iunie, mai ales că zona deschisă dinaintea obiectivului rămăsese în mare parte aceeaşi. Generalul de brigadă C. A. Windham, care avea să se distingă în acea zi, i-a scris soției sale: „Este posibil, ba chiar probabil, ca aceasta să fie ultima scrisoare pe care o vei primi de la mine".

Gorceakov credea că francezii aşteptau mortiere grele şi nu vor încerca un asalt. Amiaza, când se schimbau pichetele inamicilor, a fost desemnată ora zero, dar britanicii şi francezii din flancul stâng nu atacau până ce un drapel nu avea să semnaleze că au capturat Malahov. După ce-şi aduseseră tranşeele până la numai 27 de metri de Malahov, atacul brusc al diviziei lui MacMahon i-a luat prin surprindere pe ruşi, care au fost înfrânți cu uşurință. Tunurile din Bateria Curtain, care ar fi putut trage spre Malahov odată capturate, aveau blocate găurile de aprindere, dar trupele franceze au fost alungate din Micul Redan. De aceea, Pélissier a decis să se concentreze pentru a menține Malahov, împotriva inevitabilelor contraatacuri. MacMahon i-a spus unui ofițer britanic: „Sunt aici şi voi rămâne aici", pentru ca după aceea să-i învingă pe ruşi de cinci ori.

Trupele de pe flancul stâng al aliaților au atacat la ora 14.00 şi au suferit pierderi grele, fără să cucerească bastioanele Central sau Flagstaff. Din cauza terenului stâncos, britanicii n-au putut să-şi înainteze tranşeele mai aproape de 365 de metri de obiectivul lor şi, la fel ca pe 18 iunie, au fost loviți cu foc nemilos din anfiladă de bateriile Gervais şi Garden. Deşi câțiva bărbați curajoşi (printre care unii din Brigada Navală) au izbutit să treacă de liniile defensive, ei au devenit fie victime, fie au fost respinşi. Pentru a doua oară, un atac asupra Marelui Redan eşuase. Acesta a costat 2 610 de pierderi în rândul britanicilor, din care 550 de morți, 29 fiind ofițeri.

Aşa cum prevăzuse Burgoyne, Malahov s-a dovedit a fi fortificația esențială. În asaltul final asupra acesteia, francezii au suferit 7 567 de pierderi (1 634 de morți), iar cele ale rușilor au fost estimate la 12 000 (3 000 de morți). După ce a pierdut Malahov,

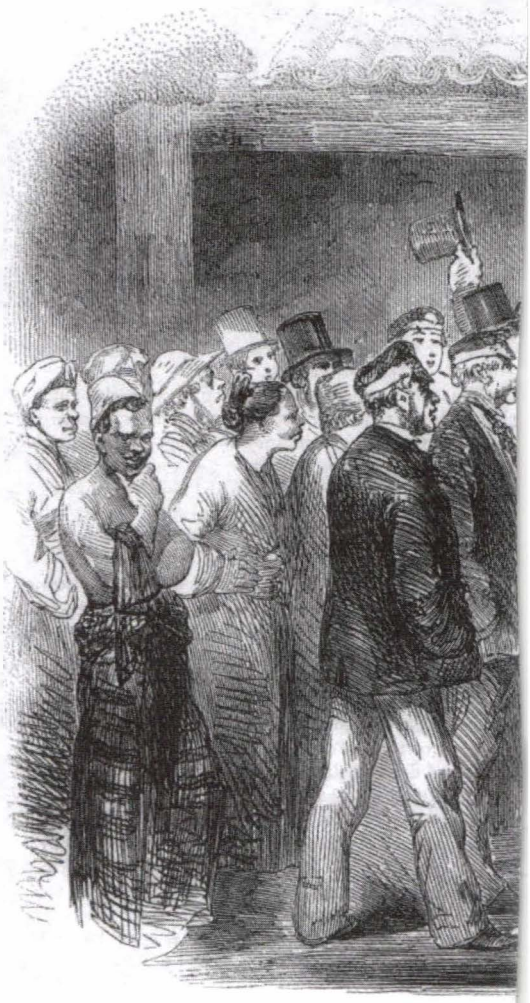

Căderea Sevastopolului. După retragerea rușilor din sudul Sevastopolului, căderea orașului a fost salutată cu satisfacție în Anglia. (Ann Ronan Picture Library)

Gorceakov a decis că sudul Sevastopolului nu putea fi apărat.

În noaptea de 8 spre 9 septembrie, rușii și-au abandonat răniții, au aruncat în aer fortificații și clădiri importante din port și au trecut în suburbia de nord peste podul de vase pregătit din timp, pe care l-au ars în urma lor.

Ziua următoare, aliații triumfători au ocupat șantierul naval și împrejurimile, susținând că Sevastopolul căzuse. Însă căpitanul Hon. Henry Clifford nu le-a împărtășit bucuria: „Am stat în Redan mai umil, mai deprimat și cu o inimă mai împovărată decât o simțisem după plecarea de acasă... Am privit spre Malahov și am zărit drapelul francez, tricolorul, înfipt pe parapetul bastionului... pe parapetul pe care mă aflam eu nu era niciun drapel". Poate să se fi gândit că dacă focul inamic n-ar fi fost îndreptat spre Marele Redan, atunci francezii din Malahov ar fi fost bombardați de bateriile care nu mai trebuiau să lupte cu britanicii. Astfel, pe 9 septembrie, tricolorul ar fi putut să nu fluture nici pe Malahov. Capturarea părții principale a Sevastopolului, cu șantierul naval și arsenalele a însemnat cu adevărat un efort aliat, mai ales că în liniile de asediu se găseau turci și sarzi.

Soarta lui Windham oferă un postscriptum interesant. În ciuda prevestirilor lui pesimiste, el a supraviețuit dezastrului de la Redan, a devenit șeful statului-major al comandantului suprem britanic din Crimeea și ulterior a fost înnobilat și avansat la gradul de general-locotenent.

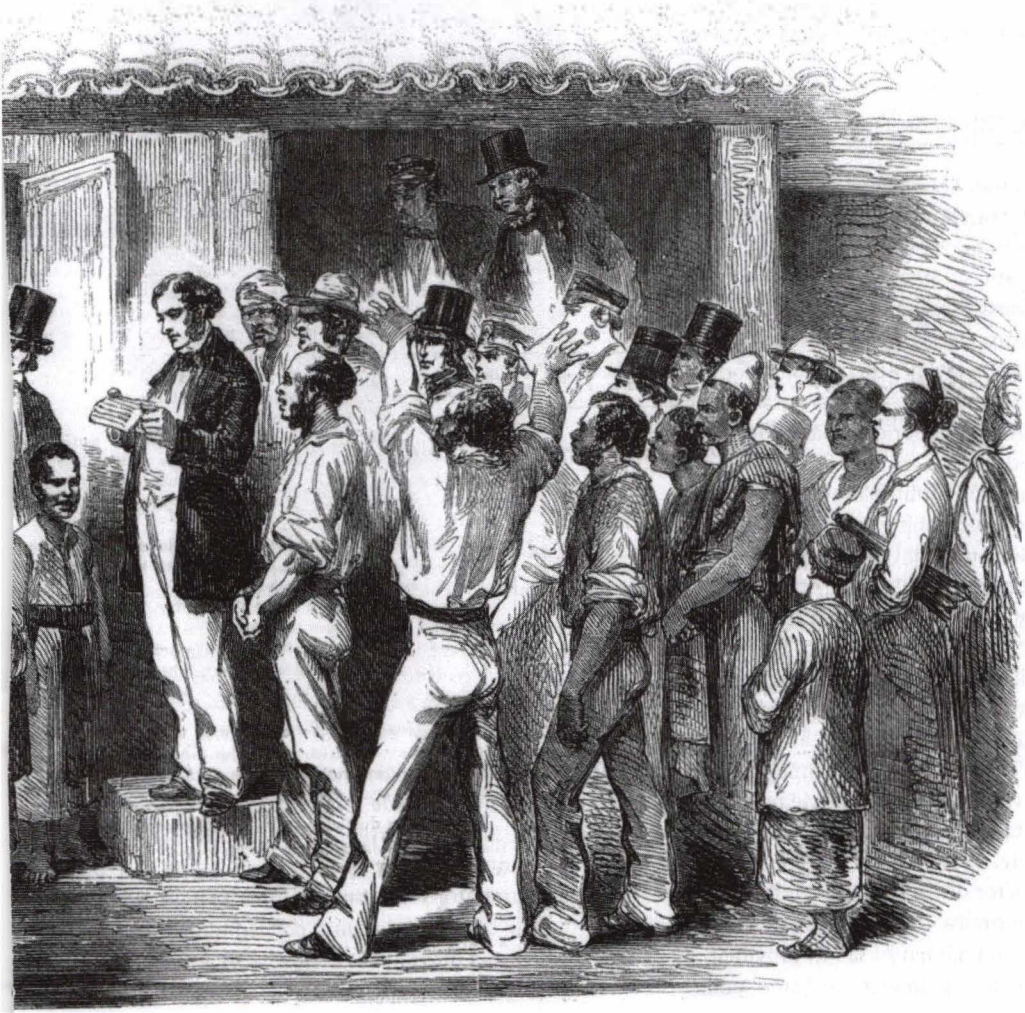

Căpitanul Lewis Edward Nolan

— La atac, sir? Ce să atacăm? Ce tunuri, sir? Îndreptându-şi braţul către capătul văii, căpitanul Nolan a replicat:
— Acolo este inamicul vostru! Acolo sunt tunurile voastre! Potrivit lordului Lucan, comandantul Diviziei Cavalerie, acestea au fost ultimele cuvinte dintre cei doi bărbaţi, care au trimis la distrugere Brigada Uşoară. Însă până şi le-a reamintit, Lucan fusese acuzat de lordul Raglan că pierduse brigada, iar Nolan nu se mai putea apăra, deoarece fusese omorât aproape imediat după începerea şarjei.

Tinereţea şi începutul carierei

Lewis (sau Louis) Edward Nolan, un bărbat zvelt, brunet, cu mustaţă cochetă, a fost un ofiţer inferior neobişnuit. Vorbea cinci limbi europene şi câteva dialecte indiene. Era călăreţ desăvârşit, servise într-o armată străină şi publicase două cărţi despre cavalerie, jucând rolul de model pentru ilustraţiile lor. Proiectase o şa de cavalerie, spre marea satisfacţie a ducelui de Cambridge. Născut în 1818 în Canada, Lewis era al doilea fiu al căpitanului de infanterie John Babington Nolan, iar bunicul lui, Babington Nolan, luptase în cavaleria uşoară. Prin urmare, Lewis avea o descendenţă militară impresionantă.

După ce s-a întors din Canada şi a locuit pentru scurt timp în Scoţia, familia s-a mutat la Milano, pe atunci parte a Imperiului Austriac, unde tatăl lui Lewis a devenit viceconsul britanic. La 14 ani, Lewis a intrat în calitate de cadet în Regimentul 10 Husari Imperiali şi Regali, o unitate maghiară din armata austriacă, unde a devenit cunoscut ca Ludwig. Avându-l ca tutore pe renumitul instructor de călărie colonelul Haas, de la Universitatea Tehnică de lângă Viena, el a servit cu regimentul său în provincii maghiare şi poloneze, câştigând laude

Căpitanul Lewis Edward Nolan (1818-1854). Ca aghiotant al generalului din Crimeea, a transmis ordinul fatidic care a dus la şarja Brigăzii Uşoare, în care a fost ucis. (Ann Ronan Picture Library)

oficiale pentru măiestria în mânuirea sabiei şi pentru abilităţile de călăreţ. În 1838, când era în Anglia, a participat la serbările prilejuite de încoronarea reginei Victoria, iar anul următor s-a întors la familia sa în Scoţia, sub pretextul unui concediu medical. Nolan n-a mai revenit niciodată în armata austriacă.

Pe 15 martie 1839, a fost numit în Regimentul 15 Light Dragoons al armatei britanice, cu care a plecat pe mare spre India, unde n-a rămas multă vreme. În martie 1840, a primit concediu medical pe doi ani, deşi nu există nicio dovadă că ar fi fost bolnav. Întors în Anglia în iunie 1841, a fost avansat la gradul de locotenent, iar în martie 1842 a fost transferat la baza de antrenament a cavaleriei de la Maidstone pentru un curs avansat de instructor de călărie. Acolo l-a impresionat pe instructor, sergentul R. Henderson prin „firea sa amabilă, bunătatea şi comportamentul cu adevărat fascinant" şi devotamentul faţă de uniforma militară. În mai 1843, Nolan a revenit în India, iar anul următor a devenit instructorul de călărie al Regimentului 15 Light Dragoons. Activitatea lui „energică şi plină de entuziasm" i-a adus cuvinte elogioase din partea unui general aflat în inspecţie. Pe plan social, a fost remarcat ca un concurent excelent la competiţiile de curse militare şi un participant conştiincios la recepţii, baluri şi parade. Numirea sa ca aghiotant al comandantului suprem în Madras a fost urmată de cea ca aghiotant al guvernatorului.

La 31 de ani, Nolan îşi câştigase deja un renume, dar nu participase la nicio bătălie şi nici nu avea s-o facă până la Crimeea. În martie 1850, la două luni după decesul tatălui său, a fost avansat în grad de căpitan, iar în ianuarie 1851 şi-a luat din nou concediu de boală pe doi ani. A rămas în Marea Britanie câteva luni, după care a călătorit prin Europa, pentru a observa manevrele corpurilor de cavalerie din Rusia, Suedia şi Prusia. În 1852, a fost numit la conducerea bazei de antrenament a Regimentului 15 Light Dragoons de la Maidstone şi a detaşamentului regimentului la funeraliile ducelui de Wellington. Pe când era la Maidstone pentru a doua oară, şi-a publicat cele două cărţi: *The Training of Cavalry Remount Horses, A New System* (1852) şi *Cavalry: Its History and Tactics* (1853). *The Illustrated London News* a numit-o pe cea din urmă „o carte capitală, scrisă cu ştiinţa deplină a subiectului, practică, dar şi teoretică", iar general-maior G. B. McClellan a lăudat analiza lui Nolan, bazată pe o studiere exhaustivă a istoriei militare.

Crimeea

Somerset Calthorpe, aghiotantul şi strănepotul lui Raglan, îl considera pe Nolan „un ofiţer care, în mod just, este foarte bine privit de autorităţi". Reputaţia îi era atât de bună, încât a fost trimis în Turcia înaintea sosirii Forţei expediţionare, ca să cumpere cai pentru cavaleria din ţara respectivă şi Siria. A fost numit aghiotant al generalului de brigadă Richard Airey, care comanda prima brigadă a Diviziei Uşoare, pe care l-a urmat când s-a mutat la cartierul general al lui Raglan, în calitate de intendent-general.

A doua zi, după ce armatele aliate au început să înainteze către sud de pe plajele de debarcare din Crimeea, „bravul şi cutezătorul căpitan Nolan" a primit botezul focului în timpul încăierării de pe râul Bulganek şi se spune că ar fi zis: „Rușii sunt niște țintași ai naibii de proști". Pe 20 septembrie, în timpul Bătăliei de pe Alma, „impetuosul Nolan", cum l-a descris un contemporan, a transmis mesaje şi ordine înainte şi înapoi. După aceea, el l-a acuzat pe Lucan înaintea lui W. H. Russell, corespondentului ziarului *The Times*, pentru că nu trimisese cavaleria după rușii care fugeau.

Nolan a însoţit armata aliaţilor care a ocolit Sevastopolul, pentru a-l asedia de pe platoul muntos din sud, şi a continuat să critice folosirea lipsită de imaginaţie a cavaleriştilor, şi îndeosebi a cavaleriei uşoare. El considera mult prea restrictiv rolul ei tradiţional de raiduri, urmărire a trupelor inamice învinse după bătălie şi întreprinderea de incursiuni de cercetare.

După ani, sergentul Henderson şi-a reamintit: „Poate că pare bizar, dar ţin minte că descriind cazul ipotetic al cavaleriei şarjând pe câmpie, căpitanul [pe atunci locotenent] Nolan a desenat cu o bucată de cretă pe peretele magaziei intendenţei din cazarma Maidstone o schiţă care figura aproape identic poziţiile artileriei ruse şi ale cavaleriei uşoare britanice în Bătălia de la Balaclava; ceea ce n-a fost tocmai corect a fost rezultatul. El presupunea captura sigură a tunurilor într-un astfel de caz."

Nolan credea că, după prima salvă, timpul necesar artileriștilor pentru rearmarea tunurilor care se încărcau prin gura țevii ar fi îngăduit unei șarje de cavalerie să cucerească o baterie. Neștiind asta, dar iritat de criticile formulate de Nolan pe câmpul de bătălie, lordul George Paget, adjunctul lui Cardigan, a remarcat dispreţuitor: „El scria cărți, se supraestima ca fiind grozav și se exprimase deja vehement la adresa cavaleriei".

Bătălia de la Balaclava

În dimineața de 25 octombrie 1854, Nolan se afla pe o poziție deasupra Câmpiei Balaclava și a văzut când Brigada Grea a respins escadroanele rusești peste Creasta (Șoseaua) Voronțov. Natura lui impulsivă și furia față de ceea ce considera incompetența lui Lucan erau o combinație periculoasă. S-a repezit în jos pe pantă, purtând decisivul ordin al patrulea.

Înainte să fi pornit „pentru a împiedica inamicul să plece cu tunurile", Nolan a primit „instrucțiuni precise" din partea lui Raglan și a superiorului său, Airey. Este greu de crezut ca vreunul dintre ei să-i fi spus ca brigada să înainteze prin vale pentru a ataca tunurile rusești din capătul opus. Situat între cele două brigăzi, despărțite de Creasta Voronțov, Lucan nu putea să vadă nici redutele, nici tunurile din capătul văii. De aceea a rezultat confruntarea, se pare dură, dintre el și Nolan.

După ce a transmis ordinul, Nolan s-a alăturat Regimentului 17 Lancers și a călărit în spatele lordului Cardigan, care comanda brigada. Înainte să fi înaintat prea mult, el a galopat pe neașteptate, l-a depășit pe Cardigan și a răcnit, fluturându-și sabia și privind către brigadă. Imediat a fost ucis de explozia unui obuz și intențiile lui nu vor fi niciodată cunoscute.

S-a presupus că înțelesese brusc că înaintau către tunurile greșite, dar, potrivit lui Henderson, Nolan credea că șarja la galop a cavaleriei ușoare putea cuceri tunurile. Este posibil ca, prin gestul său, Nolan să nu fi încercat să redirecționeze Brigada Ușoară, ci să-l fi determinat pe Cardigan să accelereze, deoarece nu avea experiență de război și urma procedura de manual a creșterii treptate a vitezei.

Adevărul nu va fi niciodată cunoscut și nici replicile schimbate între Nolan și Lucan. Inițial, Lucan l-a învinovățit pe Nolan pentru dezastrul care a urmat și, la urma urmelor, este posibil să aibă dreptate. De aceea, în mod justificat, o placă comemorativă din biserica Sfânta Treime din Maidstone consemnează că Nolan „a căzut în fruntea brigăzii de cavalerie ușoară în șarja de la Balaklava [*sic!*]".

George Charles Bingham, general-locotenent lord Lucan (1800-1888). Comandantul Diviziei Cavalerie din Forța expediționară britanică. A interpretat greșit ordinul lui Raglan și a trimis Brigada Ușoară la distrugere în Bătălia de la Balaclava. A obiectat față de criticile aduse de Raglan acțiunii sale și a fost rechemat din Crimeea, în februarie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

Femei în război

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, soldații și familiile lor erau tratați cu indiferență. Câteva pături atârnate peste o frânghie de-a latul unei barăci-dormitor lungi, în scopul unei intimități superficiale, îi despărțea pe burlaci de familiști. Cu excepția dormitoarelor comune, nu existau alte posibilități de cazare, așa cum nu existau nici pentru cei rămași în urmă, după ce regimentele porneau în campanie. Fiecare regiment avea voie să ia în mod oficial câte șase femei, care să deservească soldații.

Femeie în bivuacul Regimentului 4 Dragoon Guards. Fiecare regiment avea dreptul să ia șase femei care ajutau la gătit și spălat. (Corbis)

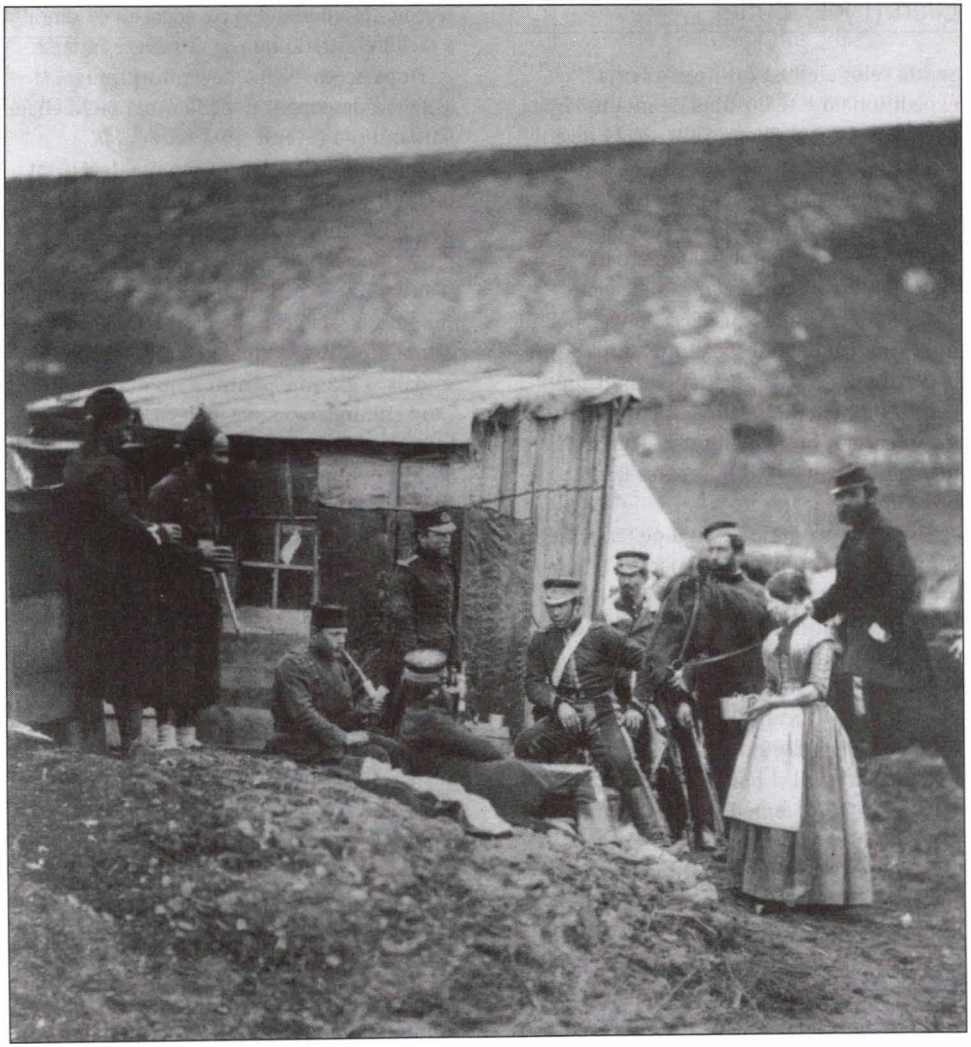

Confruntat cu dovezi că unele regimente plecaseră în Turcia însoțite de câte 30 de femei, care fuseseră apoi abandonate „să se descurce singure în continuare", ducele de Newcastle (secretarul de stat pentru război și colonii, în 1854) a considerat că „soldații vor fi nemulțumiți, dacă nu beneficiază de ajutorul femeilor pentru spălat și alte scopuri pentru care însoțesc în general armata". Deși viața le putea fi grea și periculoasă, concurența pentru însoțirea unui regiment era acerbă. Cele rămase acasă aveau să îndure probabil un trai sordid, bazându-se doar pe mila celor care se ocupau de săraci.

Ellen (Nell) Butler

Soarta celor alese să însoțească Forța expediționară este ilustrată de întâmplările prin care a trecut Ellen (Nell), de 24 de ani din Portsmouth, soția soldatului Michael Butler din Regimentul 95, care a plecat pe mare cu regimentul din portul ei natal, pe 7 aprilie 1854. În timpul călătoriei desfășurate pe furtună până în Turcia, ea și celelalte femei au fost ținute în cală și Nell a izbucnit în lacrimi când a ieșit pe punte, după sosirea la destinație. Nu s-a bucurat de mult timp pentru odihnă. Strângându-și puținele lucruri într-o pătură, ea s-a alăturat în scurtă vreme marșului spre uscat, fiind uneori lăsată să urce într-un car tras de boi.

În prima noapte petrecută pe țărm, Nell și soțul ei și-au instalat cortul, fără să știe, pe un mușuroi, iar la trezire au descoperit că majoritatea rațiilor le fuseseră devorate de furnici. Când armatele au invadat Crimeea, Nell a însoțit regimentul, dar n-a debarcat imediat și a încercat, fără succes, să-și zărească soțul pe plajă, folosind o lunetă împrumutată. După ce bolnavii și răniții au început să sosească la bord, femeile au fost trimise din nou în cală. Într-o noapte, Nell a auzit strigându-se de pe punte către o barcă ce amarase: „Trimite-i numai pe vii, prostule! În ultimul lot au fost trei morți!"

În cele din urmă, a aflat că Michael era în Balaclava, unde suferea de febră. După ce a reușit să ajungă acolo la bordul unei nave cu aburi, Nell a căutat în zadar prin navele-spital ticsite din port, din ce în ce mai disperată. „Imaginile pe care le-am văzut", a notat ea, „mi-au umplut ochii de lacrimi." Deodată s-a auzit strigată: „Soră, vino aici și ține mâinile bărbatului ăsta, până-i tai piciorul!" În ciuda unei sticle de brandy, unicul anestezic disponibil, soldatul rănit a rămas conștient pe toată durata chinului său. Nell și-a reamintit cu oroare: „Medicul a luat un cuțit lung și strălucitor și un fierestrău. Am trecut peste orice teamă și m-am ținut de mâinile bărbatului pentru a mă ajuta și pe mine în aceeași măsură în care-l ajutam pe el. Puteam auzi hârșâitul fierestrăului". Lesne de înțeles, a leșinat și a fost certată de medic când și-a revenit. „N-am izbutit să cos artera aia ca lumea!", a răcnit el, străduindu-se să salveze situația.

După aceea, Nell a devenit infirmieră și astfel l-a descoperit până la urmă pe Michael. Bărbatul și-a revenit și s-a reîntors la regimentului său, dar nu și-a mai recăpătat niciodată puterea inițială. Între timp, pe măsură ce numărul răniților a crescut, proviziile s-au împuținat. În noul rol, Nell și-a rupt fustele pentru a improviza pansamente și a folosit saci vechi de pesmeți pentru cataplasme. A uns sfoară cu un amestec de smoală și grăsime pentru a nu putrezi, atunci când chirurgii n-au mai avut cu ce coase rănile. În decursul câtorva bombardamente asupra Sevastopolului și atacuri împotriva fortificațiilor rusești, ca Redanul, pământul se zguduia sub mesele de operație. Odată un obuz a căzut la nici nouă metri de Nell, însă ea a rămas neatinsă. N-a scăpat însă de degerături la brațul drept în iarna grea din 1854-1855 și a suferit, de asemenea, de scorbut. Când Michael a fost trimis acasă invalid, în urma unei răni grave, Nell l-a însoțit.

N-au fost primiți ca eroi și nici nu s-au bucurat de securitate financiară. După luni de căutare, Michael a găsit o slujbă la șantierul naval Portsmouth, dar sănătatea îi fusese șubrezită iremediabil și a murit prematur. De acum brațul degerat al lui Nell se atrofiase, dar femeia s-a ocupat vitejește de croitorie pentru a suplimenta cei 2 șilingi și 10 penny primiți săptămânal ca ajutor pentru săraci. Comitetul Fondului Patriotic național,

înființat pentru ajutorarea văduvelor și familiilor afectate de război, a decis că „nu există suficiente dovezi că soldatul Butler a murit în urma efectelor Războiului Rus".

Nell nu s-a dat bătută, ci s-a alăturat altor văduve, pentru a insista să i se facă dreptate. În cele din urmă, Parlamentul a acceptat ca văduvele de război să primească 5 șilingi și 25 penny săptămânal. Când Nell avea aproape 80 de ani, până și ajutorul acela i-a fost luat. Cu o lună înainte să moară, ea a scris: „Visez adesea și mă trezesc înspăimântată, pentru că l-am văzut pe Michael de două ori în ultima lună. Mă striga, spunând: «Nell, Nell, vino, fiindcă altfel ei îți vor frânge inima»". A murit în 1909, la 79 de ani și a fost îngropată cu onoruri militare în orașul natal. Pe sicriu, pe o plăcuță din bronz scria: „Ellen Butler, veterană a Crimeii".

Frances (Fanny) Duberly

Experiențele altei femei care a mers în Crimeea au fost complet diferite. Nell Butler își scrisese memoriile într-un caiet, pe care după aceea l-a ținut în sertarul unei servante. Doamna Frances (Fanny) Duberly a ținut un jurnal detaliat, care a fost publicat. La de 20 de ani, ea s-a măritat cu căpitanul Henry Duberly, cu zece ani mai vârstnic, casierul Regimentului 8 Husari. Iubitoare de cai, călăreață pasionată și desăvârșită, Fanny a devenit populară printre ofițerii regimentului ca „nevasta cavaleristă" și și-a urmat soțul în campanie pe propria cheltuială. Mediul lui Fanny diferea așadar de cel al lui Nell Butler. Unica similitudine a fost că ambele au mers în Crimeea.

Împreună cu alte soții de ofițeri, Fanny a plecat din Devonport, pe 25 aprilie, la bordul velierului *Shooting Star*. Caii, inclusiv iapa sură a lui Fanny, erau ținuți în cală cu pântecele înconjurate de banduliere din prelată, care erau prinse de plafon. Erau puși pe două rânduri, față în față, iar între ei se aflau iesle din lemn. Haosul era previzibil, în condiții de mare agitată, iar în Golful Biscaya aveau loc regulat furtuni. Arborele principal și artimonul velierului s-au rupt, iar oamenii s-au străduit să evite copitele animalelor speriate, în timp ce bolnavii și răniți strigau întruna. Cinci cai, printre care și iapa lui Fanny, au fost pierduți în decursul voiajului. După o lună, s-a ajuns însă în Dardanele, unde soarele strălucea, iar moralul oamenilor a crescut.

Fanny a consemnat în jurnalul ei că regimentul a început să debarce la Scutari înainte de a ocupa cazarma din apropiere pe 23 mai, dar atracția cazării pitorești a pălit repede înaintea descoperirii că dormitoarele erau deja locuite de nenumărați purici și șobolani. Ofițerii au revenit în grabă pe *Shooting Star*.

Când s-a primit ordinul de plecare spre Varna, comandantul diviziei (lordul Lucan) le-a interzis femeilor să părăsească Scutari. Nu ținuse însă seama de ingeniozitatea lui Fanny. Ea a coborât de pe corabie, dar înainte îi convinsese pe doi marinari s-o îmbarce din nou după căderea nopții. Ascunsă în cală, a suferit pe durata repetatelor amânări, până când velierul a pornit pe 31 mai. Atunci, cu Lucan rămas departe, pe țărm, în cartierul general al diviziei, Fanny a ieșit pe punte și a privit cu dispreț hotelul d'Angleterre unde se refugiaseră alte soții de ofițeri.

Fanny mergea la război. Debarcarea la Varna pe 1 iunie s-a dovedit destul de dezorganizată, iar cortul soților Duberly a fost ridicat pe întuneric, la 1,6 kilometri de oraș. Ei au plecat de acolo abia pe 5 iunie, într-un „trap" de opt ore până la tabăra permanentă de la Devna, sub soarele arzător, înconjurați de nori de praf și de muște. Situația s-a înrăutățit după sosirea în scurt timp a întregii Divizii Ușoare, mai ales din cauza hranei. „Ouăle stricate... și laptele acru" erau la ordinea zilei, spre dezgustul lui Fanny. Pe 2 iulie, o furtună violentă de praf a acoperit toată tabăra cu colb alb și bălegar de cal. În plus, lordul Cardigan, comandantul Diviziei Ușoare, s-a dovedit o adevărată pacoste, prin torentul de reglementări mărunte și instrucții nesfârșite. Nemiloasă, Fanny spera „să-și vâre capul într-un prezervativ, de unde să nu-l mai scoată niciodată... nu are sentimente nici pentru

Frances (Fanny) Duberly. Călăreață desăvârșită, al cărei jurnal din Crimeea a fost publicat ulterior. Aici cu soțul ei Henry, casier al Regimentului 8 Husari. (Hulton Getty)

oameni, nici pentru cai". În scurt timp, mulți au fost afectați de diaree sau dizenterie, după care holera a început să facă victime.

Mutarea întregii tabere de cavalerie în alt loc a adus prea puțină ușurare. Ocaziile pentru destindere, care s-o distragă de la probleme, erau rare.

Totuși, Fanny a desenat multe peisaje din jur. Pe 10 august, ea a călărit 24 de kilometri până la Șumla, ocupat de turci, un oraș „pitoresc de murdar". În camera de hotel în care s-a odihnit, „gândacii m-au invadat și hoarde de purici le-au urmat exemplul. Un șoricel cu ochi vioi mă privea sfios dint-un colț". Excursia pe care o visase relaxantă s-a dovedit astfel un eșec.

În drum spre Varna, unde Brigada Ușoară avea să se îmbarce spre Crimeea, ea a zărit pe 29 august „pădurea de catarge, drapelele și pavilioanele pentru semnalizare" ale flotei de invazie. I s-a interzis să plece, însă a urcat la bordul navei *Himalaya*, deghizată ca soție a unui soldat bolnav, dar nava cu aburi a plecat din port abia în după-amiaza de 5 septembrie. Între timp, holera lovise din nou și „chipuri ce ar fi trebuit să fie bronzate de soare și vânt erau palide" de frică. Pe 13 septembrie, navigând în apropiere de țărm, Fanny a putut vedea, chiar și fără lunetă, o scenă pastorală, cu case, vite și lanuri de porumb în peninsula Crimeea. După ce portul Eupatoria s-a predat, Fanny l-a explorat călare, însoțită de noul

guvernator britanic. „După plimbare, am intrat în una din locuințele părăsite, unde am găsit un pian cu coadă — primul la care am cântat după foarte mult timp!"

A doua zi a început debarcarea. Ca și Nell Butler, Fanny Duberly a privit-o din depărtare. Regimentul 8 Husari n-a debarcat decât pe 16 septembrie, când Fanny a prezis că Sevastopolul va cădea „în câteva zile". Între timp, ea a mers să-și vadă soțul, dar a putut privi doar de pe navă cum trupele aliate și-au început, pe 19 septembrie, marșul spre sud. În aceeași după-amiază, a auzit salve îndepărtate, care proveneau, deși n-o știa, de la încleștarea minoră de pe râul Bulganek, și s-a îngrijorat în privința lui Henry. A doua zi, zgomote intermitente ale bătăliei de pe Alma au ajuns până la trupele din Eupatoria și neliniștea lui Fanny a sporit. Un raport fals că „toți bieții noștri cavaleriști au murit" a tulburat-o, însă, până la urmă, a sosit informația certificată că Henry supraviețuise. Fiindcă fusese atât de speriată, temându-se că ar putea rămâne văduvă, Fanny a decis să nu se mai despartă niciodată de soțul ei.

A ajuns la Balaclava, unde a preferat să stea la bordul navei, decât într-un cort pe țărm, dar a vizitat frecvent tabăra cavaleriei și liniile de asediu. Într-o seară, a stat „pe coama unui deal... cu Sevastopolul sortit pieirii sub picioarele noastre și luna palidă deasupra; a fost într-adevăr o clipă care merita o sută de ani de existență monotonă".

Pe 25 octombrie, în dimineața bătăliei de la Balaclava, a primit de la Henry un bilet care o anunța că începuseră luptele: „Nu pierde timpul, ci vino cât poți de repede; nu mai aștepta micul dejun". Grăbindu-se peste câmpie, deoarece redutele turcești fuseseră deja cucerite, ea a ajuns pe înălțimi la timp pentru a observa acțiunea „Linia roșie subțire" și șarjele de cavalerie care i-au urmat. Fiind casier, Henry n-a făcut parte din șarja dezastruoasă a Brigăzii Ușoare, dar Fanny a petrecut o „noapte lugubră", reamintindu-și măcelul îngrozitor în care pierise soțul cameristei ei.

Când serviciile de aprovizionare și transport s-au împotmolit înaintea Sevastopolului, Fanny și-a consemnat cu amărăciune părerile despre incompetența administrativă, care dusese la suferințe mari printre oameni și cai și transformase Balaclava într-un „sat de case și bordeie ruinate, de o mizerie greu de imaginat". De la bordul navei *Sans Pareil*, ea a fost martoră la furtuna devastatoare de pe 14 noiembrie 1854: „portul clocotea și era acoperit cu spumă... Abia mi-am putut ține echilibrul pe punte, deși mă țineam strâns de balustradă."

Condițiile s-au îmbunătățit odată cu sosirea primăverii și a vremii calde. Fanny a călărit în „valea morții", unde „am cules buchete de flori și ne-am gândit — ah, ce trist! — la floarea cavaleriei engleze, care fusese secerată și călcată în picioare". Trupele au organizat concursuri de călărie pe câmpie și Fanny s-a gândit că poate ar trebui să-și redenumească jurnalul „Calendarul primăverii". După cucerirea sudului Sevastopolului în septembrie, Fanny și Henry au explorat ruinele Redanului, unde se pierduseră atâtea vieți, apoi au intrat în portul propriu-zis. Femeia a avut un șoc. „Crezuserăm că orașul era aproape neafectat; din depărtare, părea liniștit, alb și frumos, dar zidurile ruinate, acoperișurile ciuruite, cupola verde a bisericii, despicată și sfâșiată, spuneau cu totul altă poveste."

Fanny Duberly a fost singura soție de ofițer care a participat la toată campania. Regina Victoria însă i-a considerat comportamentul nedemn pentru o lady, a refuzat ca jurnalul publicat să-i fie dedicat, ba chiar a ignorat-o în timpul unei parade, când una dintre odraslele regale i-a arătat-o. La scurt timp după întoarcerea în Anglia, Fanny și Henry au plecat în India. Acolo ea a fost numită „eroina din Crimeea", similar cu epitaful lui Nell Butler. De fapt, cele două femei au dus existențe complet diferite în Crimeea, subliniind deosebirile sociale din epocă.

Experiența lui Fanny nu s-a apropiat nici de suferința celor 250 de neveste care și-au însoțit bărbații, dar au fost părăsite în Turcia sau Bulgaria, când regimentele au plecat mai departe. Însoțite de copiii lor, unii nou-născuți, ele au fost găsite abandonate în beciurile întunecoase și insalubre ale faimosului spital Barrack din Scutari, multe zăcând „pe un maldăr de zdrențe". Câteva aveau să fie îngropate anonim ca „Femeie".

Când armele tac

Panmure i-a subliniat reginei Victoria „această mare izbândă... Entuziasmul este uriaș". Cu toate acestea, prințul Gorceakov continua să aibă o armată puternică în suburbia nordică a Sevastopolului și trupele terestre continuau să stea la pândă dincolo de Cernaia, totalizând după estimarea lui sir James Simpson: „13 sau 14 divizii de infanterie, numeroase piese de artilerie și cazaci fără număr".

Extazul s-a transformat rapid în critici acerbe, când s-a înțeles că inamicul nu va fi zdrobit curând. Palmerston s-a lamentat că „cele două armate ale noastre par dispuse să se tolănească pe lauri și să conviețuiască în fraternitate cu rușii", iar regina l-a acuzat pe Simpson de „dovedirea unei lipse totale de energie mintală". Panmure și-a exprimat în mod acid neplăcerea, prin mesaje lungi către comandantul britanic, care a subliniat imposibilitatea de atacare a suburbiei nordice fără a expune Balaclava la atac dinspre Creasta Mackenzie. După aceea, a dezvăluit că salvele inamice peste Golful Sevastopol făcuseră „greu de apărat" zonele sudice ale orașului și cauzaseră retragerea trupelor aliate. În mod evident, Sevastopol nu fusese cucerit.

Simpson a reacționat față de criticile furioase ale lui Panmure, declarând „mă simt umilit și dezgustat", apoi a demisionat. Pe 11 noiembrie 1855, el a predat comanda generalului sir William Codrington, care a repetat evaluarea predecesorului său: „Inamicul deține la fel de mult control asupra portului ca și noi... acesta este de fapt un canal larg cu apă, supus focului din ambele tabere". Practic, era un impas militar. Și francezii au fost pe punctul de a-și schimba comandantul suprem. Frustrat de lipsa oricărei înaintări, Napoleon al III-lea a fost gata în câteva rânduri să-l demită pe Pélissier.

Ieșiți dintre ruinele din sudul Sevastopolului, în afara razei de bătaie a artileriei inamice, cel puțin soldații de pe Platoul Cherson s-au bucurat de o a doua iarnă mai blândă. Casierul Dixon a spus: „Drumurile noastre sunt excelente și calea ferată este drenată excepțional, așa că nu mai există temerea că transporturile vor avea de suferit în iarna asta. De asemenea, acum avem provizii pentru minimum șase săptămâni în avans". Nu în cel din urmă, grație influenței Florencei Nightingale, serviciile medicale s-au îmbunătățit în asemenea măsură, încât au putut oferi ajutor francezilor.

Kinburn și Kars

Pentru a domoli guvernele de acasă, o expediție aliată a fost organizată spre vărsarea fluviului Nipru, pe țărmul nord-vestic al Mării Negre. Britanicii ar fi preferat să debarce la Kaffa (Teodosia), pe coasta sudică a Crimeii, la est de Balaclava, pentru a amenința armata terestră inamică și a întrerupe liniile de aprovizionare, care continuau să fie utilizate prin nord-estul Crimeii. Însă, pe 7 octombrie, francezii și-au impus punctul de vedere și zece transportoare, purtând 10 000 de soldați britanici și francezi, au pornit din Kamiesci. Erau protejate de o flotilă puternică de aproape 40 de nave, printre care unele speciale, înarmate cu mortiere și trei „baterii plutitoare cu aburi" dotate cu tunuri de calibru greu pentru asediu. Obiectivele imediate erau fortărețele Kinburn și Oceakov, care acopereau intrarea pe Nipru, pe care se ajungea la baza navală Nikolaiev și capitala provincială Herson.

După ce a simulat că se îndreaptă către Odessa, expediția a ancorat în apropiere de Kinburn, pe 14 octombrie. Apoi, canonierele au măturat o plajă aflată la 5 kilometri în amonte pe limba de pământ care ducea la fortăreață, unde, sub conducerea generalului

de brigadă Hon. A. A. Spencer, două brigăzi de infanterie britanice, susținute de genișți, artilerie și cavalerie, au debarcat în partea dreaptă; unități franceze conduse de generalul A.-F. Bazine au debarcat în partea stângă. În cursul dimineții de 17 octombrie, Kinburn a fost bombardată de pe uscat și de pe mare. La amiază s-a consemnat prima spărtură în ziduri, iar după trei ore garnizoana de 700 de soldați s-a predat cu 80 de tunuri. În ziua următoare, rușii au aruncat în aer Oceakov și s-au retras spre nord. Cavaleria aliată a cercetat hinterlandul, dar a devenit clar că nu se putea avansa înainte de venirea iernii, astfel încât corpul principal a revenit în Crimeea, lăsând în Kinburn o garnizoană mică pentru repararea avariilor și pregătirea în vederea reluării operațiilor, în 1856. După ce rușii au întărit căile de acces spre Nikolaiev și Herson, până și armata aceea a fost retrasă, iar inutila expediție militară a ajuns la finalul lipsit de glorie.

Nici veștile din Armenia, unde Kars rămânea sub asediu, nu erau mai încurajatoare. În vara anului 1855, s-au intensificat atacurile rusești asupra garnizoanei de acolo, dar Omer Pașa nu și-a putut convinge nici propriul guvern, nici pe aliați că ar trebui să ia trupe din Crimeea pentru a-l ajuta. În cele din urmă, el a părăsit peninsula pe 6 septembrie, fiind urmat pe 29 septembrie de un contingent numeros de soldați turci. Din păcate, prea târziu. Pe 25 noiembrie, cu proviziile de hrană terminate și afectat de epidemii, Kars s-a predat. Între timp, exceptând schimburile, aproape rituale, de focuri între bateriile aflate de o parte și cealaltă a golfului și ocazionalele hărțuiri din Valea Baidar în jurul Sevastopolului, anul 1855 a avut un final nefavorabil. Pe 15 noiembrie, în liniile franceze a avut loc o explozie de proporții, care a ucis 80 de oameni și a rănit aproape 300, cauzată de manipularea incorectă a munițiilor, nu de o acțiune inamică.

Începerea tratativelor de pace

În primele săptămâni din 1856, tifosul și holera au lovit din nou, mai ales în tabăra francezilor, în rândul cărora s-au înregistrat 50 000 de cazuri, din care o cincime au murit. Dixon a consemnat în ianuarie: „Francezii sunt într-o stare jalnică, mult mai rău decât iarna trecută; mor cu zecile, ba nu, cu sutele". Britanicii se bucurau acum de o abundență, și în unele cazuri de un surplus, de îmbrăcăminte și bărăci, iar după ce vremea s-a îmbunătățit au început să organizeze vânători cu copoi și curse de cai. Teatrele regimentelor au pus în scenă piese și mai mulți vorbitori au ținut prelegeri. În același timp, aliații au efectuat instruiri militare cu muschetele și exerciții de manevră. Însă toate acestea erau lipsite de scop. Citându-l pe Dixon, „construirea de drumuri aici și, bănuiesc, diplomația de acasă le-au luat locul [luptelor]". Soldații și marinarii numărau zilele până când detaliile încheierii păcii puteau căpăta forma unui document acceptabil. Fanteziile franceze despre atacarea provinciilor poloneze ale Rusiei prin Germania și visurile britanice de control asupra orașelor Kronstadt și Helsignfors (Helsinki) în Marea Baltică au oferit suportul nerealist pentru tratative.

Aproape pe toata durata războiului, tentative de asigurare a păcii se consemnaseră în Viena, dar în toamna anului 1855 au fost stabilite contacte bilaterale secrete între Paris și St. Petersburg. Descoperirea lor a impulsionat Austria să preia inițiativa. Pe 16 decembrie 1855, contele Esterhazy a condus o misiune diplomatică la St. Petersburg, care a transmis condițiile pentru pace: confirmarea autonomiei pentru Moldova și Țara Românească, libera circulație pe Dunăre pentru toate țările, transformarea Mării Negre în teritoriu neutru, cu desființarea instalațiilor militare de pe țărmurile sale, și garantarea drepturilor tuturor creștinilor în Imperiul Otoman. O a cincea condiție, adăugată se pare la insistența britanicilor, prevedea ca alte chestiuni să fie abordate în decursul convorbirilor ulterioare „în interesul păcii durabile". Nu erau menționate locurile sfinte din Ierusalim, strâmtorile Bosfor și Dardanele sau Sevastopolul. În privința aceea, țarul nu avea să fie umilit. Cu toate acestea, dacă Rusia nu accepta condițiile până pe 18 ianuarie, Austria amenința cu războiul.

În ciuda şovăielilor şi opunerii unora dintre miniştrii săi, Alexandru al II-lea a acceptat aceşti termeni cu două zile înaintea datei limită. Contele D. N. Bludov şi-a reamintit de resemnarea lui Ludovic al XIV-lea la încheierea Războiului de Şapte Ani, în 1763: „Dacă nu mai dispunem de mijloacele de a face război, atunci să facem pace". Vestea a ajuns la Sevastopol după opt zile. A mai fost timp ca ambele tabere să facă demonstraţii de forţă militară. Pe 29 ianuarie, tunuri ruseşti din suburbia nordică a Sevastopolului au declanşat o canonadă vastă asupra Karabelului, iar pe 4 februarie francezii au distrus Fortul Nicholas. Onoarea părea satisfăcută. Ostilităţile s-au stins.

Conferinţa de pace a început la Paris pe 25 februarie 1856, iar după alte trei zile a fost semnat un armistiţiu care dura până la 31 martie. În dimineaţa următoare, pe 29 februarie, reprezentanţii aliaţilor şi ai ruşilor s-au întâlnit lângă podul Tractir pentru a discuta amical despre noua situaţie. Au fost aranjate parade reciproce ale trupelor pentru a celebra pacea, iar pe 24 martie comandantul britanic Codrington a invitat ofiţeri ruşi la un concurs hipic lângă Cernaia.

Tratatul de la Paris, care a pus capăt oficial Războiului Crimeii, a fost semnat pe 30 martie, salutat prin 101 de salve de tun în Crimeea, pe 2 aprilie, şi ratificat de statele semnatare pe 27 aprilie. Prevederile sale se refereau la „independenţa şi integritatea teritorială a Imperiului Otoman" şi la „generoasele intenţii [ale sultanului] faţă de populaţia creştină din imperiul său... la ameliorarea condiţiilor lor, indiferent de religie sau rasă". Marea Neagră urma să devină teritoriu neutru „şi astfel, Maiestatea Sa împăratul tuturor Rusiilor şi Maiestatea Sa imperială sultanul se angajează să nu ridice sau să menţină pe coastele respective niciun arsenal militar maritim". Principatele Moldova şi Ţara Românească urmau să se bucure de „privilegiile pe care le au... sub suzeranitatea Înaltei Porţi... şi niciuna dintre puterile garante nu are dreptul de a interveni în afacerile lor interne". Principatul Serbiei avea „să-şi păstreze independenţa şi administrarea naţională, ca şi libertatea deplină de religie, legislaţie, comerţ şi navigaţie".

Prinţul Albert a spus: „Nu este aşa cum am fi dorit, totuşi este infinit preferabil decât continuarea războiului". Regina Victoria s-a consolat cu gândul că Anglia salvase Europa de la „aroganţa şi revendicările acelei puteri barbare, Rusia". Reginei îi „displăcea ideea de pace", a notat lordul Clarendon, dar „s-a împăcat" cu ea.

Războiul Crimeii a însemnat un triumf pentru Napoleon al III-lea, care „adusese Franței o glorioasă victorie a armelor și pace Europei". Rusia a ieșit din convorbirile de pace mult mai bine decât se așteptase. Nefiind pe țărmul Mării Negre, baza navală de la Nikolaiev a fost exclusă din prevederile tratatului, construirea de nave nu fusese interzisă și, cu toate că orașul Kars avea să revină la turci, nu au fost impuse niciun fel de restricții fortificațiilor rusești sau desfășurărilor de trupe în Caucaz, iar problema circulației pe Dunăre, care era poate de cea mai mare importanță, a fost transmisă unei comisii însărcinate să raporteze la o dată ulterioară.

Vizitarea locurilor de interes. După semnarea armistițiului, trupele și-au traversat reciproc liniile. Aici, ofițeri britanici în excursie pe coasta sudică a Crimeii, lângă Ialta. (Patrick Mercer)

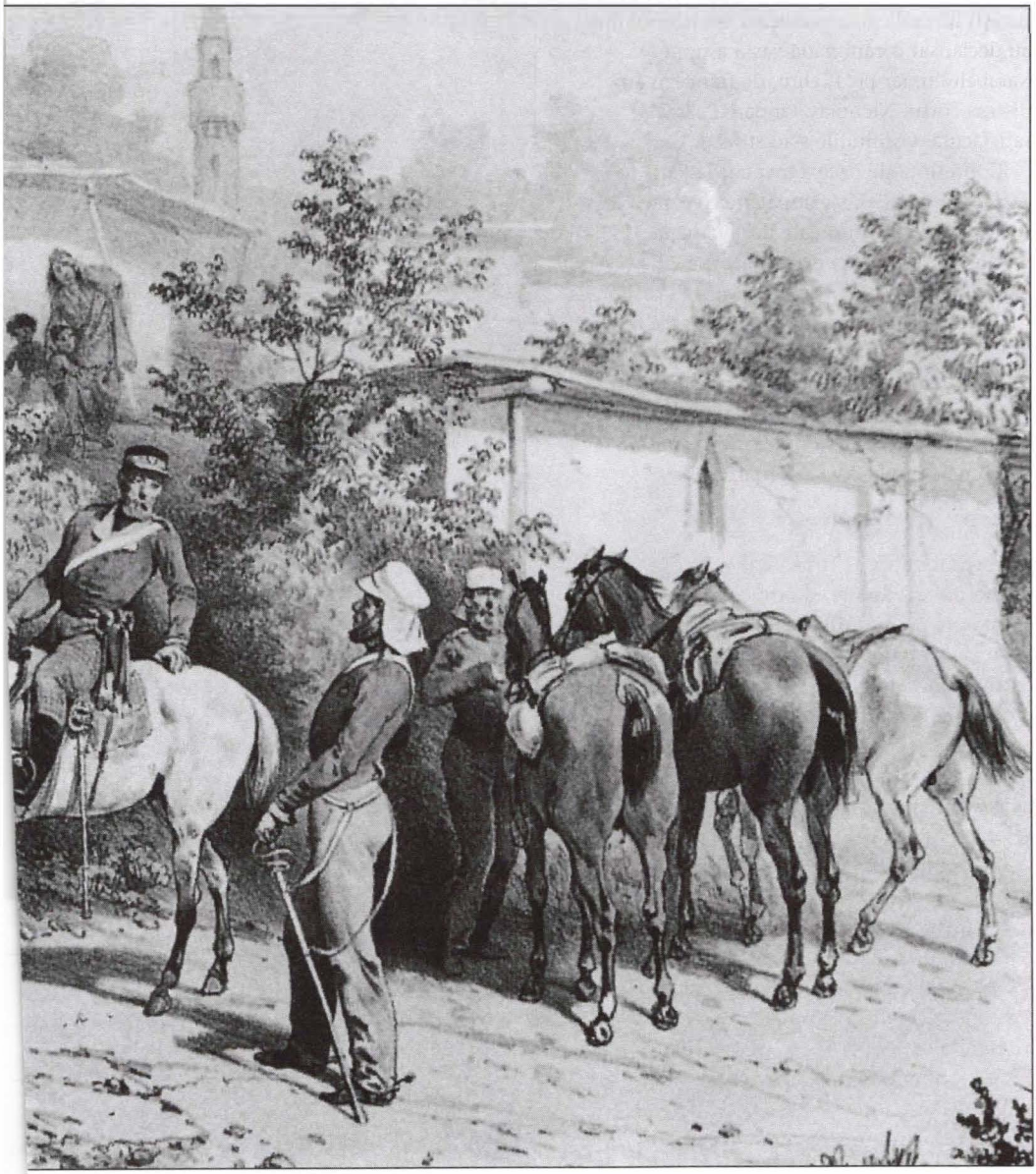

Plecarea trupelor

Trupele aliate au avut nevoie de câteva săptămâni pentru a părăsi Crimeea; Codrington a plecat pe 12 iulie, cu ultimii soldați aflați sub comanda sa. Interesant este că, înainte de plecare, el a primit mulțumirile tătarilor locali. Al treilea și cel din urmă comandant al Forței expediționare britanice a lăsat în urmă monumente pentru cinstirea celor care au luptat la Balaclava, Inkerman și Redan, pe lângă cele trei dedicate lordului Raglan din conacul care-i găzduise cartierul general pe Platoul Cherson.

Pe 10 iulie, la ora 23.00, la lumina lumânărilor din seu și a unui felinar, doi

soldați britanici au terminat înnegrirea literelor pe unul dintre monumentele dedicate lordului Raglan. Căpitanul Frederic Brine i-a explicat văduvei feldmareșalului că „a fost ultima acțiune a soldaților britanici pe pământul acela îmbibat de sânge".

Înainte de încheierea păcii, 4 273 de ofițeri britanici și 107 040 de soldați ajunseseră în Crimeea, din care 2 755 fuseseră omorâți în luptă, iar 2 019 muriseră în urma rănilor suferite (cu totul, 4 774). Numărul oficial al morților în teatrul de război a fost însă de 21 097, ceea ce înseamnă că 16 323 au murit din cauza bolilor; toate aceste cifre nu-i includ pe cei care au murit după întoarcerea acasă. Francezii au trimis peste 300 000 de oameni și au apreciat că 10 240 au murit în luptă și 20 000 din cauza rănilor. Este posibil ca alți 75 000 să fi murit din cauza bolilor. Sarzii au adus 15 000 de oameni, din care aproximativ 2 050 au murit din toate cauzele enumerate mai sus. Nu sunt clare pierderile turcilor din cei 35 000 de oameni estimați că fuseseră trimiși în Crimeea, totuși pierderile totale ale aliaților au fost calculate la aproximativ 140 000, iar rușii au avut minimum 110 000 de morți. De aceea, poate că istoricul francez Paul de la Gorce nu s-a înșelat prea mult, afirmând că pierderile totale au depășit 300 000 în cele cinci state beligerante.

Călătorind pe Marea Neagră cu ultimul contingent britanic care a părăsit Balaclava, adjutantul Regimentului Scots Fusilier Guards a emis un ordin sever: „Nu există obiecții față de cântat în cabina ofițerilor până la ora 22.00, după care cântecele trebuie să înceteze, altfel vor fi stinse luminile. Cântecele din noaptea trecută s-au transformat în hărmălaie și nemulțumire". Oamenii erau fericiți că reveneau acasă.

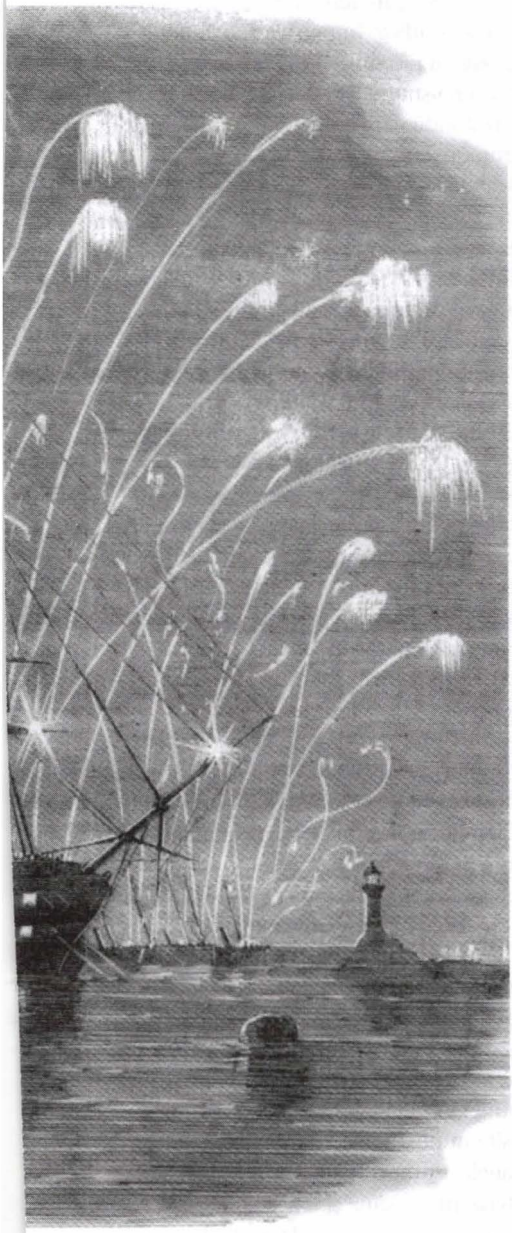

Celebrări ale păcii. Pe 23 aprilie 1856, la ora 21.00, după trecerea în revistă a trupelor de către regina Victoria la Spithead, între Portsmouth și Insula Wight, „întreaga flotă ancorată s-a aprins de lumini ca prin farmec", apoi a urmat un spectaculos foc de artificii.
(Ann Ronan Picture Library)

Evaluarea costurilor

Războiul Crimeii a fost purtat de aliați pentru a înlătura amenințarea agresiunii rusești împotriva Imperiului Otoman pe uscat sau mare. Invadarea Moldovei și Țării Românești în iulie 1853 și distrugerea flotei turcești la Sinope după patru luni au fost aluzii clare la potențialul militar al Imperiului Rus. Disputa privind drepturile călugărilor catolici în Ierusalim a oferit un pretext pentru conflictul armat. Planurile secrete mai importante se refereau la protejarea rutelor comerciale în Mediterană (mai ales spre India), interesele comerciale britanice și franceze în Imperiul Otoman, îndeosebi Levantul, și la stabilitatea mai mare în sud-estul Europei după câștigarea independenței de către greci și nemulțumirea supușilor creștini ai sultanului.

Transformarea în teritorii neutre a țărmurilor Mării Negre a fost astfel o prevedere esențială a Păcii de la Paris. Nu a durat mult. În 1871, profitând de preocuparea Europei față de Războiul franco-prusac, țarul a revocat unilateral această clauză. Instalațiile militare aveau să fie reconstruite, iar flota Mării Negre a fost reînființată. În anul următor, Rusia a acceptat să se alăture Ligii celor trei împărați (Dreikaiserbund), cu Prusia și Austro-Ungaria, care fusese concepută pentru a izola Franța. Marea Britanie rămânea astfel fără susținere în orice acțiune ar fi dorit să întreprindă cu privire la încălcarea de către țar a tratatului din 1856. Fără dorința politică de a-i impune prevederile, acel document era acum lipsit de valoare. În esență, au apărut din nou amenințările pe mare și uscat la adresa Constantinopolului și a strâmtorilor Bosfor și Dardanele pentru care fusese pornit Războiul Crimeii. În scurt timp, acestea au devenit reale.

Tulburările din Balcani

În 1875 și 1876, naționalități supuse din Balcani s-au ridicat împotriva stăpânilor turci, care au răspuns cu înflăcărarea și cruzimea obișnuite. „Masacrele din Bulgaria" au cauzat indignare la Londra, în mare parte prin intermediul reportajelor sumbre publicate de *Daily News*. Mai important a fost însă faptul că ele au oferit Rusiei un alt pretext pentru a intra în Moldova și Țara Românească și a se îndrepta către Dunăre, pentru a-și proteja semenii creștini. Fostul prim-ministru britanic W. E. Gladstone s-a raliat sentimentului antiotoman, cerând ca turcii să fie evacuați „o dată și pentru totdeauna, cu arme și bagaje... din provincia [Bulgaria] pe care au devastat-o și au profanat-o".

Alerta politică și publică s-a accentuat însă când Plevna asediată a căzut înaintea rușilor, care au continuat spre Adrianopol, în ianuarie 1878. În mod evident, Constantinopol și strâmtorile erau la îndemâna țarului. Temeri vechi au fost resimțite.

Din ticăloși nemiloși, turcii au fost transformați iute în victime nedreptățite. O dată în plus, ambițiile rușilor au fost stopate, de data aceasta nu prin modalități militare, ci diplomatice, în urma Congresului de la Berlin (1878).

Totuși, Războiul ruso-turc din 1877-1878 și tulburările bulgare care l-au precedat au slujit doar la a sublinia slăbiciunea Imperiului Otoman și a reaccentua ideea că independența Greciei (asigurată în 1830) putea fi precursoarea dezintegrării politice în Balcani. Așa s-a și întâmplat. Până în 1913, Imperiul Otoman avea să fie redus la o rămășiță minusculă la vest de Bosfor și Dardanele, întrucât România, Bulgaria, Serbia, Muntenegru, Albania și Macedonia își câștigaseră independența. Din păcate, noile

state n-au putut coexista pașnic și conflictele dintre ele au erupt în război deschis în 1912-1913. Așadar, separarea teritoriilor de Imperiul Otoman a sporit, nu a rezolvat, problemele inerente din sud-estul Europei.

În mod tragic, în urma confruntării dintre Austria și Serbia, după asasinarea arhiducelui austriac Franz Ferdinand în Sarajevo, acestea au jucat un rol crucial în declanșarea Primului Război Mondial.

Chiar înaintea acelui eveniment cu caracter de cataclism, politicianul britanic lord Salisbury se întreba dacă nu cumva în Războiul Crimeii „noi am mizat pe calul greșit" — un imperiu decadent și corupt. Poate că împărțirea Imperiului Otoman între principalele puteri europene ar fi adus o stabilitate vagă Balcanilor și poate că Gavrilo Princip n-ar fi tras niciodată glonțul fatal către moștenitorul tronului Austriei, pe 28 iunie 1914.

Război justificat

Acestea fiind spuse, în 1853-1854, ar fi fost totuși greu să nu susții Imperiul Otoman. De aproape 30 de ani, Rusia fusese o *bête noire* în Orientul Apropiat, iar de două ori în amintirea celor care încă mai trăiau (1828-1829 și 1833-1841) amenințase fie să domine strâmtorile Bosfor și Dardanele, fie să silească politic supunerea sultanului. După distrugerea flotelor turcă și egipteană în Golful Navarino (1827) în timpul războiului grec de independență, Imperiul Otoman nu mai reprezentase o amenințare navală pentru rutele comerciale mediteraneene. Teoretic, Rusia reprezenta însă o astfel de amenințare, iar aceasta era chestiunea mai importantă. Scufundarea navelor turcești în portul Sinope cu obuze explozive, descrisă detaliat în presa britanică și franceză, asigurase o bonificație suplimentară pentru beligeranți.

Retrospectiv, poate că Salisbury avusese dreptate, totuși trecerea de partea Rusiei ar fi fost imposibilă, din punct de vedere politic, în primăvara anului 1854. Mulțimile care au însoțit, ovaționând, trupele la gară sau care au fluturat batiste de pe docuri au demonstrat profunzimea sentimentului public pentru cauză. Puține și slabe au fost glasurile care s-au pronunțat pentru pace sau cele care au reflectat opinia lui Charles Greville că el „văzuse rareori ceva mai nebunesc". Cuvintele soldatului britanic, Gunner Whitehead au ilustrat starea sufletească a epocii:

Războiul crâncen mă cheamă, iată,
Și să lupt îmi este îndatorință.
Cu mândrie apăr Anglia ne-nfricată
Când patria are socotință.

În ciuda semnelor de întrebare ridicate în privința realizărilor pe termen lung, Războiul Crimeii a împiedicat într-adevăr Rusia să facă progrese politice sau militare în Imperiul Otoman. În 1833, țarul obținuse termeni favorabili din partea Înaltei Porți în Tratatul de la Unkiar Skelessi, care garantase că Bosfor și Dardanele vor fi închise pentru navele de război străine la solicitarea Rusiei. Instrucțiunile lui Nicolae I, în 1853, ca trimisul său, prințul Menșikov, să facă aluzie la ocuparea Constantinopolului și a Dardanelelor, dacă negocierile nu urmau calea dorită de el, au ridicat posibilitatea acțiunii militare și a altui triumf diplomatic. Intervenția aliată în Crimeea, apoi pacea care a urmat a oprit cu fermitate acele aspirații.

Câștigurile aliaților

În Marea Britanie, Războiul Crimeii a adus într-adevăr câștig pe termen lung, asigurând suportul pentru reforma în armată. Rămâne neclar câte autorități au răspuns în 1854 de armată; estimările au variat între 7 și 14. De aceea, nu este de mirare că animalele au flămânzit și că oamenii au suferit din cauza unui sistem de aprovizionare ineficient în Crimeea. N-a existat un singur ministru de Cabinet responsabil pentru armată. Poate că secretarul de stat pentru război și colonii avea „autoritate în toate chestiunile asociate în general armatei", dar „coloniile" îi solicitau toată atenția și mare parte din munca lui a căzut pe umerii altui ministru,

secretarul pe timp de război, ale cărui îndatoriri oficiale priveau legislația militară și finanțele. Comanda militară a forțelor terestre revenea comandantului suprem (infanterie și cavalerie) și generalului care răspundea de aprovizionarea militară, transport și spitale de campanie (artilerie și geniu). Aprovizionarea cădea în sarcina Comisariatului civil (aflat în subordinea Trezoreriei) și Consiliului Ordnance (aflat în subordinea generalului care răspundea de aprovizionarea militară, transport și spitale de campanie).

Planurile pentru îmbunătățirea acestui sistem șubred se împiedicaseră până acum de lipsa de susținere. La urma urmelor, sistemul respectiv adusese Marii Britanii un imperiu vast în ultimii 200 de ani. Indignarea cauzată de reportajele presei despre haosul din Crimeea a creat atmosfera politică și publică pentru schimbare.

Până în 1856 fusese creat postul distinct de secretar de stat pentru război (de fapt, armată), care a preluat responsabilitățile secretarului pe timp de război, al cărui post a dispărut complet, în 1863. Funcția de general care răspundea de aprovizionarea militară, transport și spitale de campanie (Master-General of the Ordnance) a dispărut; întreaga armată era condusă de comandantul suprem. Așadar, un ministru civil și un ofițer deveneau de acum înainte responsabili pentru eficiența politicii și a luptei.

Exemplele flagrante de deficiențe de aprovizionare și de lipsă de personal pentru sarcini nemilitare pe front au dus în timpul războiului la înființarea pripită în Londra a cinci servicii ad-hoc de susținere, care fuseseră trimise în Crimeea. Două dintre acestea au rezistat după 1856 și au devenit corpuri militare permanente. Rapoartele de indisciplină și dezorganizare l-au făcut pe ducele de Newcastle, secretarul de stat pentru război, să creeze „un corp în vederea asigurării unei forțe de poliție pentru armată [în Crimeea]", care a fost denumit Mounted Staff Corps. Cei dintâi membri ai săi au fost recrutați din Metropolitan Police și Irish Constabulary, totuși corpul respectiv n-a avut impactul dorit și a dispărut pur și simplu.

Civil Engineering Corps, format din personal sub contract angajat de o firmă civilă, a construit și întreținut calea ferată din Balaclava și din tabere, dar n-a rezistat după încheierea ostilităților.

Ca și Civil Engineering Corps, Army Works Corps fusese înființat pentru un scop specific. În mai 1855, James Beatty (inginer-șef al căii ferate) a scris: „Experiența ultimelor nouă luni petrecute aici dovedește din plin că un corp civil (Civil Corps)... de mecanici, săpători și practic orice alți muncitori ar fi de cel mai mare ajutor pentru o armată". Acest corp nou, conceput pentru prestarea muncilor manuale, n-a sosit în Crimeea decât în iulie 1855 și s-a dovedit nedisciplinat și practic inutil. În fața protestelor politicienilor care-l considerau valoros, Codrington a replicat că ar fi fost necesar un „efort serios de imaginație" pentru a concluziona că lucrătorii civili aduseseră vreo contribuție însemnată pe front: 800 au fost trimiși acasă pentru diverse abateri, printre care bețiile repetate și nesubordonare. Codrington i-a spus lui Panmure, succesorul lui Newcastle: „Înălțimea Sa ar fi oarecum surprinsă de costuri... comparativ cu volumul real de muncă efectuat".

Alte două corpuri auxiliare nu numai că și-au continuat existența după 1856, ci au devenit corpuri militare permanente. Land Transport Corps, înființat din cauza ineficienței Comisariatului în timpul războiului, a fost reorganizat sub numele Military Train, aflat în subordinea comandantului suprem din Londra. În 1870, a devenit Army Service Corps, iar după un secol, prin contopirea cu alte formațiuni, s-a transformat în Royal Logistic Corps. Medical Staff Corps, care asigura sanitari și infirmiere pentru spitale, și-a datorat înființarea tot Războiului Crimeii. Un comitet desemnat de Parlament a recomandat că „ar trebui să continue ca parte din armată pe timp de pace", iar în 1857 a fost reorganizat și redenumit Army Hospital Corps. În 1898, s-a unit cu Medical Staff Corps al medicilor și a format Royal Army Medical Corps. Activitatea Florencei

Nightingale la Scutari și presiunile ei postbelice pentru îmbunătățirea îngrijirilor acordate în spitalele civile au fost alte rezultate ale Războiului Crimeii.

Pentru sarzi, alăturarea la tabăra aliaților a însemnat recunoaștere internațională, care în următorii 15 ani a jucat un rol important în efortul de realizare a unui stat unificat și independent al Italiei. Într-un context mai larg, beneficiile îndoielnice pe termen lung ale războiului în termeni politici și diplomatici au fost evidențiate după trei ani de la semnarea Păcii de la Paris. Totuși, altă ruptură serioasă a relațiilor dintre Londra și Paris a dus la teama de război cu Franța, posibilitatea de invadare de peste Canalul Mânecii și formarea de Volunteer Corps care să apere țărmurile Marii Britanii.

Nimic însă n-a putut influența reforma armatei britanice, care i-a oferit acesteia nu doar direcție coerentă, concentrată în mâinile unui singur ministru civil și a unui singur ofițer, ci și servicii militare permanente de sprijin. În plus, reexaminarea instruirii personalului a dus la inaugurarea, în 1862, a unui colegiu pentru Army Command and Staff, la Camberley. Fără Războiul Crimeii, nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat atunci și este posibil ca multe dintre ele să nu se fi întâmplat niciodată.

Bibliografie

Calthorpe, S. J. G., Letters from Headquarters. By an Officer on the Staff, 2 volume, Londra, 1856-1857.

Fitzherbert, C. (editor), Henry Clifford VC: His Letters and Sketches from the Crimea, Londra, 1956.

Hibbert, C., The Destruction of Lord Raglan, Londra, 1961.

Kinglake, A. W., The Invasion of the Crimea, 8 volume, Londra, 1863-1887.

Russell, W. H., The Great War with Russia, Londra, 1895.

Seaton, A., The Crimean War: A Russian Chronicle, Londra, 1977.

Sweetman, J., Raglan: From the Peninsula to the Crimea, Londra, 1993.

CORINT
ISTORIE

Războaie care au schimbat lumea

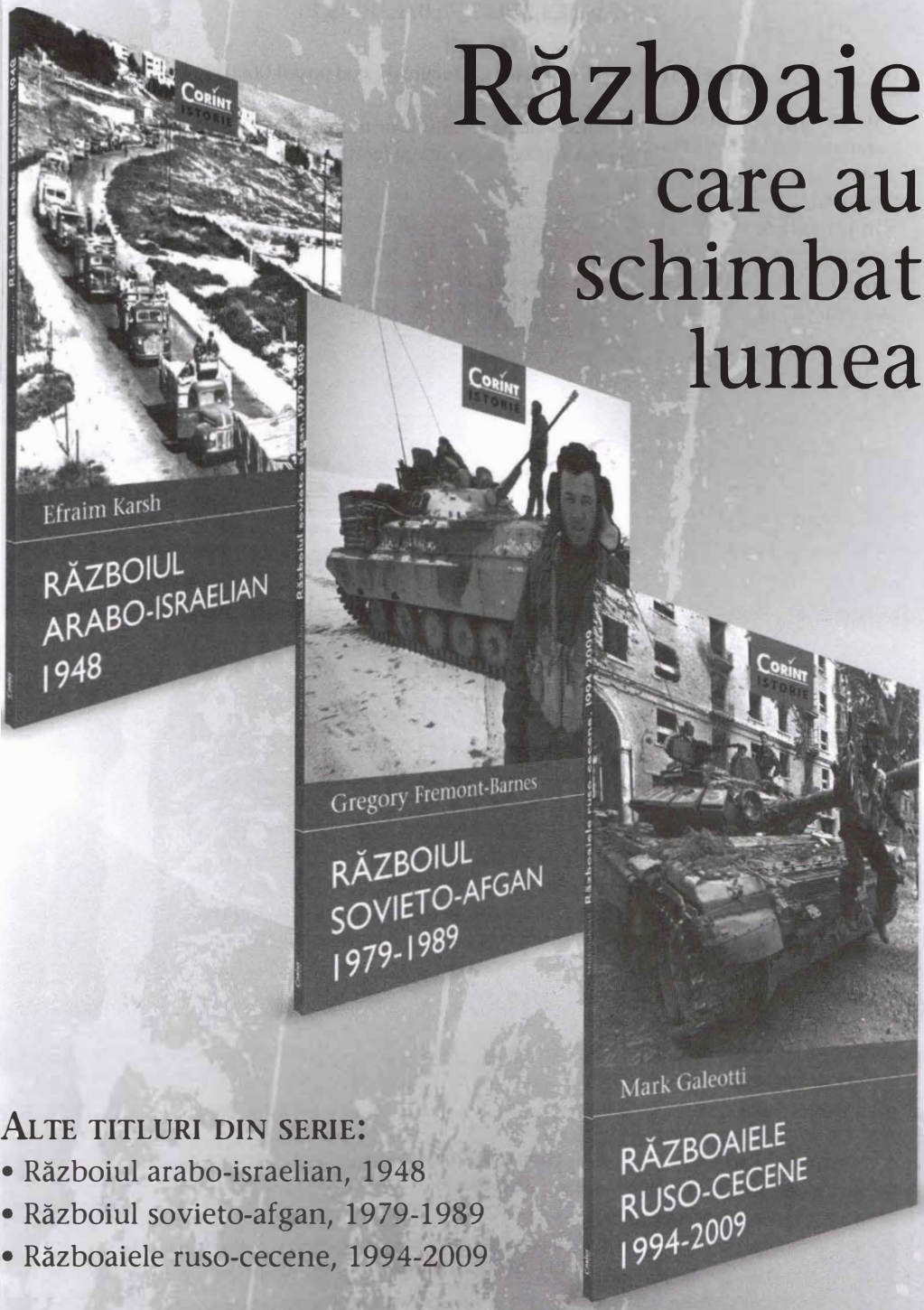

ALTE TITLURI DIN SERIE:

- Războiul arabo-israelian, 1948
- Războiul sovieto-afgan, 1979-1989
- Războaiele ruso-cecene, 1994-2009

Pentru comenzi şi informaţii, contactaţi:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, Bucureşti, cod poştal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Calea Plevnei nr. 145, sector 6, Bucureşti, cod poştal 060012
Tel.: 021.310.15.30
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.grupulcorint.ro

Format: 16/70x100
Coli tipo: 6

Tiparul executat la:
ELIT ADVERTISING

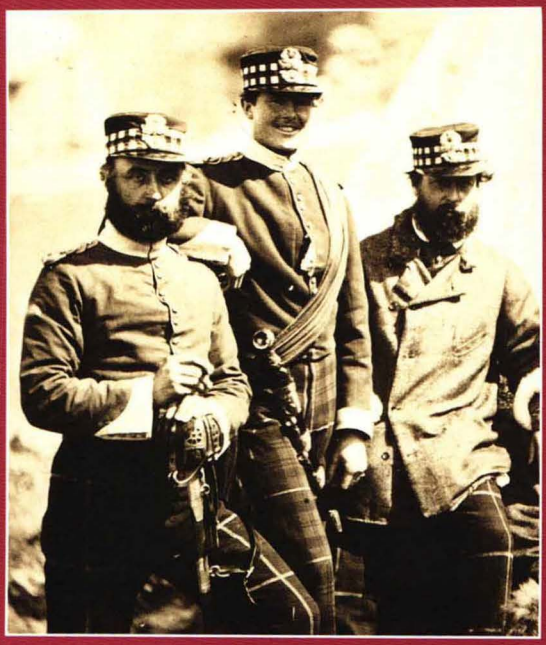

Ofițeri din Regimentul 71 Highlanders, 1 ianuarie 1856, fotografie de Roger Fenton. *(Prin amabilitatea George Eastman House)*

În războiul devastator dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman, susținut de Marea Britanie și Franța, au existat mai multe episoade intrate în legendă. În paginile cărții veți găsi detalii despre sinucigașa, dar fără îndoială curajoasa șarjă a Brigăzii Ușoare, imortalizată de marele poet englez Tennyson în poezia „Atacul Brigăzii Ușoare", dar și de filmul cu același nume, cu Errol Flynn și Olivia de Havilland. Autorul prezintă reportajele realizate de cel dintâi corespondent de război autentic, William Russell, de la *The Times*, reportaje care au ajutat la evidențierea problemelor dificile din armată, și amintește isprăvile eroice ale celebrei Florence Nightingale, care s-a luptat să salveze mulți tineri din ghearele celui mai de temut inamic din Războiul Crimeii: holera.

Războaie care au schimbat lumea

O istorie în mai multe volume a războiului privit din diverse perspective: politică, strategică, tactică, culturală și individuală.

„Citiți-le pentru a înțelege mai bine războiul și pentru a putea pleda mai bine pentru pace."
Profesor Robert O'Neill, coordonatorul seriei

ISBN: 978-606-8623-77-1
9 786068 623771
www.grupulcorint.ro